ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Kauppatieteiden laitos

KAPITALISAATIOSOPIMUS OSAKEYHTIÖN VEROSUUNNITTELUSSA: NYKYTILA JA TULEVAISUUS

5212301 Pro gradu -tutkielma, laskentatoimi ja yritysjuridiikka
Teemu Rämä
Ohjaaja: Professori, OTT Erkki Kontkanen
erkki.kontkanen@uef.fi
29.4.2019

TIIVISTELMÄ

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Tiedekunta	Yksikkö
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta	**Kauppatieteiden laitos**
Tekijä **Teemu Rämä**	Ohjaaja **Professori, OTT Erkki Kontkanen**

Työn nimi (suomeksi ja englanniksi)

Kapitalisaatiosopimus osakeyhtiön verosuunnittelussa: nykytila ja tulevaisuus

Pääaine	Työn laji	Aika	Sivuja
Yritysoikeus ja -talous	**Pro gradu -tutkielma**	**29.4.2019**	**XII + 88**

Tiivistelmä

Tutkielmassa tarkastellaan kapitalisaatiosopimuksen luonnetta vakuutuksena, sen verokohtelua sekä kuvataan niitä verosuunnittelun keinoja, joita suomalainen osakeyhtiö voi hyödyntää kapitalisaatiosopimuksen avulla. Tarkastelussa ovat sekä kansallisten että kansainvälisten toimijoiden tarjoamat tuotteet. Lisäksi tutkielmassa kuvataan kattavasti, miten verovuodesta 2020 alkaen sovellettavat sijoitustuotteiden verotusta koskevat lainsäädäntömuutokset tulevat vaikuttamaan kapitalisaatiosopimuksen verotukseen sekä eri verosuunnittelukeinoihin. Tutkielman metodi on oikeusdogmaattinen. Lähteinä on käytetty oikeuskirjallisuuden lisäksi lainvalmisteluaineistoa, viranomaisohjeita sekä kansallista että kansainvälistä oikeuskäytäntöä.

Kapitalisaatiosopimus on vakuutusoikeudellisesti henkivakuutukseksi luettava sijoitusvakuutustuote, joka nauttii merkittäviä veroetuja verrattuna muihin suoran ja epäsuoran sijoittamisen muotoihin. Nykyinen verolainsäädäntö ei sisällä säännöksiä kapitalisaatiosopimuksen perusteella saadun tuoton verottamisesta tai tappion käsittelystä. Yleisten verotusperiaatteiden nojalla kapitalisaatiosopimuksen kerryttämä tulo verotetaan vasta sijoitusajan päättyessä siten, että veronalaista tuloa on sijoituspääoman ylittävä tuotto. Tämä ns. lykkääntymisetu mahdollistaa olennaisen korkoa korolle -vaikutuksen verrattuna esimerkiksi suoran sijoittamisen muotoihin. Lisäksi sijoittajalla on oikeus nostaa varoja vakuutuspääomaan asti verovapaina pääoman palautuksina. Rahoitusomaisuuteen kuuluvan kapitalisaatiosopimuksen arvostaminen nimellisarvoonsa mahdollistaa myös osinkoverosuunnittelun yhtiön nettovarallisuuteen vaikuttamisen kautta.

Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin tuotteisiin on mahdollista sijoittaa sopimusehtojen puitteissa hyvin kirjavasti erityyppistä varallisuutta, esimerkiksi velkakirjoja, osakkeita tai kiinteistöjä. Tämä mahdollistaa lykkääntymisedun hyödyntämisen myös esimerkiksi tämän varallisuuden kerryttämälle korko- tai osinkotulolle. Ulkomainen vakuutustuote mahdollistaa myös EVL 18 a §:n mukaisten korkovähennysrajoitusten kiertämisen. Lähipiirilainan sijoittaminen kapitalisaatiosopimukseen katsotaan velan luovuttamiseksi etuyhteysyritykseltä ulkopuoliselle vakuutusyhtiölle, jolloin katkeaa lainan antajan ja -saajan välinen etuyhteyssuhde. Lainasta maksettuun korkoon ei siten voida soveltaa EVL 18 a §:n mukaista rajoitusta, VML 31 §:n siirtohinnoitteluoikaisua tai konserniyhteyslainojen vähennyskelpoisuutta rajoittavaa EVL 16 § 7 kohtaa. Vuoden 2019 alusta voimaantulleet korkovähennysrajoitusten muutokset rajoittavat tilanteessa ainoastaan kolme miljoonaa euroa ylittäviä nettokorkomenoja, jolla on vaikutusta ainoastaan harvoihin suuryrityksiin. Verosopimusetuudet mahdollistavat jopa tilanteet, jossa mikään valtio ei verota ulkomaiseen kapitalisaatiosopimukseen maksettua korkotuloa.

Sijoitussidonnaisten vakuutusten verokohtelu muuttuu merkittävästi verovuodesta 2020 alkaen. Maaliskuussa 2019 voimaan tulleista lainsäädäntömuutoksista olennaisin on erityisesti ulkomaisiin vakuutuksiin sovellettava TVL 35 b §, jonka perusteella vakuutuksen tuotto voidaan verottaa suoraan sijoittajalla, mikäli tällä on mahdollisuus sijoituspääoman omistajalle kuuluvien oikeuksien käyttämiseen. Tällaisina pidetään esimerkiksi osakkeiden tuottamaa määräys- tai äänivaltaa. Säädös soveltuu merkittävään osaan sellaisista ulkomaisista vakuutuksista, joissa vakuutuspääomaksi on sijoitettu muuta varallisuutta kuin rahaa. Säännös sallii tavanomaisen vakuutussäästämisen, mutta soveltuu sanamuodoltaan laajasti erilaisiin aggressiiviseksi verosuunnitteluksi luokiteltaviin järjestelyihin. Säännöksen soveltaminen tulee todennäköisesti johtamaan olennaisiin ulkomaisten vakuutussopimusten purkamisiin ja uudelleenjärjestelyihin sekä näiden kysynnän merkittävään laskuun lähivuosina. EVL 18 a §:n korkovähennysrajoitusten kiertäminen tulee kuitenkin olemaan myös jatkossa mahdollista.

Avainsanat
kapitalisaatiosopimus, sijoitusvakuutus, vakuutuskuori, verosuunnittelu, osakeyhtiö

SISÄLLYS

LÄHTEET IV
LYHENNELUETTELO XI
KUVIOT JA TAULUKOT XII
1 JOHDANTO 1
1.1 Yleistä kapitalisaatiosopimuksesta 1
1.2 Tutkimuksen rakenne, metodi ja tavoitteet 4
1.3 Käytetyt lähteet, aikaisempi tutkimus sekä terminologia 7
2 KAPITALISAATIOSOPIMUS VAKUUTUKSENA 9
2.1 Suomalainen vakuutusjärjestelmä ja sovellettava lainsäädäntö 9
2.2 Vakuutuksen ja vakuutussopimuksen yleispiirteet 12
2.3 Kapitalisaatiosopimuksen luonne vakuutuksena 15
3 KAPITALISAATIOSOPIMUKSEN VEROTUS 20
3.1 Kapitalisaatiosopimuksen verotuksen yleiset periaatteet 20
3.2 Kapitalisaatiosopimuksen tulolähde ja omaisuuslaji 26
3.3 Varojen noston nykyinen ja muuttuva verokohtelu 31
3.4 Kapitalisaatiosopimuksen luovutus 39
3.5 Kansainväliset tilanteet 43
4 KAPITALISAATIOSOPIMUS VEROSUUNNITTELUSSA 47
4.1 Verosuunnittelu, veronkierto ja verovilppi 47
4.2 Lykkääntymisetu 52
4.3 Palkkaus- ja eläkejärjestelyt 58
4.4 Vaikutus nettovarallisuuteen ja osingonjaon verotukseen 60
4.5 Muuna kuin rahana tehtävä sijoitus 62
4.6 Etuyhteystilanteet 67
4.7 Poikkeavien verokantojen ja verosopimusetuuksien hyödyntäminen 72
4.8 Lakimuutosten vaikutus verosuunnittelun keinoihin 74
5 YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT 82
LIITTEET 88

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria: yleisen oikeustieteen oppikirja. Juva 1989.

Andersson, Edward – Penttilä, Seppo. Elinkeinoverolain kommentaari. Helsinki 2014.

Finér, Lauri – Tokola, Antti. Automaattisen tietojenvaihdon laajentumisen vaikutukset verokeidasvilppiin sekä rahoituslaitosten ja veroviranomaisten toimintaan. Verotus 3/2017, s. 281–296.

Haapaniemi, Ossi. Sijoitustoimintaan ja sijoitusinstrumentteihin liittyvää uutta oikeuskäytäntöä. Verotus 4/2013, s. 376–384.

Helminen, Marjaana:

– EU-vero-oikeus, välitön verotus. Helsinki 2018. (*Helminen* 2018a)

– Kansainvälinen verotus. Alma Talent Fokus 2018. (*Helminen* 2018b)

Hoppu, Esko – Hemmo, Mika. Vakuutusoikeus. Helsinki 2006.

Karjalainen, Jukka – Raunio, Merja. Siirtohinnoittelu. Helsinki 2018.

Keinonen, Markku. Kansainvälinen yhteisöverokilpailu jatkuu – kansallinen verostrategia ja veropohjan puolustaminen. Verotus 4/2013, s. 401–417.

Kivioja, Päivi – Niiranen, Ville – Kontkanen, Erkki. Verotus – vakuutukset, säästäminen ja sijoittaminen. Helsinki 2007.

Knuutinen, Reijo:

– Verosuunnittelua vai veron kiertämistä. Helsinki 2012.

– Verotuksen minimointi ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Verotus 2/2013, s. 177–191.

– Mitä on ns. aggressiivinen verosuunnittelu. Verotus 1/2015, s. 5–19.

Kuortti, Hannu. Veroparatiisit – veromuseoon kuuluvia luomuksia vai hyvinvointivaltion parasiittejä? Verotus 4/2012, s. 414–428.

Lehtipuro, Katriina – Luukkonen, Irene – Mäntyniemi, Lea – Raulos, Ville – Santavirta, Pia. 2013. Vakuutuslainsäädäntö. Helsinki 2013. (*Lehtipuro ym.* 2013)

Luke, Charlene. Beating the Wrap: The Agency Effort to Control Wraparound Insurance Tax Shelters. Virginia Tax Review 25/2005, s. 130–199.

Malmgrén, Marianne. Yritysten korkovähennysoikeuden rajoitukset. Verotus 1/2013, s. 5–16.

Malmgrén, Marianne – Myrsky, Matti. Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus. Helsinki 2017.

Marian, Omri. Unilateral Responses to Tax Treaty Abuse: A Functional Approach. Brooklyn Journal of International Law 3/2016, s. 1158–1182.

Mattila, Pauli K. Tulolähdejaosta ja sen merkityksestä verotuksessa. Verotus 2/2009, s. 131–144.

Myllymäki, Janne:

- Kapitalisaatiosopimus tuloverotuksessa, osa I. Verotus 3/2016, s. 265–276. (*Myllymäki* 2016a)
- Kapitalisaatiosopimus tuloverotuksessa, osa II. Verotus 5/2016, s. 502–513. (*Myllymäki* 2016b)
- Kapitalisaatiosopimuksen omistajavaihdosten verotus. Verotus 3/2017, s. 306– 318. (*Myllymäki* 2017a)
- Kapitalisaatiosopimus palkitsemis- ja eläkejärjestelyissä. Verotus 5/2017, s. 559–572. (*Myllymäki* 2017b)

Myrsky, Matti – Malmgrén, Marianne. Elinkeinotulon verotus. Helsinki 2014.

Myrsky, Matti – Räbinä, Timo. Henkilökohtaisen tulon verotus. Helsinki 2014.

Mähönen, Jukka –Villa, Seppo. Osakeyhtiö IV: Osakeyhtiö ja verotus. Helsinki 2009.

Norio-Timonen, Jaana. Vakuutussopimuslain pääkohdat. Helsinki 2010.

Norros, Olli. Velvoiteoikeus. Helsinki 2018.

Nykänen, Pekka. Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle osakesäästötilin ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. (*Nykänen* 2018)

OECD:

- Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017. OECD Publishing 2017.
- A Beneficial Ownership Implementation Toolkit. IBD & OECD 2019.

Ossa, Jaakko:

- Sijoitustoiminnan verotus ja verosuunnittelu. Helsinki 2002.
- Tuloverolaki käytännössä. Helsinki 2013.
- Kapitalisaatiosopimuksen verokohtelu. Teoksessa Pekka Nykänen – Matti Urpilainen – Veikko Vahtera (toim.): Yritys, omistaja ja verotus – Juhlajulkaisu Seppo Penttilälle. Edita Publishing 2014, s. 309–323.

Rantala, Jukka – Kivisaari, Esko. Vakuutusoppi. Helsinki 2014.

Ryynänen, Olli. The Concept of a Beneficial Owner in the Application of Finnish Tax Treaties. Defensor Legis 3/2003, s. 448– 466.

Suomen Asianajajaliitto. Lausunto osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteoiden (sic) tuloverotuksen uudistamista koskevan hallituksen esityksen esitysluonnoksesta. (*Suomen Asianajajaliitto* 2018)

Särkikangas, Tero – Tuominen, Joonas. KVL:n ennakkoratkaisut tuloverotuksesta. Alma Talent Fokus 2017.

Telaranta, Kaarlo A. Vakuutussopimuslaki 1994. Helsinki 1995.

Tikka, Kari S. Veron minimoinnista: tutkimus tulo- tai omaisuusverosta vapautumisen tarkoituksessa tehdyistä toimista lainsoveltamisongelmana erityisesti silmällä pitäen verotuslain 56 §:ää. Helsinki 1972.

Tikka, Kari S. – Nykänen, Olli – Juusela, Janne – Viitala, Tomi. Yritysverotus I–II. Alma Talent Fokus 2018. (*Tikka ym.* 2018)

Tuori, Kaarlo. Kriittinen oikeuspositivismi. Helsinki 2000.

Viitala, Tomi: EU:n veronkiertodirektiivi. Verotus 4/2016, s. 336–348.

Viitala, Tomi – Mikkola, Jaana. Rahastot, vakuutukset ja sijoitussäästötili – muutostarpeita ja kehittämismahdollisuuksia. Verotus 4/2018, s. 417–435.

Wahlroos, Heikki. Ajankohtaista sijoitusvakuutusten verokohtelusta. Verotus 1/2012 s. 81–87.

Weckström, Jouni. Veron kiertämisen tunnistaminen, osa II. Verotus 5/2015, s. 507–517.

Wikström, Kauko. Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. Turku 2006.

INTERNET-LÄHTEET

Finanssiala ry: Tilastot vuodelta 2016. Päivitetty 5.3.2017. [http://www.finanssiala.fi/materiaalipankki/tilastot/2016] (26.11.2018). (*Finanssiala ry* 2016)

Finanssivalvonta:

- Kapitalisaatiosopimusten ominaisuuksia. [http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Kapitalisaatiosopimukset/Ominaisuuksia/Pages/Default.aspx] (6.3.2018). (*Finanssivalvonta 2011a*)
- Kapitalisaatiosopimusten riskit. [http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Kapitalisaatiosopimukset/Riskit/Pages/Default.aspx] (6.3.2018). (*Finanssivalvonta 2011b*)
- Säästö- ja sijoitusvakuutusten ominaisuuksia. [http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Tuotteita/Sijoittaminen/Vakuutukset/Ominaisuuksia/Pages/Default.aspx] (17.3.2018). (*Finanssivalvonta* 2013)

Finnwatch. Verovälttelyn arkkitehdit. [https://www.finnwatch.org/images/pdf/Verovalttelyn_arkkitehdit_FINAL.pdf] (19.8.2018). (*Finnwatch* 2017)

EU-komissio. The Anti-Tax Avoidance Directive. [https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/anti-tax-avoidance-package/anti-tax-avoidance-directive_en] (28.11.2018). (*EU-komissio* 2018)

Lombard International Assurance. Wealth solutions for life in a complex world. [https://eu.lombardinternational.com/LombardEUROPE/media/Documentation/Partner_brochure_EN_07-18.pdf] (13.3.2019). (*Lombard International Assurance* 2018)

Nordea. Capital Corporate -sijoitussopimus. [https://www.nordea.fi/yritysasiakkaat/palvelumme/sijoittaminen/capital-corporate.html] (15.6.2018). (*Nordea* 2018)

PricewaterhouseCoopers:

- Germany: International Comparison of Insurance Taxation, May 2009. [https://www.pwc.com/sg/en/international-comparison-of-insurance-taxation-2009/assets/icit2009-germany.pdf] (10.1.2019) (*PwC* 2009)
- Cayman Islands. Corporate – Tax credits and incentives. [http://taxsummaries.pwc.com/ID/Cayman-Islands-Corporate-Tax-credits-and-incentives] (28.4.2019) (*PwC* 2019)

VIRALLISLÄHTEET

HE 203/1992 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta

HE 114/1993 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle vakuutussopimuslaiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 155/1994 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta

HE 63/2009 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vakuutussopimuslain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 344/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 172/2017 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vakuutusten tarjoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 150/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle korkovähennysrajoitusta koskevan sääntelyn muuttamisesta

HE 257/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

HE 275/2018 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Oikeusministeriö. Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. (*Oikeusministeriö* 2018)

Valtiovarainministeriö. Eri sijoitusmuotojen verokohtelua arvioivan työryhmän asettamispäätös. (*Valtiovarainministeriö* 2017)

Valtiovarainministeriö. Eri sijoitusmuotojen verokohtelu – työryhmäraportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 14/2018. Helsinki 2018.

VaVM 21/2018 vp: Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 150/2018 vp) korkovähennysrajoitusta koskevan sääntelyn muuttamisesta

VaVM 29/2018 vp: Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 257/2018 vp) eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

VaVM 31/2018 vp: Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 307/2018 vp) eduskunnalle veropohjan rapautumisen ja voitonsiirron estämiseksi verosopimuksiin toteuttavista toimenpiteistä tehdyn monenvälisen yleissopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

VaVM 37/2018 vp: Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä (HE 275/2018 vp) eduskunnalle osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Verohallinto. Arvopaperisijoittamisen tulolähde. Antopäivä 9.2.2015, dnro A206/200/2014

Verohallinto. Veron kiertämissäännöksen soveltaminen. Antopäivä 2.8.2016, dnro. A126/200/2014

Verohallinto. Arvopaperien luovutusten verotus. Antopäivä 8.8.2017, dnro. A138/200/2017 (*Verohallinto* 2017a)

Verohallinto. Lausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle koskien toimenpiteitä kansainvälisen veronkierron ehkäisemiseksi. (*Verohallinto* 2017b)

Verohallinto. Kapitalisaatiosopimuksen verotus. Antopäivä 11.4.2018, dnro. A2/200/2018. (*Verohallinto* 2018a)

Verohallinto. Lausunto luonnoksesta osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi. (*Verohallinto* 2018b)

Verohallinto. Korkovähennysoikeuden rajoitukset elinkeinotoiminnassa. Antopäivä 29.6.2018, dnro A46/200/2018 (*Verohallinto* 2018c)

Verohallinto. Peitelty osinko. Antopäivä 2.10.2018, dnro A122/200/2018 (*Verohallinto* 2018d)

Verohallinto. Lausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle koskien hallituksen esitystä (275/2018 vp) osakesäästötilin tuloverotuksesta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi (*Verohallinto* 2019)

OIKEUSTAPAUKSET

Euroopan unionin tuomioistuin

C-196/04 Cadbury Schweppes plc ja Cadbury Schweppes Overseas v. Commissioners of Inland Revenue. EU:C:2006:544

C-342/10 Euroopan komissio v. Suomen tasavalta EU:C:2012:688

C-116/16 Skatteministeriet v. T Danmark ja Y Denmark Aps EU:C:2019:135

Korkein hallinto-oikeus

KHO 22.3.2006 t. 667 (LRS)

KHO 2010:74

KHO 29.4.2014 t. 1443 (julkaisematon)

KHO 2014:119

KHO 2016:77

KHO 2018:77

Hallinto-oikeudet

Helsingin HaO 25.6.2014 t. 14/0569/6

Keskusverolautakunnan päätökset

KVL 110/1998

KVL 60/2005

KVL 27/2006 (julkaisematon)

KVL 34/2011

KVL 28/2012

KVL 29/2012

KVL 52/2016

KVL 36/2018 (ei lainvoim.)

Kirjanpitolautakunnan päätökset

KILA 1754/2005

KILA 1836/2009

Vakuutuslautakunnan päätökset

VKL 17.12.2015 dnro 478/14

LYHENNELUETTELO

Arvostamislaki	laki varojen arvostamisesta verotuksessa 1142/2005
BEPS	Base erosion and profit shifting -hanke
Emo-tytäryhtiödirektiivi	Neuvoston direktiivi 90/434/ETY eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta 360/1968
HE	hallituksen esitys
KHO	korkein hallinto-oikeus
Korko-rojaltidirektiivi	Neuvoston direktiivi 2003/49/EY eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisiin korko- ja rojaltimaksuihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä
KPL	kirjanpitolaki 1336/1997
KVL	Keskusverolautakunta
LähdeVL	laki rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta 627/1978
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OECD:n malliverosopimus	OECD Model Tax Convention on Income and on Capital, Condensed Version 2017
OikTL	laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista 228/1929
PeL	Suomen perustuslaki 731/1999
RL	rikoslaki 39/1889
SEUT	sopimus Euroopan unionin toiminnasta
TVL	tuloverolaki 1535/1992
VaklL	laki vakuutusluokista 526/2008
VSL	vakuutussopimuslaki 543/1994
VKL	Vakuutuslautakunta
Veronkiertodirektiivi	Neuvoston direktiivi 2016/1164/EU sisämarkkinoiden toimintaan suoraan vaikuttavien veron kiertämisen käytäntöjen torjuntaa koskevien sääntöjen vahvistamisesta
VM	Valtiovarainministeriö
VML	laki verotusmenettelystä 1558/1995
VSVL	varainsiirtoverolaki 931/1996
VYL, väliyhteisölaki	laki ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta 1217/1994

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1. Suomalaisten vakuutuksentarjoajien kapitalisaatiosopimusten vakuutussäästöjen yhteismäärän kehitys yritysten ja yksityishenkilöiden kesken vuosina 2007–2016
Kuvio 2. Vakuutusten ryhmittely
Kuvio 3. Verosuunnittelun, veron kierron ja verovilpin systematiikka
Kuvio 4. Työnantajan ottaman kapitalisaatiosopimuksen verotus maksettaessa palkansaajalle suorituksia
Kuvio 5. Kapitalisaatiosopimuksen kautta toteutetun ja suoran lainajärjestelyn verokohtelun erot
Kuvio 6. Juridinen omistaja ja tosiasiallinen edunsaaja
Taulukko 1. Kapitalisaatiosopimuksen verokohtelun erot TVL- ja EVL-tulolähteissä
Taulukko 2. Kapitalisaatiosopimuksen lykkääntymisedun vaikutus tuottoon verrattuna suoraan osakesijoitukseen
Taulukko 3. Eri sijoitusvaihtoehtojen kokonaistuotto sekä verorasitus sijoitusajalta

1 JOHDANTO

1.1 Yleistä kapitalisaatiosopimuksesta

Suomalaisten kiinnostus sijoittamista kohtaan on vahvistunut viime vuosina. Myös erilaisten sijoituskohteiden määrä on kasvanut merkittävästi. Verotus ei kuitenkaan kohtele neutraalisti eri sijoitusmuotoja. Sijoittamisen verosäännökset ovat 1990-luvun alusta ja ne ovat säilyneet pitkälti muuttumattomina, vaikka eri sijoitusmuodot ovat ajan saatossa muuttuneet ja eri sijoituskohteisiin kertynyt valtavia summia. Sijoitustoiminnan kansainvälistyminen on tuonut mukanaan eri sijoitustuotteiden monipuolistumisen sekä rajat ylittävien sijoitusten lisääntymisen. Lainsoveltamisessa ja lainsäädännön kehittämisessä tämä tarkoittaa EU-oikeuden, erityisesti sen takaaman pääomien vapaan liikkuvuuden, aiempaa suurempaa huomiointia.[1]

Juha Sipilän hallituksen veropoliittisen linjauksen mukaan verotuksen kehittämisen kärkitavoitteisiin kuuluu, että verotus kannustaa tekemään työtä, investoimaan ja sijoittamaan. Verotuksen tulee olla ennakoitavaa ja johdonmukaista. Tavoitteen toteuttamiseksi Valtiovarainministeriö asetti hallitusohjelman mukaisesti työryhmät arvioimaan sijoitusrahastolain uudistamista, eri sijoitusmuotojen sekä kertamaksullisen eläkkeen verokohtelua.[2] Työryhmien toimikaudet päättyivät alkuvuodesta 2018. Sijoitusrahastolakia esitetään uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Yksittäisistä sijoitusmuodoista muutoksia esitetään erityisesti kertamaksullisten eläkkeiden sekä säästöhenkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verokohteluun. Työryhmissä käsiteltiin myös muissa Pohjoismaissa käytettävän tai valmisteltavan luonnollisten henkilöiden sijoitussäästötilin käyttöönottoa Suomessa. Sijoitussäästötilin tarkoituksena on paitsi yhdenmukaistaa sijoitusmuotojen verokohtelua, myös parantaa omistusten läpinäkyvyyttä ja sijoitusaktiivisuutta kannustamalla suoriin sijoituksiin. Työryhmän ehdottamassa toteuttamisvaihtoehdossa osinkojen verotus säilyisi nykyisellään, mutta tilin sisällä kertyneistä luovutusvoitoista ei maksettaisi veroa niiden syntymishetkellä. Syntynyt tuotto verotettaisiin vasta nostettaessa tililtä varallisuutta. Tämä lykkääntymisvaikutus rinnastaisi sijoitussäästötilien verokohtelun kasvuosuusrahastoihin ja muihin epäsuoran sijoittamisen muotoihin, kuten kapitalisaatiosopimuksiin.[3]

---

[1] *Viitala – Mikkola* 2018, s. 417.
[2] *Valtiovarainministeriö* 2017, asiakirja ”Eri sijoitusmuotojen verokohtelua arvioivan työryhmän asettamispäätös”, s. 1.
[3] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 13, 193–197 ja 209–211. Sijoitussäästötiliä koskevat lakimuutokset tulivat voimaan 1.3.2019.

Kapitalisaatiosopimus on vakuutusyhtiön ja vakuutuksenottajan välinen sopimus, jossa asiakas sijoittaa tietyn pääoman kertamaksuna tai etukäteen sovittuina erinä tämän valitsemiin sijoituskohteisiin. Sopimuksen arvonkehitys sidotaan valittujen sijoitusten arvonkehitykseen.[4] Kapitalisaatiosopimuksia on myyty Suomessa vuodesta 1995 lähtien, jolloin voimaantulleen sosiaali- ja terveysministeriön päätöksen (1650/1993) perusteella sallittiin kapitalisaatiosopimustoiminta Suomessa. Kapitalisaatiosopimuksen tekeminen ulkomaisen vakuutuksentarjoajan kanssa oli kuitenkin mahdollista jo ennen tätä. Sopimuksia markkinoitiin pitkän aikaa lähinnä yrityksille, mistä syystä niiden myynti oli pitkään varsin vähäistä. Kapitalisaatiosopimuksia on markkinoitu pääasiassa verotukseen liittyvillä eduilla. Niiden tunnusomainen verotuksellinen piirre on, että sopimuksen tuottoa verotetaan vasta säästämisajan lopussa tai varojen takaisinoston yhteydessä, jolloin sopimusaikana kertynyt tuotto lisää sopimuksen tuottoa korkoa korolle -periaatteen mukaisesti.[5]

Viime vuosina vakuutusyhtiöiden kapitalisaatiosopimusten aktiivinen markkinointi on lisääntynyt, mikä on johtanut niiden kysynnän merkittävään kasvuun. Asiaa selittää luonnollisten henkilöiden osalta myös kilpailevan sijoitustuotteen, vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen, verosääntelyn kiristyminen.[6] Koska kapitalisaatiosopimuksen sisälle kertyvistä tuotoista ei tarvitse maksaa sijoitusrahaston tapaan veroa, on myös tämä lisännyt niiden houkuttelevuutta suoriin sijoituksiin verrattuna.[7] Julkiseen keskusteluun kapitalisaatiosopimukset ovat nousseet muun muassa edellisen pääministerin Juha Sipilän uutisoitujen sijoitussopimusten myötä.[8] Julkisuudessa kapitalisaatiosopimuksista sekä muista vastaavista[9] sijoitusvakuutussopimuksista on usein käytetty termiä ”vakuutuskuori” kuvaamaan niiden verokohtelua sekä vakuutusyhtiön juridista asemaa sopimukseen sidottujen sijoitusten omistajana. Verohallinnon eduskunnan tarkastusvaliokunnalle antamasta raportista kuitenkin ilme-

[4] *Ossa* 2014, s. 309
[5] *Ossa* 2014, s. 311–312; *Verohallinto* 2018a, luku 6.1
[6] *Myllymäki* 2016a, s. 266–267; *Viitala – Mikkola* 2018, s. 427.
[7] *Finanssivalvonta* 2011a; *Haapaniemi* 2013, s. 381.
[8] Aiheesta esimerkkinä Yle Uutisten artikkeli ”Pääministeri Sipilän suosimissa sijoitustuotteissa verottaja hyötyy viimeisenä”. Luettavissa: https://yle.fi/uutiset/3-8108346
[9] Kapitalisaatiosopimusta muistuttavia sijoitustuotteita ovat etenkin säästöhenkivakuutukset, joissa vakuutettuna on aina tietty henkilö.

nee, että vakuutuskuoret ovat erittäin merkittävä verovajetta aiheuttava, ns. offshore-yhtiöihin verrattava, ilmiö.[10] Professori Timo Rothovius on esittänyt Yleisradion artikkelissa[11], että vakuutuskuorten verotuksellisen luonteen takia niitä voidaan pitää eräänlaisena veroparatiisina Suomen sisällä. Vakuutuskuorten aiheuttamaa vajetta Suomen veropohjalle korosti myös kansanedustaja Timo Harakka (sdp) eduskunnan täysistunnossa 11.3.2019 pitämässään puheenvuorossa[12].

Luonnolliset ja juridiset henkilöt yhteenlaskettuna, suomalaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin kapitalisaatiosopimuksiin sijoitettujen varojen yhteismäärä oli vuoden 2016 lopussa noin 9,8 miljardia euroa. Yritysten solmimien kapitalisaatiosopimusten osuus tästä oli 2,58 mrd., noin 26 %. Kysyntä on kasvanut olennaisesti molemmilla tahoilla erityisesti vuodesta 2012 alkaen, ja esimerkiksi vuoden 2015 loppuun verrattuna yritysten sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten määrä kasvoi 20,2 %. Vakuutussäästöjen yhteismäärän kehitys yritysten ja yksityishenkilöiden kesken vuosina 2007–2016 on kuvattu seuraavassa kaaviossa.

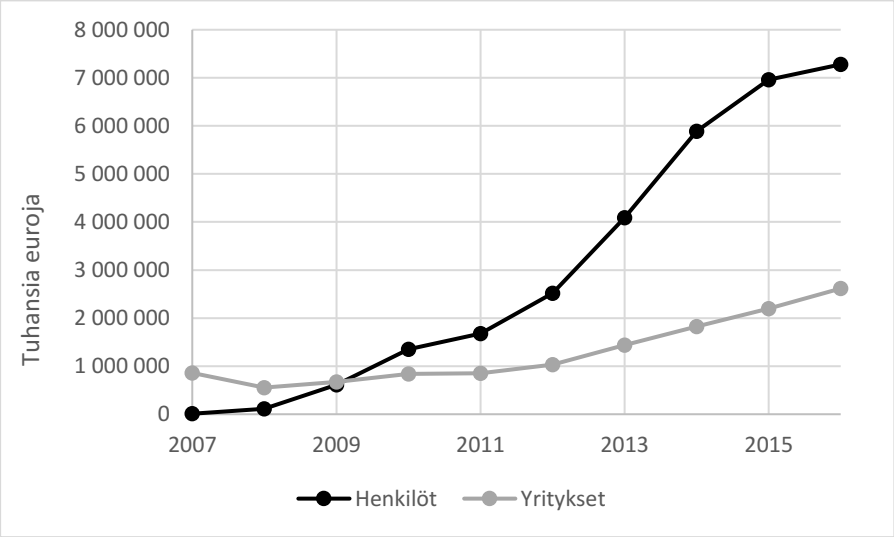

Kuvio 1. Suomalaisten vakuutuksentarjoajien kapitalisaatiosopimusten vakuutussäästöjen yhteismäärän kehitys yritysten ja yksityishenkilöiden kesken vuosina 2007–2016[13]

[10] *Verohallinto* 2017b, s. 2. Ilmiö tunnetaan myös kansainvälisesti verovajeen aiheuttajana termillä *insurance wrap*.
[11] Luettavissa: https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/06/06/valtiovarainministerio-vakuutuskuorien-veroeduille-ei-ole-perusteluja
[12] Ks. Täysistunnon pöytäkirja PTK 174/2018 vp, luku 7.
[13] *Finanssiala ry* 2016, kohta Vakuutussäästöt 12/2016 ja täydellinen aikasarja.

Ulkomaisiin vakuutusyhtiöihin sijoitettujen vakuutussäästöjen tai -maksujen määrästä ei ole olemassa luotettavaa tietoa. Valtiovarainministeriö on arvioinut sijoitustoiminnan verotuksen uudistamista koskeneessa työryhmäraportissaan vakuutusmaksujen määräksi vuonna 2016 noin 30 miljoonaa euroa. Arvio perustuu Finanssivalvonnan tilastotietoihin suomalaisten vakuutusvälittäjien kautta tehtyihin maksuihin ulkomaisille vakuutuksentarjoajille. Lisäksi raportissa todetaan, että Verohallinnon valvontaprojekteissa[14] saatujen tietojen perusteella on arvioitavissa suomalaisten tekemien sijoitusten yhteismääräksi ulkomaisiin sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin noin kymmenen miljardia euroa.[15] Summaa voidaan pitää merkittävänä, mikäli sitä verrataan suomalaisten vakuutusyhtiöiden sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten sekä säästöhenkivakuutusten yhteismäärään, noin 27 miljardia euroa.[16] Siten lähes 30 % kaikista vakuutussäästöistä on arvion mukaan sijoitettuna ulkomaisten toimijoiden tuotteisiin.

1.2 Tutkimuksen rakenne, metodi ja tavoitteet

Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä kapitalisaatiosopimuksella tarkoitetaan, miten sitä verotetaan Suomessa sekä millä keinoin osakeyhtiö voi hyödyntää kapitalisaatiosopimusta omassa verosuunnittelussaan. Lisäksi kuvataan, miten sijoitustuotteiden verotusta koskevat lainsäädäntömuutokset[17] tulevat muuttamaan kapitalisaatiosopimuksen verokohtelua sekä roolia verosuunnittelun keinona. Tutkielman metodi on pääosaltaan oikeusdogmaattinen, eli lainopillinen. Verosuunnitteluun liittyy kuitenkin myös taloudellinen aspekti[18], mistä syystä se ei ole puhtaasti oikeudellisin metodein tarkasteltava käsite. Sen vuoksi kappaleessa 4.2 käsitellään kapitalisaatiosopimusta sijoitusinstrumenttina, verraten sen tuottamaa taloudellista etua suoraan osakesijoitukseen konkreettisen esimerkin kautta.

Lainopin lähtökohtana on selvittää voimassa olevan oikeuden kanta kyseessä olevaan tulkintaongelmaan. Yksi sen tärkeimmistä tehtävistä on toimia systematisoivana työkaluna voi-

---

[14] Myös tämän tutkielman aihe sai alkunsa kirjoittajan työskentelystä Verohallinnon ulkomaisten transaktioiden valvontaprojektissa.
[15] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 42–43.
[16] *Finanssiala ry* 2016, kohta Vakuutussäästöt 12/2016 ja täydellinen aikasarja. Sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten vakuutussäästöjen yhteismäärä oli noin 9,8 mrd. eur ja säästöhenkivakuutusten noin 17,1 mrd. eur.
[17] Ks. HE 275/2018 vp ja VaVM 37/2018 vp. Samassa esityksessä ehdotetaan säädettäväksi myös osakesäästötilin tuloverotusta koskevia säännöksiä. Säädösmuutokset hyväksyttiin eduskunnan toisessa käsittelyssä 13.3.2019 ja ne tulivat voimaan 1.3.2019.
[18] Tällä viitataan siihen, että verot ovat yrityksen näkökulmasta kuluerä, joiden minimoinnilla on suora vaikutus sen tuloksellisuuteen.

massa olevan oikeuden, oikeusnormien kokonaisuuden, määrittelyssä. Oikeusnormeilla tarkoitetaan yleisesti sitä joukkoa sääntöjä ja periaatteita, jotka ohjaavat yhteiskunnassa toimivia tahoja sekä määrittelevät näiden keskinäisiä suhteita. Erityyppisten oikeusnormien joukko yhdessä muodostaa oikeusjärjestyksen. *Tuoria* lainaten ne määrittelevät tietyt yhteiskunnalliset käytännöt oikeudellisiksi käytännöiksi (esimerkiksi lainsäätäminen) sekä ohjaavat näiden käytäntöjen subjektien (kuten tuomarien) toimintaa. Oikeuslähdeoppi systematisoi oikeusnormien hierarkkista järjestystä. *Aulis Aarnion* teoria eri oikeuslähteistä perustuu niiden velvoittavuuteen tuomioistuimen ratkaisutoiminnassa. Lainsäädäntö on vahvasti velvoittava oikeuslähde, tuomioistuimien ennakkopäätökset ja lainsäätäjän tarkoitus[19] heikosti velvoittavia sekä muu oikeuskäytäntö että oikeuskirjallisuus sallittuja oikeuslähteitä.[20] Myös tässä tutkielmassa oikeuslähteitä sovelletaan niiden velvoittavuuden näkökulmasta.

Verosuunnittelun määritelmä tutkielmassa perustuu käsitteen oikeuspositivistiseen tulkintaan. Positiivisoikeudellisesta näkökulmasta verolaki on sen muotoinen, jollaiseksi se on säädetty. *Tuori* nimittää traditionaaliseksi oikeuspositivismiksi teoriaa, jossa oikeudellisten normien ja moraalin välillä vallitsee tiukka raja. Oikeudelliseen normijärjestykseen kuuluvat vain ne normit, jotka on asetettu oikeuden itsensä määrittelemässä järjestyksessä.[21] Vaikka moderni oikeus onkin luonteeltaan positiivista, on traditionaalinen teoria tiukan legitiimisyysnäkökulmansa vuoksi kykenemätön antamaan vastauksia oikeuden rajoihin ja hyväksyttävyyteen liittyviin kysymyksiin.[22] Verosuunnittelu-käsitteen määrittelyssä se tarjoaa kuitenkin tarpeellisen viitekehyksen, sillä kyse ei ole itsessään oikeudellisesta käsitteestä. Sillä ei ole tarkkaa, lainsäädäntöön pohjautuvaa määritelmää, jolla olisi myös relevanssia oikeusdogmatiikassa.[23] Käsitteen lainmukaisuuden arvioinnissa ei oteta kantaa siihen usein liitettyihin moraalisiin ja taloudellisiin kysymyksiin. Hyväksytyn verosuunnittelun on siten katsottu kattavan kaikki ne keinot, joita ei ole erikseen laissa kielletty. Näitä ovat sekä rikoslain (39/1889, RL) 29 luvussa sanktioidut verorikokset, että myös veronkierroksi tulkittavat toimet. Määritelmiä on tarkennettu tutkielman neljännen pääluvun alussa, jossa käsitellään myös sitä, mitä ongelmia veronkierron ja verosuunnittelun väliseen rajanvetoon liittyy.

---

[19] Tämä ilmenee tyypillisesti lainvalmisteluaineistosta, kuten hallituksen esityksistä ja komiteamietinnöistä.
[20] *Aarnio* 1989, s. 47–49; *Tuori* 2000, s. 138 ja 174–175; *Malmgrén – Myrsky* 2017, s. 14.
[21] *Tuori* 2000, s. 5–7. Lähtökohtana oikeusjärjestelmä nähdään autonomisena, ihmisen luomana järjestelmänä (erona esim. luonnonoikeuteen).
[22] *Tuori* 2000, s. 6–8.
[23] *Knuutinen* 2015, s. 5–6.

Tutkielmassa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mikä on kapitalisaatiosopimus ja miten sitä verotetaan Suomessa osakeyhtiön näkökulmasta?
2. Mitä keinoja suomalaisella osakeyhtiöllä on hyödyntää kapitalisaatiosopimusta verosuunnittelussaan?
3. Miten kapitalisaatiosopimuksen verokohtelu tulee muuttumaan ja mitä vaikutuksia sillä on verosuunnittelun kannalta?

Osakeyhtiöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä osakeyhtiölain (624/2006) 1 §:n mukaista Suomen lain mukaan rekisteröityä osakeyhtiötä, jota pidetään Suomessa tuloverolain (1535/1992, TVL) tarkoittamalla tavalla yleisesti verovelvollisena. Näkökulma on vakuutukseen sijoittavassa yhtiössä, ja vakuutuksia tarjoavat tahot rajataan tutkielman ulkopuolelle. Tutkielma on jaettu viiteen osa-alueeseen. Johdannon jälkeen ensimmäinen osa-alue käsittelee suomalaisen vakuutusjärjestelmän rakennetta, kapitalisaatiosopimuksen kannalta olennaista vakuutussääntelyä sekä kapitalisaatiosopimuksen luonnetta vakuutusinstrumenttina. Seuraava osa-alue käsittelee kapitalisaatiosopimuksen verotuksen kannalta olennaisia kansallisen lain säännöksiä, oikeustapauksia sekä viranomaisohjeistusta[24]. Kappaleessa on lisäksi pohjustettu kansainvälisiin tilanteisiin[25] liittyviä olennaisia kysymyksiä. Verokohteluun liittyviä olennaisia seikkoja on pyritty havainnollistamaan useilla esimerkeillä, taulukoilla sekä hahmotelmilla.

Merkittävimpään tutkimusongelmaan eli kysymykseen siitä, millä keinoin osakeyhtiö voi hyödyntää kapitalisaatiosopimusta omassa verosuunnittelussaan, vastataan tutkielman neljännessä luvussa. Ensimmäinen alaluku käsittelee verosuunnittelua käsitteenä sekä aiheelle ominaista rajanvetoa hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän toiminnan välillä. Valtaosa erityyppisistä keinoista painottuu ulkomaisten vakuutustentarjoajien kapitalisaatiosopimuksiin, mutta erityisesti kolmesta ensimmäisestä alaluvusta (4.2 – 4.4) on apua myös kotimaisten vakuutustuotteiden osalta.

---

[24] Olennaisimpana yksittäisenä virallislähteenä voidaan pitää alkuaan vuonna 2015 julkaistua Verohallinnon ohjetta *Kapitalisaatiosopimuksen verotus* (dnro A2/200/2018, 11.4.2018).

[25] Kansainvälisen vero-oikeuden normit sääntelevät verotusta silloin, kun verovelvollisilla on liittymäkohtia kahteen tai useampaan valtioon, esimerkiksi suomalaisen yhtiön saadessa osinkotuloa ulkomailta.

Tutkielman lopussa puntaroidaan, miten esitetyt lainsäädäntömuutokset tulevat muuttamaan kapitalisaatiosopimusten verokohtelua ja miten muutos tulee heijastumaan nykyisiin vakuutusmarkkinoihin. Lisäksi pyritään arvioimaan, miten nykyisen lainsäädännön mahdollistamat verosuunnittelumahdollisuudet tulevat muuttumaan tulevaisuudessa, ja mikä kapitalisaatiosopimuksen rooli osakeyhtiön verosuunnittelun keinona ylipäätään tulee jatkossa olemaan.

1.3 Käytetyt lähteet, aikaisempi tutkimus sekä terminologia

Kapitalisaatiosopimuksen verotusta koskevat nimenomaiset säädökset kirjattiin lakiin ensimmäisen kerran 1.3.2019 voimaantulleella lakimuutoksella. Myös aihetta koskeva oikeuskäytäntö on vähäistä ja tiettyihin erityiskysymyksiin painottuvaa. Tutkielmassa käytetty lähdeaineisto koostuu siten oikeudelliselta velvoittavuudeltaan varsin kirjavasta aineistosta. Eri verolakien yleissäännösten lisäksi tiettyjä erityiskysymyksiä sivuavat muun muassa osa verotusmenettelylain (1558/1995, VML) ja varainsiirtoverolain (931/1996, VSVL) säännöksistä. Sovelletuista KHO:n prejudikaateista on johdettu myös kapitalisaatiosopimuksen verotukseen soveltuvia oikeusohjeita, mutta varsinaisesti yksikään ratkaisu ei itsessään käsittele sen verokohtelua. Lähdeaineisto muodostuu tämän lisäksi erityyppisestä oikeuskirjallisuudesta, lainvalmisteluaineistosta, useista eri viranomaispäätöksistä ja -ohjeista sekä keskusverolautakunnan ennakkoratkaisuista. Oikeuskäytäntöä on huomioitu vuosilta 2005–2018. Erityisesti kansainvälisissä verosuunnittelutilanteissa on huomioitu myös EU-oikeudellinen sääntely sekä oikeuskäytäntö.

Oikeuskirjallisuudessa olennaisimmat aihetta käsittelevät julkaisut ovat Janne Myllymäen Verotus-lehdessä vuosina 2016–2017 ilmestynyt kapitalisaatiosopimuksen verotusta käsittelevä neljän artikkelin sarja, Jaakko Ossan artikkeli *Kapitalisaatiosopimuksen verokohtelu* sekä Heikki Wahlroosin myös kapitalisaatiosopimusta sivunnut artikkeli *Ajankohtaista sijoitusvakuutusten verokohtelusta*. Tulevasta kirjallisuudesta mainittakoon Janne Myllymäen ja Anita Isomaa-Myllymäen vuoden 2019 aikana julkaistavaksi ilmoitettu teos *Kapitalisaatiosopimuksen verotus*. Viranomaisohjeistuksesta ehdottomasti tärkein on Verohallinnon kattava ohje *Kapitalisaatiosopimuksen verotus* (dnro A2/200/2018, 11.4.2018). Verokohtelun muuttumisen tarkastelussa tärkeimpänä lähteenä on käytetty hallituksen esitystä sijoitustuotteiden verokohtelun uudistamiseksi (HE 275/2018 vp) sekä tätä edeltänyttä sijoitustuotteiden verotuksen nykytilaa arvioineen työryhmän muistiota (hanke VM146:00/2018). Aihetta sivuavat myös hallituksen esitys tulolähdejaon poistamisesta yhteisöiltä (HE 257/2018

vp) sekä etenkin verosuunnittelun näkökulmasta esitys korkovähennysrajoituksia koskevan sääntelyn muuttamisesta (HE 150/2018 vp).

Kapitalisaatiosopimusta yrityksen näkökulmasta on käsitelty kolmessa pro gradu -tasoisessa tutkielmassa vuosina 2012, 2015 ja 2018.[26] Aihetta ei siten ole tutkittu etenkään verosuunnittelun näkökulmasta uuden oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden valossa. Tutkielma käsittelee myös tiettävästi ensimmäisenä tulevien lainsäädäntömuutosten vaikutusta kapitalisaatiosopimuksen verokohteluun ja sitä hyödyntävään verosuunnitteluun.

Kapitalisaatiosopimuksesta käytetään tämän tutkielman eri asiayhteyksissä myös nimityksiä *vakuutus, sopimus* ja *sijoitusvakuutus* sekä joissakin kohdin myös paljon julkisessa keskustelussa käytettyä nimitystä *vakuutuskuori.* Kapitalisaatiosopimuksen tehneeseen tahoon viitataan termein *vakuutuksenottaja, sijoittaja* tai *sopimuksen tehnyt henkilö* ja niitä tarjoaviin tahoihin termillä *vakuutusyhtiö*. Termien käyttö pohjautuu kapitalisaatiosopimuksen yksityisoikeudelliseen luonteeseen. Sellaisena pidetään vakuutusyhtiön ja vakuutuksenottajan välistä säästämis- tai sijoittamissopimusta, jonka tuotto määräytyy sopimuksen arvoon sidottujen sijoituskohteiden arvonkehityksen perusteella ja johon sovelletaan tietyiltä osin yksityisvakuutuksia koskevaa vakuutussopimuslakia (543/1994, VSL).[27] Mikäli tutkielmassa viitataan kapitalisaatiosopimukseen, jonka arvo määräytyy muilla tavoin kuin sijoituskohteiden arvonkehityksen perusteella, on tämä mainittu erikseen kussakin yhteydessä.[28]

---

[26] Elina Simoinen: *Kapitalisaatiosopimukset ja niiden verokohtelu yrityksen näkökulmasta kotimaisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä* (Turun yliopisto, 2012); Max Rautiainen: *Yrityksen sijoitussidonnainen kapitalisaatiosopimus – erityisesti kansainvälistyvän konsernin sisäisessä rahoituksessa* (Helsingin yliopisto, 2015) sekä Juuso Ruotsalainen: *Kapitalisaatiosopimuksen hyödyntäminen listaamattoman osakeyhtiön voittovarojen sijoittamiseen* (Itä-Suomen yliopisto, 2018).

[27] *Verohallinto* 2018a, luku 2.1. Kapitalisaatiosopimuksen määritelmästä tarkemmin, ks. tutkielman luku 2.3 sekä vakuutusluokista annetun lain 18 §.

[28] Kapitalisaatiosopimuksen arvo saattaa määräytyä myös ns. laskuperustekoron perusteella, ks. luku 2.3.

2 KAPITALISAATIOSOPIMUS VAKUUTUKSENA

2.1 Suomalainen vakuutusjärjestelmä ja sovellettava lainsäädäntö

Suomalainen vakuutusjärjestelmä jakautuu yksityisvakuutuksiin ja sosiaalivakuutuksiin.[29] Sosiaalivakuutuksia ja näitä sääntelevää julkista vakuutusoikeutta ei käsitellä tässä tutkielmassa tarkemmin. Yksityisvakuutukset jaetaan edelleen vahinkovakuutuksiin ja henkilövakuutuksiin. Vahinkovakuutuksiin kuuluvat vakuutukset, jotka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi. Henkilövakuutuksen, kuten henkivakuutusten, kohteena on sen sijaan luonnollinen henkilö. Myös kapitalisaatiosopimus luokitellaan vakuutusluokista annetun lain (526/2008, VaklL) 18 §:ssä vakuutusteknisesti henkivakuutukseksi.[30]

Yksityisvakuutukset perustuvat yksityisen vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan välisiin vapaaehtoisiin sopimuksiin. Näiden sopimusten sisältöä ei ole määritelty laeissa tarkemmin, yleisiä periaatteita lukuun ottamatta. Yksityisvakuutuksia ohjaava sääntely, yksityinen vakuutusoikeus, ryhmitellään usein yleiseen ja erityiseen vakuutusoikeuteen. Yleiseen vakuutusoikeuteen kuuluvat kaikille vakuutusmuodoille yhteiset kysymykset, koskien esimerkiksi vakuutussopimuksen päättämistä ja solmimista. Erityisellä vakuutusoikeudella tarkoitetaan säännöksiä, jotka koskevat yksittäisiä vakuutusmuotoja. Pääosa säännöksistä koskee vakuutuksen myöntäneen yhtiön ja vakuutuksenottajan välisiä kysymyksiä. Säännökset ovat näin ollen valtaosaltaan velvoiteoikeudellisia.[31]

Vakuutussopimuksia koskevat samat velvoiteoikeudelliset yleissäädökset kuin muitakin sopimuksia, tärkeimpänä laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista (228/29, OikTL). Siltä osin, kun vakuutusten osalta joudutaan ratkaisemaan yleisiä yksityisoikeudellisia ja sopimusoikeudellisia kysymyksiä, sovelletaan näitä koskevia säännöksiä.[32] Vakuutustoimintaa säätelevästä erityislainsäädännöstä keskeisimpiä ovat vakuutusyhtiölaki (1062/79), vakuutusyhdistuslaki (1250/87) sekä laki ulkomaalaisista vakuutusyhtiöistä (398/95) Vakuutus-

[29] *Rantala – Kivisaari* 2014, s. 81.
[30] *Kivioja – Niiranen – Kontkanen* 2007, s. 10; *Myllymäki* 2016a, s. 267.
[31] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 7.
[32] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 7–8

alan ulkopuolisesta lainsäädännöstä olennaisia ovat etenkin henkilötietolainsäädäntö, kilpailuoikeudellinen lainsäädäntö sekä verolainsäädäntö. Viimeksi mainitussa määritellään esimerkiksi vakuutusmaksun verovähennysoikeuden edellytykset.[33]

Vakuutustoiminnan erityisluonteen vuoksi on katsottu tarpeelliseksi säätää vapaaehtoisten vakuutussopimusten sisältöä merkittävästi säätelevä erityinen vakuutussopimuslaki. Lakia sovelletaan niin henkilö- kuin vahinkovakuutuksiin ja se syrjäyttää erityislakina yleisen sopimusoikeuden periaatteet poikkeavilta osin. VSL tuli voimaan pohjoismaisen lainsäädäntöyhteistyön tuloksena vuonna 1933. Vakuutustoiminnan kehittyminen ja sen merkityksen kasvu kuudessa vuosikymmenessä johti tarpeeseen uudistaa laki perusteellisesti. Uusi, nykyinen vakuutussopimuslaki astui voimaan 1.7.1995. Lain esitöistä ilmenee, että uuden lain tarkoituksena oli selkeyttää sopimussuhteissa noudatettavia ehtoja sekä parantaa sopimuksen heikomman osapuolen, tyypillisesti vakuutuksenottajan, asemaa pääsääntöisesti pakottavin säännöksin.[34] Tämän jälkeen VSL:iin on tehty kahdeksan pientä muutosta sekä yksi laajempi, 1.11.2010 voimaantullut, uudistus. Tällä laajennettiin lain soveltamisalaa kaikkiin vapaaehtoisiin vakuutuksiin, jolloin sen piiriin tulivat myös kapitalisaatiosopimukset. Kapitalisaatiosopimukseen sovellettavat säännökset lisättiin uuteen VSL 4 a §:ään. Lain esitöissä kuitenkin mainitaan, että käytännössä vakuutussopimuslain säännöksiä sovellettiin kuluttajille tarjottaviin kapitalisaatiosopimuksiin jo ennen lakimuutosta.[35] Vakuutussopimuslain sekä yksityisvakuuttamista ohjaavien yleisten periaatteiden ymmärtäminen ovat näin ollen tärkeässä asemassa myös kapitalisaatiosopimusta tarkasteltaessa.

Vakuutusalan sääntelyä on kehitetty vaiheittain yhtenäiseksi Euroopan unionissa 1970-luvulta alkaen. Solvenssi I- sekä Solvenssi II -nimisillä hankkeilla pyrittiin syventämään vakuutusmarkkinoiden yhdentymistä, parantamaan vakuutusmarkkinoiden kilpailukykyä sekä vakuutusosapuolten asemaa. Niin kutsuttu Solvenssi II -direktiivi (2009/138/EY) implementoitiin Suomessa 1.1.2016 voimaantulleilla muutoksilla muun muassa vakuutusyhtiölakiin.[36] Finanssikriisi sekä vakuutusmarkkinoiden viimeaikainen kehitys ovat tuoneet lisäksi esille tehokkaan asiakkaan- ja kuluttajansuojan varmistamisen EU:ssa. Tämän parantamiseksi sekä vakuutusten tarjonnan kirjavan sääntelyn yhtenäistämiseksi jäsenvaltioissa on

[33] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 13–14; *Norio-Timonen* 2010, s. 5-6.
[34] *HE 114/1993 vp*, s. 3–8.
[35] *HE 63/2009 vp*, s. 4; *Norio-Timonen* 2010, s. 4–5.
[36] *HE 344/2014 vp*, s. 7–8. Direktiivi lisäsi vakuutusyhtiöille useita raportointivaatimuksia muun muassa niiden vakavaraisuuteen liittyen.

20.1.2016 annettu direktiivi vakuutusten tarjoamisesta (2016/97/EU). Direktiivin implementoimiseksi annetun hallituksen esityksen mukaan direktiivi pannaan Suomessa täytäntöön muutoksilla muun muassa vakuutusyhtiölakiin ja vakuutussopimuslakiin sekä säätämällä laki vakuutusten tarjoamisesta (234/2018).[37] Laissa vakuutussopimuslain muuttamisesta (238/2018) laajennetaan kapitalisaatiosopimuksia koskevaa VSL 4 a §:n soveltamisalaa muun muassa vakuutuksentarjoajan selvittämisvelvollisuutta koskien. Vakuutuksentarjoajan on muutosten myötä otettava laajemmin huomioon vakuutuksen hakijan taloudellinen asema ja tämän sijoituskokemus ja -tietämys sijoitusvakuutusta tarjotessaan. Mikäli sijoitusvakuutusta tarjotaan henkilökohtaisesti suositeltuna, on suosituksesta käytävä perustellusti ilmi, miksi suositeltu vakuutus täyttää parhaiten vakuutuksen hakijan tarpeen. Vastaavaa arviointia ei kuitenkaan edellytetä, mikäli vakuutuksen hakija on sijoituspalvelulain (747/2012) 1 luvun 18 §:ssä tarkoitettu ammattimainen asiakas.[38] Direktiivin edellyttämät säädösmuutokset ovat tulleet voimaan 1.10.2018.

Vakuutusjärjestelmän perusrakennetta on havainnollistettu alla olevassa kuviossa.

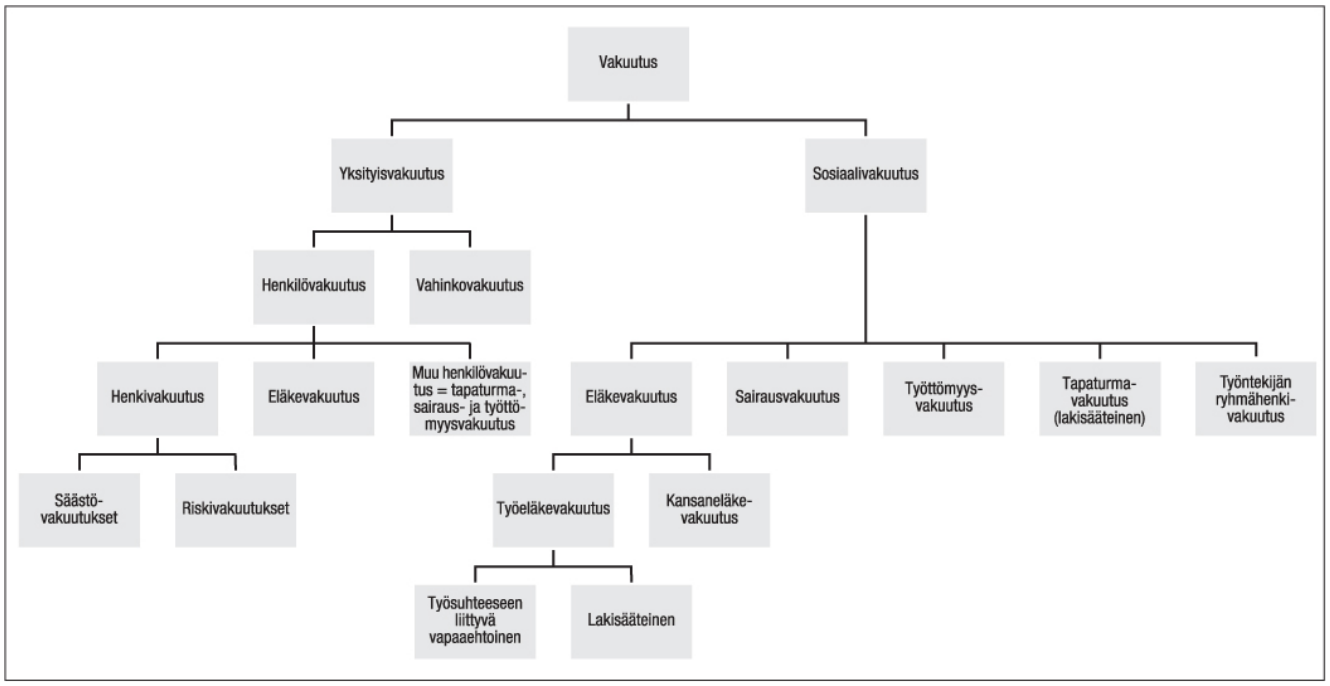

Kuvio 2. Vakuutusten ryhmittely[39]

[37] *HE 172/2017 vp*, s. 1–2.
[38] *HE 172/2017 vp*, s. 8–15.
[39] *Myrsky – Räbinä* 2014, s. 135.

Vakuutussopimuslakia sovelletaan lain 1.1 §:n mukaan vapaaehtoisiin henkilö- ja vahinkovakuutuksiin. Vakuutussopimuslain pakottavuus on ratkaistu lain 3 §:ssä erottamalla eri henkilötahot toisistaan. Pakottavuudesta seuraa, että lain säännöksistä vakuutuksenottajan tai vakuutuskorvaukseen oikeutetun haitaksi poikkeava sopimusehto on mitätön. Säännökset ovat pakottavia kolmannen henkilön asemassa oleviin nähden. Tällainen henkilö on esimerkiksi säästöhenkivakuutuksen edunsaaja.

Vakuutuksenantajan ja -ottajan välisessä suhteessa pakottavuus riippuu vakuutuksenottajan asemasta. VSL 3.2 §:n perusteella laki pakottava vain, jos vakuutuksenottaja on kuluttaja tai kuluttajaan rinnastuva henkilö. Tämä koskee tilanteita, joissa vakuutettu on sama kuin vakuutuksenottaja. Kuluttajan määritelmä sisältyy kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:ään. Sillä tarkoitetaan vakuutussopimuslain esitöiden mukaan luonnollista henkilöä, joka hankkii hyödykkeen muuhun kuin elinkeinotoiminnan käyttöön ja joka on tiedoiltaan, taidoiltaan ja taloudellisilta edellytyksiltään sopimussuhteen heikompi osapuoli. Kuluttajaan rinnastuvaksi katsotaan esimerkiksi itsenäiset ammatinharjoittajat, aatteelliset yhdistykset ja pienyritykset.[40] Nykyistä VSL:ia koskevassa hallituksen esityksessä todetaan nimenomaisesti, että suurten ja keskisuurten yritysten asema on sopimussuhteissa niin vahva, ettei niillä ole lain pakottavuuden tarjoaman suojan tarvetta.[41] Esimerkiksi yritysmuodolla ei näin ollen ole suoranaista merkitystä lain pakottavuuden näkökulmasta. Vakuutussopimuksiin, joissa vakuutuksenottajana ei ole kuluttaja, soveltuvat yleiset velvoiteoikeudelliset perusperiaatteet esimerkiksi sopimusvapaudesta ja -sitovuudesta siten laajemmin.[42]

2.2 Vakuutuksen ja vakuutussopimuksen yleispiirteet

Vakuutussopimus on vapaamuotoinen varallisuusoikeudellinen oikeustoimi, jota ei ole laissa määritelty tarkemmin. Perinteisesti se on kuvattu sopimukseksi, jolla vakuutuksenantaja ottaa vakuutuksenottajan maksamaa vakuutusmaksua vastaan sopimuksessa määritellyn riskin. Suullisessa tai kirjallisessa vakuutussopimuksessa sovitaan tämän riskin ehdoista ja hinnasta. Vapaaehtoisiin vakuutuksiin sovelletaan sopimusvapauden periaatetta, jolloin vakuutuksenantaja voi kieltäytyä myöntämästä vakuutusta. Hylkäysperuste on kuitenkin lain

[40] *HE 114/1993 vp*, s. 7–9.
[41] *HE 114/1993 vp*, s. 12; *Norio-Timonen* 2010, s. 15–16; *Telaranta* 1995, s. 21.
[42] *Rantala – Kivisaari* 2014, s. 322.

ja hyvän vakuutustavan[43] perusteella ilmoitettava hakijalle, mikäli tämä on kuluttaja tai kuluttajaan rinnastuva henkilö.[44]

Vakuutussopimus syntyy usein myös tarjouksesta ja siihen annetusta vastauksesta. Käytännössä tästä OikTL:n mukaisesta menettelystä voidaan poiketa niin, ettei tarjousta ja vastausta voida erottaa toisistaan. Vakuutussopimus syntyy tavanomaisesti siten, että vakuutuksenhakija toimittaa allekirjoitetun, vakioehtoisen kaavakkeen vakuutusyhtiölle. Tämä katsotaan tarjoukseksi vakuutussopimuksen tekemiseksi. Vastaus tarjoukseen tulee antaa OikTL 3.2 §:n mukaisesti kohtuullisessa ajassa, mikäli tarjouksessa ei ole muuta mainittu. Käytännössä vakuutuksenantaja hyväksyy tarjouksen lähettämällä vakuutuksenottajalle vakuutuskirjan vakuutusehtoineen. Vakuutuskirjaan on merkitty sopimuksen keskeinen sisältö sopimusehtoineen sekä yksilöintitiedot. Sopimus voi päättyä joko vakuutuskauden kuluttua umpeen (määräaikainen vakuutus) tai se voidaan irtisanoa VSL 12 §:n mukaisen irtisanomisoikeuden nojalla kirjallisesti vakuutuksenottajan toimesta milloin tahansa vakuutuskauden aikana. Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus, mikäli vakuutuksenottaja on olennaisesti laiminlyönyt lainmukaisen selvittämisvelvollisuutensa antamalla esimerkiksi vilpillisiä tietoja vakuutuksen kannalta olennaisista seikoista. Tyhjentävät luettelot näistä tilanteista henkilö- ja vahinkovakuutusten osalta on sisällytetty VSL 15 ja 17 §:iin.[45]

Vakuutus, johon on kertynyt säästöä esimerkiksi vakuutuksenantajan harjoittamasta sijoitustoiminnasta, voi päättyä myös VSL 13 §:n nojalla takaisinostamalla koko säästösumma tai muuttamalla vakuutus vapaakirjaksi. Takaisinostoarvolla tarkoitetaan vakuutusehtojen mukaan laskettua vakuutuksen säästöosuutta ja se maksetaan, kun vakuutuksenottaja haluaa lopettaa vakuutussuhteen tai sopimus päättyy esimerkiksi laiminlyönnin vuoksi. Vapaakirjan myötä vakuutus jää voimaan maksutta sen suuruisena, kuin vakuutus voidaan pitää voimassa mainittujen perusteiden tai vakuutusehtojen mukaisella säästöosuudella. Vakuutuksen hoitokuluja voidaan kuitenkin veloittaa kertyneestä vakuutussäästöstä. Oikeutta vapaakirjaan voidaan rajoittaa vakuutusehdoissa esimerkiksi tilanteissa, joissa kertynyt säästöosuus

---

[43] Hyvä vakuutustapa on alun perin vakuutusyhtiölain käsite, jota on vakiintuneesti käytetty vakuutusalalla. Käsite kuvaa sitä, että vakuutusalan yritysten toiminnan tulee olla paitsi muodollisesti lainmukaista, myös eettisesti kestävää, kohtuullista ja oikeudenmukaista. Finanssivalvonta valvoo hyvän vakuutustavan noudattamista.
[44] *Lehtipuro ym*. 2013, s. 102; *Norio-Timonen* 2010, s. 22–23.
[45] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 90–94; *Lehtipuro* ym. 2013, s. 185

on liian pieni tuleviin hoitokuluihin nähden. VSL 13 §:ää sovelletaan myös kapitalisaatiosopimuksiin.[46]

Vakuutussopimuksiin sovelletaan OikTL 33 §:stä johdettua, VSL 22 §:ään sisällytettyä sopimusoikeudellista periaatetta molempien sopimusosapuolten intressien huomioon ottamisesta. Kummallakin osapuolella on oma-aloitteinen tiedonantovelvollisuus sellaisista sopimuksen kannalta tärkeistä seikoista, joista toisen osapuolen ei voida olettaa olevan tietoinen. Näitä ovat vakuutuksenantajan osalta esimerkiksi tiedot eri vakuutusmuodoista sekä vakuutusmaksuista ja -ehdoista, kuten sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin liittyvästä riskistä jopa koko vakuutuspääoman menettämiseen. Asiaa on korostanut sijoitussidonnaisten vakuutusten osalta myös Vakuutuslautakunta ratkaisukäytännössään.[47] Hakijalle on annettava tietoa tarjolla olevien sijoituskohteiden, esimerkiksi sijoitusrahastojen, ominaisuuksista, keskeisistä eroista ja kuluista. Sijoitussidonnaisen vakuutuksen tuotto on sidottu sijoituskohteiden arvonkehitykseen, ja tämä sijoitusriski tulee vakuutuksenottajan kannettavaksi. Pelkkien, usein vakiomuotoisten, vakuutusehtojen luovuttaminen ei täten täytä tiedonantovelvollisuutta. Tietoja ei kuitenkaan tarvitse antaa, mikäli vakuutuksenhakija ei niitä halua tai tietojen antaminen tuottaisi kohtuutonta hankaluutta. Pelkkä hakijan passiivisuus ei riitä perusteeksi, vaan tämän on tuotava asia nimenomaisesti esille esimerkiksi mainitsemalla asia vakuutushakemuksessaan.[48]

Vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuus on vakuutuksenottajaa laajempi, sillä vakuutuksenottaja joutuu esitettyjen kuvausten ja määrittelyjen pohjalta muodostamaan käsityksensä vakuutuksesta. Itse vakuutusta koskevien tietojen lisäksi esimerkiksi vakuutuskorvausten verokohtelu on vakuutuksen valinnan kannalta sellainen tieto, joka kuuluu vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuuden piiriin. Vakuutuksenottajan velvollisuus on VSL 22 §:n mukaan vastata esimerkiksi kyselykaavakkeessa vakuutuksenantajan esittämiin kysymyksiin ja antaa näihin oikeat ja täydelliset vastaukset. Esitettyjen kysymysten tulee liittyä vakuutuk-

---

[46] *Norio-Timonen* 2010, s. 48–51; *Telaranta* 1995, s. 54–55.
[47] Esimerkkinä Vakuutuslautakunnan ratkaisu dnro VKL 478/14, 17.12.2015. Tapauksessa sijoitussidonnaisen säästöhenkivakuutuksen reaalinen tuotto oli olennaisesti pienempi kuin tarjouslaskelmassa esitetty tuotto-odotus. VKL katsoi, että ei-ammattimaisen sijoittajan, vakuutuksenottaja A:n oli täytynyt tarjouksessa esitetyistä tiedoista käsittää, että siinä esitetty oli vain ennuste vakuutuksen tulevasta tuotosta. VKL katsoi, ettei vakuutusyhtiö ollut antanut harhaanjohtavia tai puutteellisia tietoa vakuutuksen ominaisuuksista ja siten menetellyt hyvän vakuutustavan mukaisesti. Vakuutusyhtiö ei ollut velvollinen suorittamaan A:n vaatimia korvauksia.
[48] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 35–44; *Telaranta* 1995, s. 25–27; *Norio-Timonen* 2010, s. 56–63.

senantajan riskin arviointiin. Yritystoimintaa koskevassa vakuutuksessa tällaisia merkityksellisiä tietoja voivat olla esimerkiksi tiedot yrityksen toimialasta, liikevaihdosta ja tärkeimmistä tunnusluvuista. Vakuutuksenottajalla on myös velvollisuus oikaista antamansa väärät tai puutteelliset tiedot viipymättä.[49]

Mikäli vakuutuksenottaja on menetellyt vilpillisesti tiedonantovelvollisuutta täyttäessään, vakuutussopimus ei sido vakuutuksenantajaa. Vilpistä on kyse, kun vakuutettu pyrkii tietoisesti saamaan taloudellista hyötyä antamalla vakuutuksen kannalta olennaisesti virheellisiä tietoja. Mikäli sopimus raukeaa vilpillisen menettelyn vuoksi, on vakuutuksenantajalla oikeus pitää jo suoritetut vakuutusmaksut. Vakuutuksenantajan on vedottava vilpin aiheuttamaan pätemättömyyteen kohtuullisessa ajassa. Tällä on myös todistustaakka siitä, että vakuutuksenottaja on menetellyt vilpillisesti. Vakuutuskorvaus voidaan evätä tai sitä voidaan alentaa, mikäli vakuutuksenottaja on menetellyt tahallisesti vääriä tietoja antaessaan.[50]

Vakuutusyhtiö kattaa vakuutuksenottajilta perimillään vakuutusmaksuilla maksamansa korvaukset niille, joiden kohdalla määritelty riski toteutuu. Tämän niin sanotun riskiperusteen lisäksi vakuutusmaksuilla katetaan vakuutusten hoitamisesta, esimerkiksi sijoitusten hallinnoinnista, syntyneet kulut. Vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusmaksuun vain ajalta, kun vakuutus on ollut voimassa. Mikäli vakuutus päättyy kesken vakuutuskauden, on vakuutuksenantaja VSL 45 § pääsäännön mukaan velvollinen palauttamaan vakuutusaikaan kohdistumattoman osan maksusta. Vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutuksen irtisanomiseen, mikäli maksua ei suoriteta laissa määritellyssä aikarajassa.[51]

2.3 Kapitalisaatiosopimuksen luonne vakuutuksena

Kapitalisaatiosopimus on vakuutusyhtiön kanssa tehty säästämis- tai sijoittamissopimus, joka luetaan vakuutusoikeudessa henkivakuutukseksi. Vakuutusluokista annetun lain 18 §:n mukaan kapitalisaatiosopimuksiksi katsotaan henkivakuutusluokka 3:een kuuluvat ”vakuutusteknisiin laskelmiin” perustuvat kertyneen pääoman takaisinmaksua tarkoittavat sopi-

[49] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 42–45; *Norio-Timonen* 2010, s. 76–78.
[50] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 70
[51] *Hoppu – Hemmo* 2006, s. 128–132; *Lehtipuro ym*. 2013, s. 151; *Rantala – Kivisaari* 2014, s. 323; *Myllymäki* 2016a, s. 268.

mukset, joilla vakuutusyhtiö ottaa vastuulleen tietyn ajan kestäviä ja tietyn määräisiä sitoumuksia sovittua kertamaksua tai etukäteen sovittuja jatkuvia maksuja vastaan".[52] Kyse on siten sijoitussopimuksesta, jonka tuotto määräytyy vakuutusteknisten laskelmien perusteella samaan tapaan kuin esimerkiksi säästöhenkivakuutuksen tuotto. Kapitalisaatiosopimuksia voivat tarjota kotimaiset ja ulkomaiset vakuutusyhtiöt sekä pankit toimiessaan vakuutusyhtiön asiamiehenä. Sopimuksia markkinoidaan esimerkiksi sijoitussopimusten tai säästösopimusten nimellä.[53] Kansainvälisesti sijoitussidonnaisista vakuutuksista käytetään useissa yhteyksissä termiä *unit-linked (life) insurance* tai *variable annuity* . Euroopassa kapitalisaatiosopimusten tarjoaminen yksityishenkilöille on verrattain harvinaista. Sijoitusvakuutukset ovat painottuneet laajalti erilaisiin kuolemanvara- ja eläkevakuutuksiin.[54]

Vakuutusyhtiö sijoittaa vakuutussopimuksessa mainituin ehdoin vakuutuksenottajan sijoittamat vakuutusmaksut eri sijoituskohteisiin. Maksut suoritetaan joko kertamaksuna tai useissa erissä. Kotimaisen vakuutusyhtiön kanssa tehtyyn kapitalisaatiosopimukseen suoritetut maksut on suoritettava rahana, mutta ulkomaiseen sopimukseen voi olla mahdollista sijoittaa myös muuta omaisuutta, esimerkiksi osakkeita tai kiinteistöjä[55]. Sijoittajalle muodostuu suoritettuihin maksuihin perustuva saamisoikeus vakuutusyhtiötä kohtaan. Vastaavasti vakuutusyhtiölle muodostuu velvoite sijoittajaa kohtaan. Tämän velvoitteen yksityiskohtainen sisältö määräytyy kapitalisaatiosopimuksen vakuutusehtojen sekä sovellettavan lainsäädännön perusteella. Sopimusehdoista riippumatta sopimukseen sijoitetut varat ovat kuitenkin juridisesti vakuutusyhtiön omaisuutta, jolle eri sijoituskohteiden tuotot myös maksetaan. Sopimuksen tekijällä ei näin ollen ole välitöntä oikeutta näihin tuottoihin, vaan ne liittyvät sopimukseen ainoastaan laskennallisesti.[56]

Kapitalisaatiosopimukset jaetaan laskuperustekorkoisiin ja sijoitussidonnaisiin siten, millä perusteella vakuutusyhtiö hyvittää kapitalisaatiosopimuksen säästöä, eli siihen sijoitettuja vakuutusmaksuja. Laskuperustekorkoisessa sopimuksessa säästöä hyvitetään esimerkiksi

---

[52] Vakuutusteknisistä laskelmista puhuttaessa viitataan siihen, että sopimuksen säästösummasta perittävät kulut ja muut saamisoikeuden määrään vaikuttavat seikat määritellään laskuperusteissa, tyypillisesti vakuutussopimuksessa. Lain määritelmä vastaa henkivakuutusdirektiivin 2002/73/EY 2 artiklan 2 b kohtaa.
[53] *Finanssivalvonta* 2011a; *Myllymäki* 2016a, s. 267–269.
[54] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 136.
[55] *Verohallinto 2018*, luku 2.2.
[56] *Myllymäki* 2016a, s. 269.

kuukausittain vakuutussopimuksessa määritellyllä kiinteällä tai esimerkiksi euribor-sidonnaisella korolla. Tämän lisäksi vakuutussopimuksessa voidaan sopia esimerkiksi vakuutusyhtiön tulokseen sidotun asiakashyvityksen, niin sanotun lisäkoron, maksamisesta.[57]

Sijoitussidonnaisessa kapitalisaatiosopimuksessa vakuutusyhtiö hankkii vakuutusmaksuilla vakuutuksenottajan tai tämän varainhoitajan valitsemia sijoituskohteita, esimerkiksi osakkeita, indeksilainoja tai sijoitusrahasto-osuuksia. Koska sijoitussidonnaisiin sopimuksiin ei sisälly vakuutusturvaa, voi niiden kokonaistuotto olla negatiivinen. Vakuutuksenottaja voi myös menettää säästönsä jopa kokonaisuudessaan sijoituskohteiden arvojen muutosten myötä tai esimerkiksi vakuutusyhtiön konkurssitilanteessa.[58] Jälkimmäisessä tilanteessa sijoittajan asemaa turvaavat kuitenkin lain sijoittajansuojasäännökset, jotka edellyttävät muun muassa tiettyä vakavaraisuutta vakuutusalan toimijoilta. Soveltuva sijoittajansuojajärjestelmä määräytyy vakuutusyhtiön kotivaltion mukaan.[59] Verrattuna laskuperustekorkoiseen kapitalisaatiosopimukseen, on sijoitussidonnainen sopimus nykyisin huomattavasti yleisempi sopimusmuoto. Suomalaiset vakuutusyhtiöt solmivat yritysten kanssa uusia sijoitussidonnaisia kapitalisaatiosopimuksia vuonna 2016 yhteensä 922 kappaletta, joiden maksutulo oli yhteensä noin 690 miljoonaa euroa. Uusia laskuperustekorkoisia sopimuksia solmittiin tänä aikana ainoastaan seitsemän kappaletta. Näiden maksutulo oli noin miljoona euroa. Vuoden 2016 lopussa yritysten kapitalisaatiosopimusten vakuutussäästöjen yhteismäärä (takaisinostoarvo) oli noin 2,6 mrd. euroa, josta laskuperustekorkoisten sopimusten osuus oli noin 1,5 %.[60]

Kapitalisaatiosopimukseen sovellettava siviilioikeudellinen erityissääntely sisältyy vakuutussopimuslain 4 a §:ään. Mikäli vakuutuksenottaja on kuluttaja tai tähän rinnastuva henkilö, sovelletaan lain 1–3, 4 b, 5, 5 a–5 d, 6, 6 a, 7–9, 9 a, 12, 13, 13 a, 51 ja 52 §:ien säännöksiä. VSL 4 a § on tullut tässä esitetyssä muodossaan voimaan 1.10.2018. Kapitalisaatiosopimukseen sovelletaan täten muun muassa vakuutuksenantajan ja -ottajan tiedonantovelvollisuutta koskevia säännöksiä. Lain 12 ja 51 §:ien nojalla vakuutuksenottaja voi myös luovuttaa sopimukseen perustuvat oikeutensa tai irtisanoa kapitalisaatiosopimuksen päättymään milloin

---

[57] *Myllymäki* 2016a, s. 269–270; *Rantala – Kivisaari* 2014, s. 482.
[58] *Ossa* 2014; s. 309; *Wahlroos* 2012, s. 81–82; *Finanssivalvonta* 2011b.
[59] *Wahlroos* 2012, s. 82. Hän mainitsee, että esimerkiksi Luxemburgin ja Irlannin sijoittajansuojajärjestelmät vastaavat pääpiirteiltään Suomea.
[60] *Finanssiala ry* 2016, kohdat Henkivakuutuksen maksutulo tammi-joulukuu 2016, Vakuutussäästöt 12/2016 ja täydellinen aikasarja sekä Henkivakuutuksen säästöuusmyynti tammi-joulukuu 2016.

tahansa vakuutuskauden aikana. Siltä osin, kuin VSL:ssa ei ole asiasta säädetty, sovelletaan muiden vakuutusten tapaan edellä esitettyjä velvoite- ja sopimusoikeudellisia yleisiä periaatteita sekä sääntelyä.[61]

Kapitalisaatiosopimus poikkeaa perinteisistä säästö- ja sijoitusvakuutuksista muun muassa siinä, ettei kapitalisaatiosopimukseen sisälly vakuutusturvaa, eikä siinä ole vakuutettua henkilöä. Vakuutustekniseltä luonteeltaan kapitalisaatiosopimus on lähellä määräaikaista rahatalletusta. Laskuperustekorkoisen kapitalisaatiosopimuksen peruskorko määräytyy tavanomaisen koron tavoin ajan, korkopääoman sekä velkapääoman funktiona. Rinnastuminen on todettu korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 22.3.2006 t. 667, joka koski valitusta keskusverolautakunnan ratkaisusta KVL 60/2005. Ratkaisussa KHO katsoi työnantajan työntekijälleen lisäeläkejärjestelynä ottaman kapitalisaatiosopimuksen muistuttavan luonteeltaan määräaikaistalletukseen verrattavaa sopimusta.[62] Rinnastus ei ole kuitenkaan ongelmaton etenkään sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten osalta, joiden tuotto määräytyy kohde-etuuksien arvonmuutosten myötä. Tämä poikkeaa olennaisesti tavanomaisen rahavelan koron määräytymisestä.[63] Tarkasteltaessa kapitalisaatiosopimuksen tuoton määräytymistä, rinnastuu sopimus taloudelliselta luonteeltaan indeksilainaan. Indeksilainan indeksihyvitys määräytyy sijoitussidonnaisen kapitalisaatiosopimuksen tavoin määritellyn kohde-etuuden arvonkehityksen perusteella. Kuten kapitalisaatiosopimuksessa, voi indeksihyvityksen perusteena oleva kohde-etuus olla esimerkiksi osake tai osakekori.

Kapitalisaatiosopimus ei näin ollen ole henkilövakuutus, eikä siihen myöskään sisälly henkivakuutukselle ominaista vakuutettuun henkilöön liittyvää riskiä. Koska kapitalisaatiosopimukseen ei liity vakuutustapahtumaa, jonka realisoituminen päättäisi sopimuksen, on kapitalisaatiosopimus aina määräaikainen.[64] Vakuutuksenottajalla on VSL 4 a ja 12 §:ien nojalla oikeus irtisanoa kapitalisaatiosopimus milloin tahansa vakuutuskauden aikana. Sopimuksen määräaikainen luonne ei siten saa vakuutuksenottajan näkökulmasta sen enimmäiskeston määrittelyn lisäksi muuta sisältöä.[65]

---

[61] *Verohallinto* 2018a, luku 2.1.
[62] Samoin myös *Norio-Timonen* 2010, s. 9.
[63] *Myllymäki* 2016a, s. 272.
[64] Hallituksen esityksessä HE 275/2018 vp (s. 7) kuitenkin todetaan, että määräaikaa koskevan säännöksen merkitys on saatettu poistaa kokonaan asettamalla määräaika epärealistisen korkeaksi, jopa 120 vuodeksi.
[65] *Ossa* 2014, s. 311.

Vakuutusmaksuista ja sopimuksen tuotoista koostuva säästösumma maksetaan viimeistään sovitun vakuutusajan päättyessä vakuutuksenottajalle. Kapitalisaatiosopimus voidaan VSL 12 §:n nojalla takaisinostaa vakuutuskauden aikana kokonaan tai osittain, jolloin sopimus jää edelleen voimaan ja osa vakuutussäästöstä vakuutusyhtiön hallintaan. Säästösummasta vähennetään vakuutusyhtiön perimät sopimuksen hoito-, nosto- ja kuormituspalkkiot. Erilaisia palkkioita saatetaan periä myös kapitalisaatiosopimuksen varojen sijoituskohteista. Esimerkiksi rahastoyhtiö saattaa periä sijoitetuista varoista vuosittaista rahaston hoitokulua, mikä vähentää kapitalisaatiosopimuksen arvoa.[66]

Esimerkki 1. Nordea Capital Corporate -kapitalisaatiosopimuksen kulurakenne.[67]

Kulun tyyppi	**Kulun määrä**
Kuormituspalkkio	1 % 100 000 euron vakuutusmaksujen määrään asti
Hoitopalkkio	0,40 % 100 000 euroon asti, ylittävältä osalta 0,1 %
Sijoituskorien hoitopalkkiot	Tuottokorit 0,95 %, osakekorit 0,50 %
Säästöjen siirtäminen sijoituskohteesta toiseen	Veloitukseton
Panttausvahvistus	50,00 eur
Takaisinosto	0 eur
Lisätiliote	10 eur
Omistajanmuutos	100 eur
Nostopalkkio	1 % nostettavasta määrästä, jos sopimuksen alkamisesta alle 3v Ei nostopalkkiota 100 000 eur ylittävältä osalta

[66] *Kivioja – Niiranen – Kontkanen* 2007, s. 90–92; *Myllymäki* 2016b, s. 504.
[67] *Nordea* 2018, kohta Hinnat.

3 KAPITALISAATIOSOPIMUKSEN VEROTUS

3.1 Kapitalisaatiosopimuksen verotuksen yleiset periaatteet

Kapitalisaatiosopimusten määrä sekä niihin sijoitetut varat olivat pitkään vähäisiä, mistä syystä kapitalisaatiosopimuksen verokohtelua koskeva oikeuskäytäntö on niukkaa ja tiettyjä erityiskysymyksiä koskevaa. Korkein hallinto-oikeus, keskusverolautakunta sekä kirjanpitolautakunta ovat kuitenkin antaneet joitakin ratkaisuja koskien kapitalisaatiosopimuksen verotusta ja sen kirjanpitokohtelua. Myös Verohallinto on julkaissut alkuaan vuonna 2015 kattavan ja ajantasaisen ohjeen *Kapitalisaatiosopimuksen verotus* (dnro A2/200/2018, 11.4.2018).

Kapitalisaatiosopimuksen verotuksen peruslähtökohtana on yleinen rahavelvoitteiden verotuksessa sovellettava periaate, että veronalaista tuloa ei ole velallisen velkojalle takaisin maksama suoritus. Kapitalisaatiosopimukseen perustuva suoritus on tällöin veronalaista tuloa ainoastaan siltä osin, kun suoritus ylittää sijoittajan sopimukseen sijoittaman pääoman määrän.[68] Mikäli sopimus kuuluu saajansa TVL-tulolähteeseen, on sen tuotto TVL 29.2 §:n nojalla veronalaista tuloa. Selvää on, että luonnollisen henkilön kohdalla kyse on TVL 32 §:n mukaisena pääomatulona verotettavasta varallisuuden kerryttämästä tuotosta. Myös yhteisöillä sovelletaan mahdollisimman laajasti pääomatulon laskentaa koskevia säännöksiä. EVL-tulolähteessä veronalaisia elinkeinotuloja ovat lain 4 §:n mukaan elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. EVL 5 §:n mukaan tällaisia tuloja ovat muun ohessa elinkeinoon kuuluvan omaisuuden tuottamat korot sekä rahoitusomaisuudesta saadut voitot. EVL-tulolähteeseen kuuluvan sopimuksen tuottoa voidaan siten pitää veronalaisena elinkeinotulona.[69] Kapitalisaatiosopimuksen tulolähdejaottelua on käsitelty tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Kapitalisaatiosopimukseen ei liity vapaasti luovutettavaa saamistodistusta, jonka hallinta olisi sopimukseen perustuvien oikeuksien käyttämisen edellytys.[70] Kapitalisaatiosopimus ei ole näin ollen arvopaperi tai muutakaan sellaista omaisuutta, johon voitaisiin soveltaa luovutusvoiton verotusta koskevia säännöksiä (TVL 45–50 §). Asia on todettu nimenomaisesti

---

[68] Periaate sisällytetään 1.3.2019 voimaantulleella lakimuutoksella TVL 34 §:n sanamuotoon. Ks. asiasta tarkemmin tutkielman luku 3.3.
[69] *Myllymäki* 2016b, s. 504; *Ossa* 2013, s. 215–216; *Ossa* 2014, s. 311–312; *Verohallinto* 2018a, luvut 6.1.1 ja 6.1.2.
[70] *Myllymäki* 2016a, s. 273.

ratkaisussa KVL 36/2018 (ei lainvoimainen). Siinä katsottiin, että kapitalisaatiosopimuksen luovutuksessa oli kyse sopimusperusteisesta saamisoikeuden siirrosta, ei esimerkiksi velkakirjan tai muun arvopaperin luovutuksesta. Sopimuksen verokohtelu on näin ollen ratkaistava pääosin TVL:n, EVL:n ja MVL:n yleisten säännösten ja periaatteiden nojalla. Tarkastelu tässä tutkielmassa on rajattu koskemaan TVL:n ja EVL:n soveltamisaloihin kuuluvia kapitalisaatiosopimuksia, johtuen MVL:n piiriin kuuluvien sopimusten erittäin vähäisestä määrästä.[71]

Vaikka kapitalisaatiosopimuksessa on kyse sopimuksesta, jonka tuotto määräytyy säästöhenkivakuutuksen tapaan vakuutusteknisten laskelmien perusteella, ei sitä voida pitää verotuksessa henkivakuutuksena, joiden verokohtelusta säädetään TVL 34–36 §:ssä. TVL 34.2 §:n mukaan henkivakuutuksena voidaan pitää vain sellaista vakuutussopimusta, jossa on sovittu vakuutetusta ja edunsaajasta ja joka kuuluu VaklL:ssa tarkoitettuihin henkivakuutusluokkiin 1–3. Ottaen huomioon mainittujen sijoitusinstrumenttien samankaltaisuuden, on *Myllymäen* mukaan kuitenkin perusteltua lähestyä kapitalisaatiosopimuksen verotusta henkivakuutusten verokohtelun kautta.[72]

Kapitalisaatiosopimuksen vakuutusmaksu ei ole EVL 7 §:n mukainen elinkeinotoiminnan vähennyskelpoinen meno. Menolla tarkoitetaan vakiintuneen verotuskäytännön mukaan tuotannontekijöistä (hyödykkeistä tai palveluista) suoritettuja vastikkeita, jollaiseksi saamisoikeuden vakuutusyhtiötä kohtaan synnyttävä ja rahavelaksi katsottava kapitalisaatiosopimuksen maksu ei lukeudu.[73] Sopimukseen tehtyjä maksuja ei tule myöskään pitää TVL:n mukaisessa verotuksessa vähennyskelpoisina. TVL 29[74] ja 54 §:ien perusteella verovelvollisella on oikeus vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot. Kapitalisaatiosopimukseen tehdyssä maksussa on kyse lähinnä sijoittamistarkoituksessa annetusta rahalainasta, ei hyödykkeestä tai palvelusta suoritetusta vastikkeesta. Maksuja ei ole myöskään säädetty kummassakaan verolaissa erikseen vähennyskelpoiseksi.[75]

Kapitalisaatiosopimuksen tehnyt vakuutusyhtiö omistaa juridisesti arvopaperit ja muut sijoituskohteet, joihin sopimuksen maksuista kertyneet varat on sijoitettu. Oikeuskäytännössä ja

---

[71] *Myllymäki* 2016a, s. 270.
[72] *Myllymäki* 2016a, s. 270; *Ossa* 2014, s. 319; *Wahlroos* 2012, s. 81.
[73] *Andersson – Penttilä* 2014, s. 255.
[74] Lainkohtaa voidaan pitää TVL:n tuloteorian (ns. laaja tulokäsite: kulutuksen yhteismäärä – varallisuuden muutos) legaalimääritelmänä. Ks. *Wikström* 2006, s. 7.
[75] *Myllymäki* 2016b, s. 502–503.; *Verohallinto* 2018a, luku 5.1; *Wahlroos* 2012, s. 83–84.

–kirjallisuudessa vakiintunut näkemys on, että kapitalisaatiosopimus otetaan verotuksessa huomioon siviilioikeudellisen muotonsa mukaisesti. Varojen sijoittamisesta välittömästi kertynyt tuotto, esimerkiksi osinko tai korkotulo, kuuluu näin ollen vakuutusyhtiölle eikä se ole sopimuksen tehneen henkilön veronalaista tuloa. Asiaan on otettu kantaa ratkaisussa KVL 34/2011. Ennakkoratkaisuhakemuksessa esitettiin kaksi kysymystä: syntyykö hakijalle veronalaista tuloa, mikäli tämä vaihtaa sijoitussidonnaisen vakuutuksen sijoituskohteita ennen vakuutuksen takaisinostoa ja onko ratkaisun suhteen eroa sillä, millaista varainhoitomallia sijoitusten tekemisessä käytetään. Sijoitusten omistusoikeus kuului tapauksessa vakuutusyhtiölle. KVL linjasi, että vaikka sijoittajalle oli sopimusehdoissa varattu vakuutusyhtiön lisäksi oikeus määrätä itsenäisesti sijoituskohteiden luovutuksesta ja sijoituksista sopimuksen voimassaoloaikana, ei sijoittajalle syntynyt veronalaista tuloa sopimukseen liitettyjen sijoituskohteiden luovutuksesta. Oleellista ratkaisun perusteluissa oli nimenomaan vakuutusyhtiön asema sijoituskohteiden omistajana. Merkitystä ei ollut sillä, millaisesta varainhoitomallista sopimustahot olivat sopineet, eli missä suhteessa hakija pystyi vaikuttamaan sijoituskohteiden valintaan.[76]

Sijoituskohteiden vaihdot saman kapitalisaatiosopimuksen sisällä eivät näin ollen aiheuta sijoittajalle veroseuraamuksia, vaan varat voidaan sijoittaa uudelleen ilman verokustannusta. Ratkaisua sovelletaan sekä TVL- että EVL-tulolähteisiin kuuluvissa sopimuksissa. Vastaava näkemys ilmenee myös keskusverolautakunnan ratkaisussa KVL 2016/52, jonka mukaan vakuutusyhtiön toteuttama kapitalisaatiosopimukseen liitettyjen osakkeiden lainaus kolmannelle osapuolelle ei aiheuta sijoittajalle veroseuraamuksia ennen tuotteen pääoman nostamista.[77]

Tappiollisista sijoituksista syntyneet luovutustappiot vähennetään suoraan hallinnointipalkkioiden tapaan kapitalisaatiosopimuksen varoista, jolloin ne pienentävät sopimukseen tehdyn sijoituksen arvoa. Koska luovutettavat kohteet kuuluvat vakuutusyhtiölle, ei sijoittaja saa vähentää näistä syntyneitä tappioita enää henkilökohtaisessa verotuksessaan. Myöskään vakuutusyhtiön perimiä palkkioita ei saa vähentää sijoittajan muista tuloista, sillä nämä eivät ole sijoittajalle itselleen realisoituneita menoja, ainoastaan saamisoikeuden määrään vaikuttavia seikkoja.

---

[76] *Särkikangas – Tuominen* 2017, luku KVL 34/2011.
[77] *Myllymäki 2016a*, s. 271–272; *Verohallinto 2018a*, luku 6.2.

Mikäli sijoituskohteiden arvo on sopimusajan päättyessä alentunut, on kapitalisaatiosopimus kokonaisuutena tarkastellen tappiollinen. Tappioiden vähennyskelpoisuus riippuu sovellettavasta verolaista. TVL 29 §:n mukaan henkilökohtaisessa tulolähteessä vähennyskelpoisia ovat ainoastaan menot.[78] Menetykset ovat vähennyskelpoisia ainoastaan niissä tilanteissa, joissa siitä on säädetty erityissäännöksellä[79]. Kapitalisaatiosopimukseen maksettuja maksuja ei voida rinnastaa verotuksessa omaisuuden luovutukseen, jolloin luovutusvoiton laskentaa koskevat säännökset eivät tule sovellettavaksi. Kapitalisaatiosopimuksesta aiheutunut tappio on siten luonteeltaan vähennyskelvoton menetys.[80] Tulkintaa tukee myös säästöhenkivakuutusta koskeva ratkaisu KVL 110/1998, jossa sijoitussidonnaisesta säästöhenkivakuutuksesta aiheutunut tappio katsottiin vakuutuksenottajan verotuksessa vähennyskelvottomaksi.

Tappion verokohtelu ei sen sijaan ole symmetrinen eri verolakien välillä. EVL 7 §:n mukaan elinkeinotulosta vähennyskelpoisia ovat menojen lisäksi myös menetykset. Lain 17 §:n mukaan tällaisia menetyksiä ovat muun muassa myyntisaamisten arvonalenemiset sekä muun rahoitusomaisuuden lopulliseksi todetut arvonalenemiset.[81] Kapitalisaatiosopimuksen osalta arvonalentuminen on lopullinen sen erääntyessä tai takaisinostettaessa sopimus kokonaisuudessaan. Sen sijaan osittaisessa takaisinostossa syntynyt tappio voidaan vähentää vasta nostettaessa loputkin säästöstä, jolloin myös arvonaleneminen käy lopulliseksi.[82]

Vakuutusyhtiö maksaa sijoittajalle kapitalisaatiosopimuksen säästön sopimuskauden päätteeksi tai sen takaisinoston yhteydessä. Maksetuissa suorituksissa on kyse osittain sijoitetun pääoman palautuksesta ja osittain sijoituksille kertyneen tuoton maksamisesta. Pääoman palautusta on sijoittajan maksamien vakuutusmaksujen osuus ja loppuosa tälle kertynyttä tuottoa. Laskentatapa noudattaa TVL 35 §:n mukaista säästöhenkivakuutuksen tuoton laskemista. Lainkohdan mukaan henkivakuutuksen tuottoa on vakuutussuoritusten määrä vähennettynä vakuutusmaksujen yhteismäärällä. Sopimuksen tuotto on veronalaista tuloa, mikä

---

[78] Vuosikirjaratkaisussa KHO 2010:74 hyväksyttiin tulon veronalaisuuden ja menon vähennyskelvottomuuden epäsymmetria TVL:n mukaisessa verotuksessa. Tapauksessa CFD-hinnanerosopimuksesta kertyvä tulo oli luonnollisella henkilöllä TVL 32 §:n mukaista pääomatuloa mutta sopimuksesta koituva meno ei ollut TVL 54 §:ssä tarkoitettu vähennyskelpoinen meno tai TVL 50 §:ssä tarkoitettu luovutustappio.
[79] *Verohallinto* 2017a, luku 25. TVL 50.3 §:ssä säädetään luovutustappioon rinnastettavista (vähennyskelpoisista) menetyksistä. Näitä ovat johdannaissopimuksista aiheutuneet tappiot esimerkiksi warrantin rauetessa arvottomana sekä arvopaperien lopulliset arvonmenetykset. Jälkimmäinen tilanne syntyy tyypillisesti konkurssitilanteessa, kun pesänselvityksessä todetaan, että yhtiön varoista ei jää jako-osuutta osakkeenomistajille.
[80] *Haapaniemi* 2013, s. 381; *Myllymäki* 2016b, s. 511–512; *Verohallinto* 2018a, luku 7.1
[81] *Andersson – Penttilä* 2014, s. 440. Kirjanpidossa kyseiset saamiset kirjataan nimellisarvoonsa, mutta enintään todennäköiseen arvoon (KPL 5 luku 2 §).
[82] *Myllymäki* 2016b, s. 512; *Verohallinto* 2018a, luku 7.2.

vastaa yleistä rahavelvoitteiden verotukseen sovellettavaa periaatetta. Tuotto verotetaan yhteisöillä sen tulolähteen tulona, mihin kapitalisaatiosopimus kuuluu.[83] Vain tuoton ollessa veronalaista, tulevat maksuhetkellä vähennyskelvottomat kapitalisaatiosopimuksen maksut tulevat huomioiduksi veronalaista tuloa laskettaessa. Tuoton verotusta sekä sopimuksen korkoa korolle -vaikutusta on kuvattu alla olevassa esimerkissä, jossa käytetyt luvut ovat kuvitteellisia. Tarkka laskelma sopimuksen tuotoista ja kulujen määräytymisestä on liitetty tutkielman liitteeksi 1.

> Esimerkki 2. Sijoitustoimintaa harjoittava A Oy sijoittaa elinkeinotoiminnasta syntyneitä voittovaroja 300 000,00 euroa vakuutusyhtiön kanssa tekemäänsä sijoitussidonnaiseen kapitalisaatiosopimukseen. Maksu suoritetaan kertamaksuna ja sopimuksen kestoksi sovitaan 10 vuotta. Vakuutusyhtiö perii kuormituspalkkiona 1 % sopimukseen sijoitetusta summasta sijoitushetkellä sekä hoitopalkkiona 0,5 % sopimuksen arvosta vuosittain. Sijoitetut varat merkitään yhtiön taseessa rahoitusomaisuudeksi.
>
> Vakuutusyhtiö sijoittaa sopimukseen sijoitetut varat oman harkintansa mukaan erilaisiin kasvuosuusrahastoihin.
>
> Sopimuksen vuotuiseksi tuotoksi oletetaan 5 %. Vakuutusajan päätyttyä 10 vuoden kuluttua sopimukseen kertynyt säästö on yhteensä 488 668,39. euroa.[84] Kun summasta vähennetään vakuutusyhtiön perimä kuormituspalkkio (3000,00 euroa) sekä vuosittaiset hoitopalkkiot (yhteensä 19 810,18 euroa), muodostuu säästön määräksi 465 858,21 euroa (488 668,39 – 3000,00 – 19 810,18,00), mikä maksetaan A Oy:lle. Tästä summasta A Oy:n kyseisen vuoden elinkeinotoiminnan tuloa on kapitalisaatiosopimuksen tuotto, 165 858,21 euroa (465 858,21 – 300 000,00). Tuotto on osa yhteisön ennakonkannon alaista tuloa, jolloin vakuutusyhtiö ei toimita maksetusta tuotosta ennakonpidätystä. 20 % yhteisöverokannalla laskettuna tuotosta maksettava vero on 33 171,64 e.

Kapitalisaatiosopimuksesta saatu tulo jaksotetaan sen verolain säännösten mukaisesti, jonka soveltamisalaan sopimus kuuluu. Saadun tulon jaksottamisesta TVL:n mukaisessa verotuksessa säädetään TVL 110 §:ssä. Lainkohdan 1 momentin mukaan tulo katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona se on nostettu, merkitty verovelvollisen tilille tai muutoin saatu vallin-

---

[83] *Verohallinto* 2018a, luku 6.3.

[84] Tuotto sopimuksen lopussa kasvaa eksponentiaalisesti ajan, pääoman ja tuoton funktiona. Pääoma 10. vuoden lopussa lasketaan kaavalla $K_{10} = 300\,000{,}00 * 1{,}05^{10}$

taan. TVL:ssa ei ole erityissäännöksiä kapitalisaatiosopimukseen perustuvan tulon jaksottamisesta, jolloin sovelletaan mainittua yleissäännöstä. Erityissäännöstä ei ole myöskään EVL:ssa, jolloin tulo jaksotetaan EVL 19 §:n mukaisesti. EVL 19.1 §:n mukaan tulo on sen verovuoden tuottoa, jonka aikana se on saatu rahana, saamisena tai muuna rahanarvoisena etuutena. Tällöin yllä olevassa esimerkissä tulo olisi kokonaisuudessaan A Oy:n sen verovuoden tuloa, jolloin sopimus erääntyy ja säästösumma maksetaan yhtiölle.

Laskuperustekorkoisten ja sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten tuoton jaksottaminen poikkeaa verotuskäytännössä toisistaan. Vakiintuneesti on katsottu, että laskuperusteisen sopimuksen korko ja mahdollinen asiakashyvitys ovat EVL 19 §:n mukaisesti suoriteperusteisesti sen vuoden tuloa, jolta ne kertyvät. Merkitystä ei ole sillä, pääomitetaanko korko osaksi kapitalisaatiosopimuksen varoja. Sen sijaan sijoitussidonnaisen kapitalisaatiosopimuksen tulon on katsottu realisoituvan siinä kohtaa, kun vakuutusyhtiö maksaa sijoittajalle sopimukseen perustuvan suorituksen sopimuksen erääntyessä tai takaisinoston yhteydessä.[85] Asia on todettu KVL:n julkaisemattomassa ratkaisussa KVL 27/2006, jota käsitellään kapitalisaatiosopimuksen tulolähdejaottelun osalta myös luvussa 3.2.

Kapitalisaatiosopimuksen kirjanpitokäsittelyyn on otettu kantaa kirjanpitolautakunnan lausunnoissa KILA 1754/2005 sekä KILA 1836/2009. Ensin mainitussa lausunnossa oli kyse sekä laskuperustekorkoisten että sijoitussidonnaisten kapitalisaatiosopimusten kirjanpitokäsittelystä. Siinä katsottiin, että laskuperustekorkoiselle kapitalisaatiosopimukselle suoritettu laskuperustekorko ja mahdollinen asiakashyvitys tulee esittää KPL 3 luvun 3.1 §:n 5 kohdassa tarkoitetulla tavalla suoriteperusteisesti tilikausittain sopimuksen ottajan sijoitus- ja rahoitustoiminnan korkotuottona. Tuotto kirjataan siten kokonaisuudessaan tilikauden tuotoksi sitä mukaa, kun vakuutusyhtiö on lopullisesti sitoutunut sen maksamiseen.[86] Kirjanpitolautakunnan mukaan KPL 3 luvun 3.1 §:n sisältyvä varovaisuusperiaate ei edellytä koron jaksottamista koko sijoitusajalle, mikäli todennäköisyys tuoton maksamatta jäämiselle on vähäinen. Mikäli kyse on muusta hyvityksestä kuin laskuperustekorosta tai asiakashyvityksestä, tuloutetaan se sijoituksen päättyessä.

---

[85] *HE 275/2018 vp*, s. 10–11.
[86] *Wahlroos* (2012, s. 82) toteaa, että tällä tarkoitetaan käytännössä hetkeä, kun vakuutusyhtiö tosiasiallisesti suorittaa koron maksun.

3.2 Kapitalisaatiosopimuksen tulolähde ja omaisuuslaji

Yrityksen tulonhankkimistoiminnan luonne ratkaisee, minkä tuloverotusta koskevan lain mukaan verotettava tulo lasketaan. Saatu tulo jaetaan verotuksessa kolmeen tulolähteeseen, jotka noudattavat pääverolakien (TVL, EVL, MVL) soveltamisaloja.[87] Eri tulolähteitä ovat elinkeinotoiminta (EVL-tulolähde), maatalous (MVL-tulolähde) ja muu toiminta (TVL-tulolähde). Myös kapitalisaatiosopimus voi kuulua mihin tahansa tulolähteeseen.[88]

Kukin tulolähde muodostaa oman laskentayksikkönsä, jonka tappiota ei voida kuitata toisesta tulolähteestä.[89] Tappiot vähennetään TVL 119 ja 120 §:ien mukaan saman tulolähteen sisällä 10 verovuoden aikana. Vaikka tulot ovat laajasti veronalaisia kaikissa tulolähteissä, sisältyy EVL 6 b §:ään merkittävä poikkeus yhteisön käyttöomaisuusosakkeiden luovutusten verovapaudesta. TVL ei anna erillistä verovapautta osakeluovutuksiin. Eri tulolähteiden välillä on myös eroja erityisesti tulojen ja menojen kohdistamisessa sekä varausten tekemismahdollisuudessa. Luonnollisten henkilöiden verotuksessa tulolähde vaikuttaa myös verotettavan tulon jakautumiseen ansiotulo- ja pääomatulo-osuuksiin. Yhteisöillä ei tätä jakoa tehdä, vaan kaikkien tulolähteiden tuloja verotetaan samalla yhteisöverokannalla.[90]

Tulolähdejaon merkitys on vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen vähentynyt. Jakoa on kritisoitu erityisesti yhteisöillä epäjohdonmukaiseksi, eikä sen katsota palvelevan alkuperäistä tarkoitustaan verotulojen turvaajana.[91] Valtiovarainministeriössä käynnistettiin marraskuussa 2016 lainsäädäntöhanke[92] TVL-tulolähteen poistamiseksi osakeyhtiöiltä, jolla on tarkoitus selkeyttää ja johdonmukaistaa yhteisöjen verotusta. Asiaa koskeva hallituksen esitys (HE 257/2018 vp) hyväksyttiin muuttumattomana eduskunnassa 30.1.2019. Muutettua lakia sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodelta 2020 toimitettavassa verotuksessa. Elinkeinoverolakia tullaan muutoksen jälkeen soveltamaan kaikkeen elinkeinotoimintaa harjoittavan yhteisön toimintaan, joka poistaa tulolähdejaosta nykyisin aiheutuvat tulkintaongelmat. Erilaisista yhteisön toiminnoista aiheutuneet tappiot voidaan jatkossa vähentää toisten toi-

---

[87] *Mattila* 2009, s. 131–132; *Tikka ym*. 2018, luku 3.
[88] *Myllymäki* 2016a, s. 273.
[89] Siten EVL-tulolähteeseen kuuluvan kapitalisaatiosopimuksen tappiota ei voida kuitata yhtiön TVL-tulolähteen tuloksesta. TVL-tulolähteessä sopimuksesta syntynyt tappio ei ole nykyisin lainkaan vähennyskelpoinen.
[90] *Mattila* 2009, s. 137; *Myrsky – Malmgrén* 2014, s. 42; *Mähönen – Villa* 2009, s. 77.
[91] *Mattila* 2009, s. 143–144.
[92] Hankenumero VM017:00/2018.

mintojen voitoista. Muun toiminnan tulolähdettä esitetään kuitenkin säilytettäväksi niillä yhteisöillä, jotka harjoittavat pääosin muuta kuin elinkeinotoimintaa. Uudistus ei siten esityksen mukaan aiheuta muutoksia esimerkiksi yleishyödyllisillä yhteisöillä sekä asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöillä.[93] Muutos tuo nykyisin TVL:n mukaan verotetut osakeluovutukset laajemman vähennysoikeuden piiriin, laajentaa konserniavustuksen soveltamisalaa sekä poistaa erillisestä tuloksenlaskennasta johtuvan liikaverotuksen. Huolimatta tulolähdejaon tarpeettomuutta koskevasta kritiikistä, MVL-tulolähde tullaan säilyttämään yhteisöillä ennallaan.[94]

Lisäksi säädetään uusi muun omaisuuden omaisuuslaji, johon katsotaan jatkossa kuuluvan kaikki sellainen omaisuus, jota ei käytetä yhteisön varsinaisessa tulonhankkimistoiminnassa ja joka ei vastaa muiden EVL:n omaisuuslajien määritelmää. Tällaisiksi on yksilöity esimerkiksi osakkaan yksityiskäytössä oleva omaisuus, passiivisluonteisesti omistetut arvopaperit sekä vuokraustoiminnassa käytetyt kiinteistöt. Määritelmä vastaa siten hyvin pitkälti aiempaa TVL-omaisuuden käsitettä. Uuden omaisuuslajin tarkoituksena on erityisesti estää käyttöomaisuusosakkeiden luovutuksia koskevan EVL 6 b §:n verovapaussäännöksen hyödyntämisen säännöksen tarkoituksen vastaisissa tilanteissa.[95]

Tulolähde vaikuttaa myös kapitalisaatiosopimuksen tuloverokohteluun. EVL:ssa ei ole erityisiä säännöksiä kapitalisaatiosopimusten verokohtelusta, jolloin tulolähde ratkaistaan yleisten säännösten nojalla. Ratkaisu tehdään tapauskohtaisesti.[96] Tulolähteellä on vaikutusta erityisesti sopimuksesta saadun tulon jaksottamiseen sekä syntyneen tappion vähennyskelpoisuuteen. Kapitalisaatiosopimus itsessään ei ole arvopaperi tai muutakaan sellaista omaisuutta, josta syntynyt tappio voitaisiin vähentää TVL-tulolähteessä TVL 50 §:n mukaisena luovutustappiona. Syntynyt menetys ei siten ole lainkaan vähennyskelpoinen. EVL-tulolähteessä tappio on EVL 17 §:n 2 kohdan perusteella vähennyskelpoinen, kun menetys

[93] Hankkeen esitysluonnoksessa ehdotettiin elinkeinotoiminnan käsitteeseen lisättäväksi yhteisöjen harjoittamaa kiinteistöliiketoimintaa. Tämä olisi johtanut mm. yleishyödyllisten yhteisöjen harjoittaman verovapaan TVL-vuokraustoiminnan verotuksen kiristymiseen. Ehdotuksesta luovuttiin lausuntokierroksen jälkeen, eikä elinkeinotoiminnan käsitettä esitetä muutettavaksi.
[94] *HE 257/2018 vp*, s. 5–6, 16, 20–22 ja 40; *VaVM 29/2018 vp*, s. 3 ja 5–6.
[95] *HE 257/2018 vp,* s. 22–23. Ilman uutta omaisuuslajia erilaiset liiketoimintaan kuulumattomat osakesijoitukset tulisi katsoa kuuluvan yhteisön käyttöomaisuuteen, mikä mahdollistaisi esimerkiksi holdingyhtiön kautta harjoitetun sijoitustoiminnan laajan verovapauden.
[96] *HE 275/2018 vp*, s. 10.

on lopullinen. Kapitalisaatiosopimuksen osalta tämä tarkoittaa hetkeä, jolloin säästösumma nostetaan kokonaisuudessaan.[97]

Kapitalisaatiosopimuksen tulolähdettä ratkaistaessa *Myllymäki* korostaa, että sopimusta tulisi tarkastella siviilioikeudellisen muotonsa mukaisesti, omana sijoitusinstrumenttinaan. Myös *Ossan* mukaan siviilioikeudellinen muoto on myös verotuksessa aina lähtökohta, edellyttäen että sopimus täyttää vakuutusluokkalain ja henkivakuutusdirektiivin (2002/83/EY) vaatimukset pääoman takaisinmaksusta. Sijoitussidonnaisen kapitalisaatiosopimuksen sisällä harjoitettua arvopaperikauppaa ei tule näin ollen huomioida tulolähdettä ratkaistaessa, mikä vastaa myös muiden vakuutussijoitusten (säästöhenkivakuutusten ja vapaaehtoisten eläkevakuutusten) verokohtelua. Yhteisön tekemän kapitalisaatiosopimuksen tulolähde ratkaistaan näin ollen samoin kuin muidenkin sijoitusinstrumenttien.[98]

Kapitalisaatiosopimuksen tulolähdejaottelussa korostuu kysymys, voiko sopimus muodostaa itsessään arvopaperikaupan elinkeinotoiminnan tunnusmerkistön (EVL 1 §) täyttävän EVL-tulolähteen. Tarkasteltaessa kapitalisaatiosopimusta yksittäisenä sijoitusinstrumenttina, ei se *Myllymäen* mukaan voi itsessään muodostaa elinkeinotoiminnan tulolähdettä, vaikka sopimuksen sisällä harjoitettaisiinkin laajaakin arvopaperikauppaa. Sopimuksen kuuluminen EVL-tulolähteeseen edellyttää täten liityntää jo voimassaolevaan yhteisön harjoittamaan elinkeinotoimintaan. Jos yhteisö harjoittaa elinkeinotoimintana pidettävää sijoitustoimintaa, esimerkiksi aktiivista arvopaperikauppaa, voi varojen sijoittamistarkoituksessa tehty kapitalisaatiosopimus kuulua osaksi tätä toimintaa. Muussa tapauksessa sopimus kuuluu lähtökohtaisesti henkilökohtaiseen tulolähteeseen.[99] Myös Verohallinnon ohjeen *Arvopaperisijoittamisen tulolähde* mukaan kapitalisaatiosopimuksen voidaan päätellä kuuluvan EVL-tulolähteeseen, kun se liittyy elinkeinotoimintaan yksittäisenä sijoitusinstrumenttina osana muuta arvopaperikauppaa tai esimerkiksi palkkaus- tai eläkejärjestelyiden kautta.[100]

Ossa on näkemyksessään eri kannalla, painottaen kapitalisaatiosopimuksen ominaispiirteitä ja sen sisällä harjoitetun sijoitustoiminnan tosiasiallista luonnetta. Hänen mukaansa kapitalisaatiosopimus täyttää jo itsessään sijoitustoiminnan EVL-tunnusmerkistön, sillä yhtiö voi

---

[97] *Verohallinto* 2018a, luvut 7.1 ja 7.2.
[98] *Myllymäki* 2016a, s. 273–274; *Ossa* 2014, s. 313.
[99] *Myllymäki* 2016a, s. 274–275.
[100] *Verohallinto* 2015, luvut 2 ja 5.

tehdä sopimuksen sisällä itsenäisesti sijoituspäätöksiä sopimusehtojen rajoissa. Sopimukseen sisältyy myös elinkeinotoiminnassa tunnusomainen riski ja mahdollisuus jopa koko pääoman menettämiseen. Tulolähdejaottelussa korostuu hänen mukaansa se, miten aktiivisesti yhtiö käy kauppaa sopimuksen sisällä. Vaikka kapitalisaatiosopimus olisi tehty pitkäksi määräajaksi, sillä ei ole merkitystä tulolähdejaottelun kannalta, sillä sopimuksenottaja voi irtisanoa sopimuksen milloin tahansa vakuutuskauden aikana.[101]

Näkemystä arvopaperikaupan aktiivisuuden merkityksestä tulolähdejaottelussa korostaa yleisellä tasolla myös *Mattila*. Arvopaperikauppa voi siten kuulua yhteisön EVL-tulolähteeseen myös niillä yhtiöillä, joilla arvopaperikauppaa ei mainita yhtiöjärjestyksessä, kunhan kauppa sopimuksen sisällä täyttää aktiivisuudeltaan EVL-tunnusmerkistön.[102] Siten voidaan ajatella, että kapitalisaatiosopimus voisi kuulua yhteisöllä EVL-tulolähteeseen myös ilman liityntää muuhun sijoitustoimintaan, mikäli asiaa ajatellaan ”sisältö ennen muotoa” -näkemyksen mukaisesti ja korostetaan sopimuksen sisällä käytävän arvopaperikaupan merkitystä. Tätä tukee myös *Ossan* esittämä väite siitä, että kapitalisaatiosopimus tulee lukea TVL-tulolähteeseen kuuluvaksi vain poikkeuksellisesti, sillä sopimusta voidaan käyttää yhtiön liiketoimintaan linkittyvänä rahavarojen kassanhallintakeinona, joka on likvidoitavissa nopeastikin.[103] Lisäksi ratkaisun KVL 34/2011 perusteella sijoittajalla on oikeus vaikuttaa varojen sijoituskohteisiin ilman varojen nostoon liittyviä veroseuraamuksia. Sopimuksen arvonkehitykseen laskennallisesti sidotut sijoituskohteet ovat toisaalta vakuutusyhtiön omistuksessa, jolle myös niistä kertynyt tuotto maksetaan. Sijoittajan näkökulmasta kapitalisaatiosopimuksessa on siten kyse vain yksittäisestä sijoituskohteesta, eikä aktiivista arvopaperikauppaa käy nimenomaan itse sijoittaja. Sopimuksen tulkinta sen siviilioikeudellisen muodon mukaisesti tukisi sen katsomista TVL-tulolähteeseen kuuluvaksi, mikäli yhteisö ei harjoita muuta EVL-sijoitustoimintaa.

EVL-tulolähteessä ratkaistavaksi tulee myös kapitalisaatiosopimuksen omaisuuslaji, jota koskevat säännökset sisältyvät EVL 9, 10 ja 12 §:iin. Niiden perusteella määritetään, kuu-

[101] *Ossa* 2014, s. 314.
[102] *Mattila* 2009, s. 134.
[103] *Ossa* 2014, s. 317.

luuko hyödyke luonteeltaan rahoitus-, vaihto- vai käyttöomaisuuteen. Rajanvedon haastavuus korostuu, kun kyse ei ole fyysisesti käytettävistä hyödykkeistä.[104] Sijoitusinstrumenttien omaisuuslajijaottelussa ratkaisevaa on viime kädessä se, mitkä ovat niiden hankintaan ja omistamiseen liittyviä syitä. Verotuksellista merkitystä ei ole sillä, kertyykö sijoitustoiminnasta tuottoa, vaan merkittävimpänä mittarina tulee pitää sijoitetun pääoman määrää. Esimerkiksi arvopaperikauppojen suurella lukumäärällä ei näin ollen ole itsessään vaikutusta.[105]

Liiketoimintaa harjoittavan yhtiön osalta elinkeinotoiminnan tulolähteeseen kuuluvan kapitalisaatiosopimuksen voidaan *Wahlroosin* mukaan yleensä katsoa kuuluvan omaisuuslajiltaan EVL 9 § mukaiseen rahoitusomaisuuteen. Myös *Myllymäki* toteaa, että EVL-tulolähteessä kapitalisaatiosopimuksen oikeudellinen ja taloudellinen luonne saamisoikeutena tukee sen katsomista rahoitusomaisuudeksi.[106] Lisäksi ratkaisussa KVL 27/2006 (julkaisematon), jossa kyse oli osaltaan yhtiön tekemän kapitalisaatiosopimuksen omaisuuslajista, katsottiin että sopimuksen rinnastuminen osaltaan määräaikaistalletukseen tukee sen kuulumista rahoitusomaisuuteen. Viimeisenä, sopimuksen menetyksen vähennyskelpoisuutta koskevassa EVL 17 §:n 2 kohdassa säädetään vähennyskelpoiseksi ”myyntisaamisten arvonalenemiset sekä muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset”, mikä viitannee oletukseen sopimuksen kuulumisesta rahoitusomaisuuteen.

Seuraavassa taulukossa on esitetty yhteenvetona eri tulolähteiden välisiä eroavuuksia kapitalisaatiosopimuksen osalta:

---

[104] *Andersson – Penttilä* 2014, s. 62.
[105] *Andersson – Penttilä* 2014, s. 32; *Ossa* 2014, s. 317.
[106] *Myllymäki* 2016a, s. 275; *Wahlroos* 2012, s. 84.

Taulukko 1. Kapitalisaatiosopimuksen nykyisen verokohtelun erot TVL- ja EVL-tulolähteissä

	Elinkeinotulo (EVL)	**Muu tulo (TVL)**
Jaksottaminen	Pääsääntö suoriteperuste. Tuotto sen verovuoden tuloa, jolta se nostetaan. Laskuperusteiselle sopimukselle maksetun koron jaksotus maksuperusteisesti.	Pääsääntö maksuperuste. Tulo sen verovuoden tuloa, jona se on saatu vallintaan (nostettaessa tuottoa sopimuksesta).
Tappiot	Menot ja menetykset vähennyskelpoisia (EVL 17 §: rahoitusomaisuuden lopullinen arvonalentuminen).	Menetykset eivät vähennyskelpoisia.
Muuna kun rahana tehty sijoitus	Luovutushintojen laskeminen omaisuuslajeittain (EVL 5 ja 19 §: muutoin kuin rahana tehty sijoitus), EVL 6 b § verovapaat käyttöomaisuusosakkeiden luovutukset	Omaisuuden luovutus, luovutusvoiton verokohtelu TVL 45–50 § soveltuessa (saamisoikeuden käypä arvo = luovutushinta)
Kuittaaminen	Tappiot eivät vähennyskelpoisia tulolähteiden välillä	

Verovuodesta 2020 eteenpäin eri tulolähteiden välinen problematiikka tulee poistumaan myös kapitalisaatiosopimusten osalta, sillä lakiesitys TVL-tulolähteen poistamisesta EVL:n mukaan verotetuilta yhteisöiltä hyväksyttiin eduskunnassa tammikuussa 2019. Tällä on yhtenäistävä vaikutus etenkin tappiollisten sopimusten verokohtelun kannalta. Tulevan muun omaisuuden omaisuuslajin myötä kysymys kapitalisaatiosopimuksen omaisuuslajista (rahoitusomaisuus vs. muu omaisuus) säilyy teoriassa myös jatkossa. Tällä ei kuitenkaan ole tappion vähennyskelpoisuuteen vaikutusta, sillä uudessa omaisuuslajissa ainoastaan osakkeiden luovutustappioiden vähennyskelpoisuutta on rajoitettu[107]. Asialla ei siten tule olemaan käytännön merkitystä kapitalisaatiosopimusten osalta.

3.3 Varojen noston nykyinen ja muuttuva verokohtelu

TVL 29.2 § ja EVL 4 §:n yleisten säännösten mukaisesti kapitalisaatiosopimuksen tuotto on yhteisöllä veronalaista tuloa, mikä tuloutuu sopimustyypin mukaan tuoton maksuvuonna (laskuperusteinen sopimus) tai varojen noston yhteydessä. Sijoituskohteiden vaihdot vakuutuksen sisällä voidaan toteuttaa EVL- ja TVL-tulolähteissä veroseuraamuksitta ja sijoitusten

[107] *HE 257/2018 vp,* s. 24. Muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvien osakkeiden ja henkilöyhtiön osuuksien luovutuksista aiheutuneet tappiot ovat vähennyskelpoisia ainoastaan saman omaisuuslajin sisällä syntyneistä voitoista.

tuottamat korot ja osingot sijoittaa uudelleen. Tämä verotuksen lykkääntymisetu on vahvistettu KVL:n lainvoimaisessa ennakkoratkaisussa 34/2011.[108] Veroedut ovat lähtökohtaisesti samat, verotettiin tulonsaajaa tuloverolain tai elinkeinoverolain mukaan. Nostettaessa koko säästösumma yhdellä kertaa, on veronalaisen tuoton määrittäminen yksinkertaista ja verotuksellisesti selkeää vähentämällä sopimuksen säästösummasta siihen sijoitetut vakuutusmaksut sekä vakuutusyhtiön perimät kulut.

Tehtäessä kapitalisaatiosopimuksesta osittainen takaisinosto, jää osa sopimuksen säästöstä edelleen voimaan. TVL:ssa ei ole erityissäännöksiä osittaisen takaisinoston verotuksesta. Verotuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu nostetun määrän kohdistuvan ensisijaisesti maksettuihin maksuihin ja vasta niiden ylittävältä osin vakuutuksen tuottoon. Tapa ei perustu lain nimenomaiseen säännökseen. Ensisijaisesti kyse on siten pääoman palautuksesta ja vasta viimesijaisesti kyse verotettavasta tuotosta. Tämä poikkeaa niin suorien sijoitusten kuin sijoitusrahastosijoitusten verokohtelusta.[109] *Myllymäki* kuitenkin huomauttaa, että kauppakaaren (3/1734) 9 luvun 5 §:stä ilmenevän yleisen, joskin tahdonvaltaisen, velvoiteoikeudellisen periaatteen mukaan korko on maksettava ennen pääomaa.[110] Tämä puoltaisi näkemystä, että osittaisen takaisinoston yhteydessä saatu suoritus tulisi katsoa ensisijaisesti tuotoksi. Näkemys ei kuitenkaan ota huomioon kapitalisaatiosopimuksen vakuutusoikeudellista yhteneväisyyttä säästöhenkivakuutukseen, joiden osalta Verohallinto on vakiintuneesti katsonut osittaisen takaisinoston kohdistuvan ensisijaisesti maksettuihin maksuihin. Verohallinnon vallitseva kanta kapitalisaatiosopimusten osittaisten takaisinostojen verotuksesta noudattaakin tätä rinnastusta. Vastaavaan näkemykseen ovat päätyneet myös *Ossa* ja *Wahlroos*.[111] Vaihtoehtoisesti osittainen takaisinosto voidaan katsoa osittain pääoman palautukseksi ja osittain tuoton maksamiseksi, mikäli sopimustahot ovat tällaisesta menettelystä sopineet.[112]

Verotustapaa, jossa verotus toteutuu vasta nostettaessa kapitalisaatiosopimuksesta tuottoa,

---

[108] *Verohallinto* 2018a, luku 6.3; *Wahlroos* 2012, s. 83.
[109] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 131; *HE 275/2018 vp*, s. 19.
[110] *Myllymäki* 2016b, s. 506–508.
[111] *Verohallinto* 2018a, luku 6.4.1; *Ossa* 2014, s. 312–313; *Wahlroos* 2012, s. 82–83.
[112] *Verohallinto* 2018a, luku 6.4.1

on kritisoitu epäneutraaliksi suhteessa suoriin sijoituksiin, joissa verotus toteutuu ns. realisointiperiaatteen[113] mukaan silloin, kun myyntivoitto tai tulo saadaan.[114] Nostamalla kapitalisaatiosopimuksesta ainoastaan pääomaa, voidaan verotusta lykätä tuoton osalta pitkällekin tulevaisuuteen. Verovelvollisen kannalta kyse on siten paitsi puhtaasta tulon jaksottamiskysymyksestä, myös korottomasta verolainasta. Tämä verotuksen koroton lykkääntyminen on tunnustettu sekä vero-oikeuden että taloustieteen piirissä eduksi, jolla on vaikutusta verovelvollisen tekemiin valintoihin. Siten on perusteltua puhua lykkääntymisedusta eikä esimerkiksi lykkääntymisvaikutuksesta.[115]

Valtiovarainministeriön asettama sijoitusmuotojen verotusta tutkinut työryhmä[116] ehdottikin toukokuussa 2018 antamassaan työryhmälausunnossa muutoksia sijoitussidonnaisten vakuutusten verokohteluun. Sijoitusvakuutusten veroneutraliteetin parantamiseksi esitettiin kaksi vaihtoehtoa, joista ensimmäisen verokohtelulle esitetään kaksi vaihtoehtoista tapaa:[117]

- Vaihtoehto 1.1: Varoja nostettaessa vakuutuksesta luettaisiin nostetuista varoista veronalaiseksi tuloksi se suhteellinen osa, joka vastaa maksetun määrän suhteellista osuutta jäljellä olevaan vakuutussäästöön. Verotettava tulo muodostuisi siten kaavalla: vakuutuksen tuotto / vakuutussäästön kokonaisarvo x nostettu määrä.[118]
- Vaihtoehto 1.2: Suhteellisen verotustavan sijasta vakuutuksesta nostetut määrät luettaisiin ensisijaisesti tuotoksi.
- Vaihtoehto 2: Vakuutuksen sijoituskohteita verotettaisiin niin, kuin sijoittaja olisi omistanut ne suoraan. Sijoituskohteita vaihdettaessa syntyvä laskennallinen luovutusvoitto luettaisiin verovuoden tuloksi riippumatta siitä, onko varoja nostettu vai ei.

Vaihtoehdot poikkeavat toisistaan ensinäkin siinä, mihin aikaan verotus toteutuu. Ensimmäinen vaihtoehto ei muuttaisi verotustapaa, jossa verotus tapahtuu varojen nostohetkellä, mutta poistaisi verovapaat pelkän pääoman nostot vakuutuksesta. Jälkimmäisessä mallissa

---

[113] Nykyinen tuloverojärjestelmä rakentuu realisointiperiaatteelle. Kirjallisuudessa periaatetta on perusteltu mm. sillä, että realisoitumattomien arvonnousujen mittaaminen on käytännössä vaikeaa. Arvonnousut tuloutuvat kohteen luovutuksen yhteydessä.
[114] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 59; *HE 275/2018 vp*, s. 19.
[115] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 58–59.
[116] Eri sijoitusmuotojen verokohtelua arvioiva työryhmä, hankenumero VM070:00/2017, työryhmän toimikausi 2.6.2017 – 30.4.2018.
[117] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 132–134.
[118] *Viitala – Mikkola 2018*, s. 428.

sijoitussidonnaisten vakuutusten tuottoa verotettaisiin kirjanpitovelvollisilla laskuperustekorkoisten sopimusten tapaan juoksevasti sen verovuoden tulona, jolloin tulo on saatu. Tässä mallissa vakuutuksen siviilioikeudellinen muoto, jossa vakuutusyhtiö omistaa sopimuksen arvonkehitykseen vaikuttavat sijoitustuotteet, sivuutettaisiin. Vakuutuksenottajaa verotettaisiin täten fiktiivisesti sellaisten sijoituskohteiden tuotoista, joita tämä ei juridisesti omista. Mallin laaja soveltaminen johtaisikin todennäköisesti sijoitusvakuutusten kysynnän romahtamiseen, sillä sijoittajan kannalta kapitalisaatiosopimuksessa olisi kyse enää määräaikaisesta varainhoitosopimuksesta.

Työryhmä totesikin raportissaan, että sopimuksen muodon sivuuttaminen jälkimmäisen mallin mukaisesti ei voi soveltua yleiseksi verotusperiaatteeksi. Sitä voitaisiin kuitenkin pitää vaihtoehtona ensin esitetylle mallille erityisesti keinotekoisissa järjestelyissä. Mallin implementointi toisi viranomaiselle mahdollisuuden sivuuttaa keinotekoinen järjestely aiempaa pienemmällä soveltamiskynnyksellä. Vastaavan mahdollisuuden sivuuttaa keinotekoinen järjestely tarjoaa sanamuodoltaan myös VML:n veron kiertämistä koskeva yleissäännös (VML 28 §), mutta säännöksen soveltamiskynnys on verotus- ja oikeuskäytännössä asettunut varsin korkealle.[119]

Työryhmäraportissa esitettiin tarkoituksenmukaisimmaksi vaihtoehdoksi verotuksen uudistamiseen ensimmäistä mallia, jossa tuoton suhteellinen osa luetaan veronalaiseksi tuloksi. Lykkääntymisetu säilyisi siten ennallaan, mutta pelkkä tuoton nostaminen ei raportin mukaan olisi jatkossa enää mahdollista. Keinotekoisiin järjestelyihin puuttumiseksi esitettiin säädettäväksi kuvattua sivuuttamisssääntelyä, kuitenkin todeten, että sääntelyn käyttöönotto edellyttää jatkovalmistelua sen soveltamisalaan ja soveltuviin kansainvälisen vero-oikeuden säännöksiin liittyen.[120]

Työryhmäraportin pohjalta asia eteni säädösvalmisteluun elokuussa 2018. VM:ssä asetettiin 29.8.2018 hanke[121] osakesäästötilin tuloverotusta ja eräiden vakuutustuotteiden tuloverotuksen uudistamista koskevan lainsäädännön muuttamiseksi. Hankkeen valmistelun pohjalta annettiin lakiesitys (HE 275/2018 vp) 5.12.2018. Esitys hyväksyttiin eduskunnassa

---

[119] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 133–134.
[120] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 134–135.
[121] Hankenumero VM146:00/2018, hankkeen toimikausi 29.8.2018 – 31.3.2019.

13.3.2019 valiokuntakäsittelyn jälkeen, jossa ainoastaan täsmennettiin ehdotusten yksityiskohtaisia perusteluita.[122] Lakimuutos uudistaa sijoitussidonnaisten henkivakuutusten ja kapitalisaatiosopimusten verokohtelua työryhmän esittämän suhteellisen tuoton mallin mukaisesti. Muutokset tulivat voimaan 1.3.2019 ja niitä sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodelta 2020 toimitettavassa verotuksessa. Säännöksiä sovelletaan siten 1.1.2020 ja sen jälkeen tehtyihin takaisinostoihin. Lisäksi vakiintunut verotuskäytäntö kapitalisaatiosopimusten tuoton veronalaisuudesta kirjataan lakiin muuttamalla TVL 34 §:n (henkilövakuutukseen perustuvien vakuutuskorvausten veronalaisuus) sisältöä lisäämällä määritelmä kapitalisaatiosopimuksen tuoton veronalaisuudesta.[123]

Nykyistä säästöhenkivakuutusten tuoton laskemista koskevaa TVL 35 §:ää muutetaan niin, että suhteellisen tuoton laskentatavan lisäksi sen sanamuotoon lisätään kuuluvaksi myös kapitalisaatiosopimukset. Suhteellisen tuoton malli ei vaikuta tilanteisiin, joissa säästöt realisoidaan sopimuksen päättyessä. Tuoton verotus sen sijaan aikaistuu tehtäessä vakuutuksesta osittaisia takaisinostoja. Muutosta on pidetty esityksen perusteluissa hyvin maltillisena, eikä sen katsota olevan ristiriidassa Suomen perustuslain (PeL, 1999/731) 15 §:n mukaisen omaisuuden ja sopimussuhteiden pysyvyyden suojan kanssa.[124] Muutos ei myöskään edellytä osapuolilta muutoksia vakuutussopimuksiin.[125] Kapitalisaatiosopimuksesta syntynyt tappio tulee olemaan yhteisöillä tulolähteestä riippumatta vähennyskelpoinen siinä tulolähteessä, johon sopimus kuuluu. Tappio vähennetään verovuonna, jolloin se on käynyt lopulliseksi. Vähennysoikeuden laajentaminen myös osittaisiin takaisinostoihin tarjoaisi esityksen mukaan vahvan kannusteen hyödyntää tappiot heti sopimuksen ollessa väliaikaisestikin tappiollinen. Ottaen huomioon, että tuoton realisoinnin harkintaan verovelvollisen päätöksenteossa vaikuttavat siitä aiheutuvat veroseuraamukset, ei tuoton ja tappion symmetristä kohtelua ole pidetty perusteltuna. TVL 35 § 1 ja 3 momentit ovat esitetty seuraavasti:[126]

> ”Edellä 34 §:n 3 ja 5 momentissa tarkoitetun sopimuksen tuotoksi katsotaan se osa vakuutuksen tai kapitalisaatiosopimuksen säästöstä, joka ylittää vakuutusmaksujen tai kapitalisaatiosopimuksen maksujen määrän. Sopimuksen perusteella vakuutussuorituksena, takaisinostoarvona tai muulla nimellä maksetuista suorituksista luetaan maksuvuoden veronalaiseksi tuloksi

[122] *VaVM 37/2018 vp*, s. 3-4.
[123] *HE 275/2018 vp*, s. 47 ja 57.
[124] *HE 275/2018 vp*, s. 57–58.
[125] Kuten luvun alussa on todettu, sopimustahot ovat myös voineet sopia suhteellisesta verotustavasta jo nykyisin ilman nimenomaista lain säännöstä.
[126] *HE 275/2018 vp*, s. 27–28, 48 ja 75–76.

se suhteellinen osa, joka maksuhetkellä vastaa jäljellä olevan tuoton osuutta jäljellä olevasta säästömäärästä.

– –

Jos sopimuksen perusteella sopimusaikana maksettujen suoritusten määrä alittaa maksujen määrän, näin muodostunut tappio on sopimuksen päättymisvuonna luonnollisella henkilöllä ja kuolinpesällä vähennyskelpoinen veronalaisista pääomatuloista ja verovelvollisena olevalla yhteisöllä säästöhenkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen tappio sen tulolähteen tulosta, jonka varoihin sopimus kuuluu. Siltä osin kuin tappiota ei verovuonna ole vähennetty luonnollisen henkilön tai kuolinpesän veronalaisista pääomatuloista, se otetaan huomioon vahvistettaessa 60 §:ssä tarkoitettua pääomatulolajin tappiota. Tappio vähennetään puhtaasta pääomatulosta luovutustappioiden jälkeen ennen muita pääomatulosta tehtäviä vähennyksiä. Tappiota ei oteta huomioon pääomatulolajin alijäämää vahvistettaessa."

Lakimuutoksessa säädetään myös sijoitussidonnaisia vakuutuksia koskevasta erityisestä verotusmenettelystä (TVL 35 b §), jota sovelletaan 1.1.2020 lukien paitsi vakuutusluokkalain vaatimukset täyttäviin kotimaisiin kapitalisaatiosopimuksiin, myös ulkomaisiin sopimuksiin riippumatta niiden kansalliseen lainsäädäntöön perustuvasta luokittelusta.[127] Sääntelyä sovelletaan tyypillisesti tiettyihin keinotekoisiin vakuutusjärjestelyihin. Tällaisten järjestelyiden ei ole esityksen perusteluissa katsottu nauttivan samassa määrin PeL 15 §:n mukaista omaisuuden ja sopimussuhteiden pysyvyyden suojaa kuin "aitoihin" sijoitus- ja säästämistuotteisiin kohdistuvat verolainsäädännön muutokset. Esityksen mukaan kyse on tyypillisesti ulkomaalaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamista tuotteista, joita voidaan hyödyntää laajemmin keinotekoisiin järjestelyihin puhtaan sijoittamisen tai säästämisen asemasta. Lainkohdan pyrkimyksenä on etenkin reagoida tällaisten ulkomaisten palveluntarjoajien tarjoamien tuotteiden yleistymiseen, turvaten suomalaisten yritysten kilpailuedellytyksiä kansainvälisillä vakuutusmarkkinoilla.[128]

Säännöksellä pyritään puuttumaan tilanteisiin, joissa vakuutussopimukseen siirretään omaisuutta, jonka omistajalle kuuluviin oikeuksiin vakuutukseen sijoittanut henkilö voi vaikuttaa. Pykälän 1 momentin kohdissa 1–4 on määritelty, mitä tällaisilla oikeuksilla tarkoitetaan. Omistajalle kuuluvia oikeuksia ovat kohde-etuuteen liittyvät käyttö- tai hallintaoikeudet sekä oikeus käyttää itsenäisesti etuuteen liittyvää määräys- tai äänivaltaa. Lisäksi tällaiseksi

[127] Esityksen perusteluissa mainitaan, että säännöksen tavoitteiden näkökulmasta sitä on perusteltua soveltaa paitsi sijoitussidonnaisiin kapitalisaatiosopimuksiin, myös laskuperustekorkoisiin sopimuksiin, säästöhenkivakuutuksiin sekä eläkevakuutuksiin. Soveltamisalasta tarkemmin, ks. HE 275/2018 vp, s. 56–57.
[128] *VaVM 37/2018 vp,* s. 9; *HE 275/2018 vp*, s. 50 ja 58–59; *Oikeusministeriö* 2018, s. 3–4.

katsotaan oikeus päättää siitä, kenelle ja millä ehdoin kohde-etuutena oleva varallisuus luovutetaan sekä oikeus tehdä siihen liittyviä toimeksiantoja tai sopimuksia kolmannen osapuolen kanssa. Käytännössä tämä koskee esimerkiksi tilanteita, joissa sijoittaja pidättää sopimukseen siirrettävien osakkeiden tuotto-oikeuden tai niiden tuottaman äänivallan itsellään. Edellytys katsottaisiin olevan olemassa, mikäli menettelystä on sopimusehdoissa sovittu tai oikeutta on tosiasiallisesti käytetty. Tällaisina oikeuksina ei kuitenkaan pidettäisi sijoittajan välillistä oikeutta sijoituskohteiden tuottoon tai tämän oikeutta vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan.[129]

Säännöksen soveltuessa vakuutuksen siviilioikeudellinen muoto voidaan sivuuttaa ja tuotto verottaa suoraan vakuutuksenottajalla sen verovuoden tulona, jona tuotot ovat kertyneet vakuutusyhtiölle ja ne ovat olleet verovelvollisen nostettavissa. Tuottoa laskettaessa otetaan huomioon kaikki vakuutusyhtiön sijoituskohteista kyseisenä verovuonna saamat suoritukset vähennettynä vakuutusyhtiön perimillä palkkioilla. Laskennassa bruttosummissa vähennetään luovutetun omaisuuden todelliset hankintamenot sekä tulon hankkimisesta johtuneet menot, mukaan lukien vakuutusyhtiön maksamat lähdeverot. Mahdollinen tappio (negatiivinen nettotuotto) ei ole myöhempien vuosien nettotuotosta vähennyskelpoinen. Mikäli hankintamenon selvittäminen ei ole mahdollista, sovelletaan luonnollisilla henkilöillä TVL 46.1 §:n mukaista hankintameno-olettamaa. Olettaman laskentaan liittyvän luovutuksen kohteen omistusajan katsotaan alkaneen siitä hetkestä, jona omistus on siirtynyt vakuutusyhtiön nimiin.[130]

Esitettyjä TVL 35 ja 35 b §:n säännöksiä sovelletaan myös EVL:n mukaan verotettaviin yhteisöihin ja henkilöihin. Elinkeinoverolain 5 §:ään lisätään viittaussäännöksenä uusi 14 kohta, jonka mukaan elinkeinotulolähteeseen kuuluvasta, muusta kuin laskuperustekorkoisesta kapitalisaatiosopimuksesta saatu tuotto olisi veronalaista tuloa siten kuin TVL 35.1 §:ssä säädetään.[131] Laskuperusteisen sopimuksen tuoton verokohtelu ja kirjanpitokäsittely säilyisi siten ennallaan, ja laskuperustekorko sekä mahdollinen asiakashyvitys esitettäisiin myös jatkossa tilikausittain saajan korkotuottona.[132] TVL 35.1 §:n mukainen verotustapa

---

[129] *HE 275/2018 vp*, s. 34–35 ja 51. Oikeus vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan vastaa ratkaisua KVL 34/2011.
[130] *HE 275/2018 vp*, s. 50–52.
[131] Esityksen luonnoksessa viittaussäännöstä ei nähty tarpeellisena, mutta se lisättiin lausuntokierroksen jälkeen. Viittaussäännöksen tärkeyttä muun muassa TVL 35.3 §:n kannalta piti tärkeänä etenkin Verohallinto antamassaan lausunnossa.
[132] Ks. laskuperustekoron kirjanpitokäsittelystä KILA 1754/2005.

eroaisi kuitenkin sijoitussidonnaisen vakuutuksen nykyisestä kirjanpitokäsittelystä, sillä lausunnon KILA 1836/2009 perusteella osittainen takaisinosto tulisi varovaisuusperiaatteen mukaisesti katsoa ensisijaisesti pääoman palautukseksi. Tämän lisäksi EVL 5 §:ään lisätään vastaavalla tavoin muotoiltu 15 kohta, jonka mukaan EVL:ssa veronalaista tuloa on myös TVL 35 b §:n sivuuttamissäännöksen mukaan laskettu tulo. Viimeisenä säädetään erityinen jaksottamissäännös EVL 27 g §, jonka mukaan kapitalisaatiosopimuksen tuotto ja tappio kohdistetaan siten kuin TVL 35 ja 35 b §:ssä säädetään.[133]

Välttyäkseen 35 b §:n mukaisen verotustavan soveltamiselta, osapuolten on purettava sen soveltamisalaan kuuluvat järjestelyt sekä muutettava sopimusehtoja tarpeellisilta osin ennen säännösten soveltamisen alkamista 1.1.2020.[134] Sijoittajalla on VSL 14 §:n nojalla oikeus irtisanoa kapitalisaatiosopimus milloin tahansa vakuutuskauden aikana, mutta vakuutuksentarjoajan oikeus irtisanomiseen on rajattu tilanteisiin, joissa vakuutuksenottaja ei ole täyttänyt selvitysvelvollisuuttaan. Yleinen sopimusoikeudellinen periaate on, että määräaikainen sopimus ei ole irtisanottavissa kesken sopimuskauden.[135] Lakimuutos ei siten aiheuttane suoranaista sopimusten irtisanomista vakuutusyhtiöiden taholta, vaan tahdonilmaisun on tultava sijoittajalta. Myös sopimuksen välitön purkaminen on velvoiteoikeudellisesti mahdollista, mutta se edellyttää osapuolelta olennaista sopimusrikkomusta.[136]

Irtisanottaessa kapitalisaatiosopimus, on sijoittajalla oikeus saada takaisinostoarvoa (velvoitteen sisältöä) vastaava suoritus vakuutusyhtiöltä. Koska takaisinoston verokohteluun ei vaikuta sen taustalla ollut peruste, aiheuttaa irtisanominen sopimuksen tuoton verotuksen sijoittajalla. Sama vaikutus on myös sopimusehtojen uudistamisella, eli novaatiolla. Siinä velvoitesuhteen osapuolet sopimuksellaan lakkauttavat velvoitteen alkuperäisessä muodossaan ja perustavat sen tilalle uuden, muuttuneen velvoitteen. Oikeuskäytännössä vakiintunut näkemys kuitenkin on, ettei novaatio itsessään ole velvoitteen muuttumis- tai lakkaamispe-

[133] *HE 275/2018 vp*, s. 56–57 ja 70–71; *Verohallinto* 2018b, s. 2.
[134] *HE 275/2018 vp*, s. 58–59.
[135] Tähän on poikkeuksena OikTL 36 §, jonka mukaan kohtuuton ehto määräaikaisessakin sopimuksessa voi johtaa irtisanomisperusteen syntymiseen. Sopimussuhteen ulkopuolista seikkaa (verokohtelun muutosta) ei voitane kuitenkaan pitää tällaisena lain sanamuodon mukaisena perusteena. Ks. VSL:n irtisanomisperusteista tarkemmin luku 2.2.
[136] *Norros* 2018, s. 590 ja 594–595.

ruste, vaan tilannetta koskevat oikeuskysymykset on ratkaistava kunkin sopimustyypin sääntöjen mukaan.[137] Uudistamiseen sovelletaan siten samoja periaatteita kuin vakuutussopimuksen irtisanomiseen ja solmimiseen, jolloin novaatio edellyttää paitsi sijoittajalähtöistä irtisanomista, myös uuden vakuutussopimuksen solmimista.

TVL 35 b §:n säännösesitystä pidettiin esityksen luonnokseen annetuissa lausunnoissa sanamuodoltaan varsin monimutkaisena ja soveltamisalaltaan kapeana, eikä sen soveltamisala erityisenä veronkiertosäännöksenä suhteessa VML 28 §:n yleissäännökseen tullut selkeästi ilmi. Seikkaa täsmennettiin lausuntokierroksen jälkeen siten, että säännöksen todettiin olevan luonteeltaan aineellinen, eikä sillä ole tarkoitus rajoittaa yleissäännöksen soveltamisalaa. Erityissäännöksen kautta puuttuminen keinotekoisiin järjestelyihin on nähty verotuksen toimittamisen näkökulmasta tehokkaammaksi kuin osin epävarman ja yleisluontoisen VML 28 §:n soveltaminen.[138] TVL 35 b § poikkeaisi VML 28 §:stä muun muassa siinä, että sen soveltumista arvioitaisiin aina tietyn objektiivisen tunnusmerkistön perusteella, eikä se edellyttäisi veronkiertotarkoitusta. Säännöksestä ei kuitenkaan ilmene, sivuutetaanko sen soveltuessa sopimus vain niiden kohde-etuuksien osalta, joiden omistajalle kuuluviin oikeuksiin vakuutuksenottaja voi vaikuttaa, vai sovelletaanko säännöstä suoraan kaikkiin sopimuksen tuottoihin. Esitysluonnoksen alun perin ei-tyhjentävää luetteloa omistajalle kuuluvista oikeuksista pidettiin myös perustuslain kannalta ongelmallisena, mutta sanamuoto muutettiin tyhjentävään muotoon saatujen lausuntojen myötä.[139]

3.4 Kapitalisaatiosopimuksen luovutus

Sijoittajalla on VSL 4 a §:n viittaussäännöksen nojalla lain 51 §:n mukainen oikeus luovuttaa kapitalisaatiosopimukseen perustuvat saamisoikeutensa eteenpäin sopimuksen voimassaoloaikana. Ratkaisun KVL 36/2018 mukaan tätä oikeutta voidaan kuitenkin rajoittaa sopimusehdoissa esimerkiksi edellyttämällä vakuutusyhtiön hyväksyntää luovutukselle. *Myllymäen* mukaan luovutuksen kohteena ovat aina kaikki kapitalisaatiosopimukseen perustuvat oikeudet, joten esimerkiksi yksinomaan takaisinostoarvon luovuttaminen ei ole mahdollista. VSL:ssa ei ole määritelty tai rajattu toimia, joilla oikeus voidaan luovuttaa. Sopimus voi

---

[137] *Norros* 2018, s. 576–577.
[138] *Nykänen* 2018, s. 7; *Verohallinto* 2018b, s. 4.
[139] *HE 275/2018 vp*, s. 50 ja 63; *Suomen Asianajajaliitto* 2018, s. 2-3.

siten siirtyä vastikkeellisesti esimerkiksi kaupalla, vastikkeettomasti lahjana tai yritysjärjestelyiden yhteydessä. TVL:n ja EVL:n yleisten säännösten nojalla kapitalisaatiosopimuksen vastikkeellinen luovutus realisoi luovuttajan verotuksessa veronalaisen voiton tai tappion.[140]

Kapitalisaatiosopimus ei ole osake, muu arvopaperi tai muutakaan sellaista omaisuutta, jonka luovutukseen voitaisiin TVL-tulolähteessä soveltaa luovutusvoiton verotusta koskevaa sääntelyä.[141] Kyse on sopimuksen yksityisoikeudellisen muodon mukaisesti muuhun kuin arvopaperiin kytkeytyvästä, rahamääräisen saamisoikeuden luovutuksesta. Oikeuskäytännöstä[142] ilmenee, että muihin kuin arvopaperiin kytkeytyviin saamisoikeuksiin ei sovelleta luovutusvoiton verotusta.[143] 1.1.2020 sovellettavat lainsäädäntömuutokset tulevat kuitenkin laajentamaan luovutusvoittoverotusta koskevien säännösten soveltamisalaa myös kapitalisaatiosopimusten luovutuksiin. Voiton määrä lasketaan siten luovutushinnan ja hankintamenon sekä voiton hankkimisesta johtuneiden menojen erotuksena (TVL 46.1 §). Hankintamenosta vähennetään pääoman palautukseksi luettavien verovapaiden takaisinostojen yhteismäärä vakuutuksesta[144]. Laskentaan ei kuitenkaan sovelleta luonnollisilla henkilöillä hankintameno-olettamaa. Luovutuksesta syntynyt tappio voidaan jatkossa vähentää sen syntymisvuoden sekä viiden seuraavan vuoden aikana muista luovutusvoitoista (TVL 50 §).[145]

Elinkeinoverolaki ei tunne lainkaan luovutusvoiton käsitettä, jolloin lähtökohtaisesti kaikki luovutushinnat ovat EVL 5.1 §:n perusteella veronalaista tuloa, eikä niitä käsitellä erillään muusta tulosta.[146] Kapitalisaatiosopimuksen luovutushinta on siten yhteisön veronalaista tuloa ja hankintameno (suoritettujen maksujen yhteismäärä vähennettynä nostetuilla pääomanpalautuksilla) vähennyskelpoinen meno. Mikäli kyse on juoksevasti tuloutetusta, laskuperusteisesta sopimuksesta, vähennetään nämä tuotot luovutushinnasta. Syntynyt voitto on sen tulolähteen tuloa, johon sopimus kuuluu. Luovutushinnan alittaessa maksujen kokonaismäärän, ratkaistaan syntyneen menetyksen vähennyskelpoisuus tulolähteestä riippuen aiemmin

---

[140] *Myllymäki* 2017a, s. 308–309.
[141] *Myrsky – Räbinä* 2014, s. 176–177. Luovutusvoiton verotuksesta säädetään TVL 45–50 §:issä. Luovutuksen käsitettä ei ole nimenomaisesti määritetty lainsäädännössä, vaan tällaisina on vakiintuneesti pidetty ainakin fyysisen kiinteän ja irtaimen omaisuuden sekä arvopaperien vastikkeellisia luovutuksia.
[142] Ks. KHO 2010:74 ja KHO 2014:21.
[143] *Myllymäki* 2017a, s. 309–310.
[144] Tähän kuuluisivat paitsi nykyisen verotuskäytännön mahdollistamat kokonaan, että osittain verovapaat takaisinostot, myös 1.1.2020 jälkeiset takaisinostot, joiden tuoton laskentaan sovellettaisiin esitettyä TVL 35 §:n mukaista laskennallisen tuoton mallia.
[145] *HE 275/2018 vp*, s. 28 ja 53.
[146] *Andersson – Penttilä* 2014, s. 153.

esitetyn mukaisesti joko EVL 7 §:n tai TVL 29 §:n nojalla.[147] Kuten edellisessä alaluvussa mainittiin, lakiesityksen muutokset elinkeinoverolakiin koskevat ainoastaan tuoton verotusta sekä jaksotusta, joten luovutuksen verokohtelun systematiikka EVL:n piirissä säilynee myös jatkossa ennallaan. Tulolähdejaon poistaminen EVL-yhtiöiltä 1.1.2020 alkaen tarkoittaa kuitenkin, että luovutuksesta syntynyt tappio tulee olemaan joka tilanteessa vähennyskelpoinen.[148]

Kapitalisaatiosopimuksen rahavastiketta vastaan saaneelle taholle ei realisoidu veronalaista tuloa, mikäli vastikkeen arvo vastaa sopimuksen käypää arvoa. Käypänä arvona pidetään sopimuksen takaisinostoarvoa (säästöä) luovutushetkellä, ei sen alkuperäistä hankintamenoa luovuttajalla. Käyvän arvon alittava vastike synnyttää saajan verotuksessa lahjan tai tilanteesta riippuen esimerkiksi peiteltynä osinkona pidettävän etuuden.[149] Mikäli vastikkeeksi luovutetaan jotakin muuta omaisuutta, kyseessä on vastikkeeksi annetun omaisuuserän luovutus, joka realisoi siihen liittyvät veroseuraamukset.[150]

Käyvän arvon määrittäminen on olennaista paitsi alihintaisten luovutusten osalta, myös laskettaessa verotettavan tuoton määrää sen realisoituessa takaisinoston tai erääntymisen yhteydessä. Hankintamenon määräytymiselle on tässä tilanteessa kaksi vaihtoehtoa: sopimuksen takaisinostoarvon (saannon yhteydessä suoritettu hankintameno) perusteella tai tätä edeltäneestä saannosta, eli luovuttajan alkuperäisen hankintamenon perusteella. Jälkimmäisessä vaihtoehdossa sopimuksen saanutta henkilöä verotetaan aikanaan sopimukseen myös ennen siirtohetkeä kertyneestä tuotosta. Ensin mainitussa vaihtoehdossa sen sijaan tätä osaa tuotosta ei veroteta saajalla.[151]

Verolainsäädännössä tai oikeuskäytännössä ei ole otettu asiaan kantaa. Myös oikeuskirjallisuudessa ja kapitalisaatiosopimuksen verotusta koskevassa Verohallinnon ohjeessa esitetään asiasta eriäviä näkemyksiä. Perintö- ja lahjaverotuksen osalta *Ossa* esittää ensin mainitun

---

[147] *Myllymäki* 2017a, s. 310.
[148] HE 257/2018, s. 21; *HE 275/2018 vp*, s. 70–71.
[149] *Verohallinto* 2018a, luku 11.2.2.
[150] *Myllymäki* 2017a, s. 311–312.
[151] *Myllymäki* 2017a, s. 312–313; *Ossa* 2014, s. 321.

vaihtoehdon mukaisesti, että verotettaessa perintönä tai lahjana saatua kapitalisaatiosopimusta, on varallisuuserän hankintameno siinä vahvistettu verotusarvo.[152] Verohallinnon ohjeessa sen sijaan esitetään, että tuotto lasketaan tilanteesta riippumatta vähentämällä tuotosta vakuutusyhtiölle suoritettujen maksujen yhteismäärä.[153] *Myllymäki* pitää tätä perustellumpana, sillä veronalaisen tuoton määrittäminen on tapahduttava yhtäläisten periaatteiden mukaisesti, riippumatta realisointia edeltäneistä omistajanvaihdoksista. Tämä vastaa myös säästöhenkivakuutuksen vakiintunutta verokohtelua, jonka mukaan tuoton laskennassa ei oteta huomioon muita kuin vakuutusyhtiölle maksettuja eriä. Sopimuksen siirron yhteydessä suoritettu vastike ei siten muodosta erikseen vähennyskelpoista hankintamenoa.[154]

Sopimuksen luovutuksesta ei ole suoritettava varainsiirtoveroa. Kapitalisaatiosopimus ei ole varainsiirtoverolain 1 §:ssä mainittu kiinteistö tai arvopaperi[155], joiden perusteella veroa suoritetaan. Vaikka sopimuksen arvo olisikin sidottu lain soveltamisalaan kuuluvien osakkeiden tai kiinteistöjen arvonkehitykseen, ei tällä ole asiaan vaikutusta, sillä nämä varat eivät ole sijoittajan, vaan vakuutusyhtiön, omistuksessa. Varainsiirtoveroa on kuitenkin suoritettava sijoitettaessa ulkomaiseen vakuutussopimukseen lain soveltamisalaan kuuluvia kiinteistöjä tai arvopapereita. Sama velvoite syntyy käänteisesti[156] myös silloin, kun sopimus erääntyy tai se takaisinostetaan.[157] Mainitun TVL 35 b §:n sivuuttamissäännöksen soveltaminen tulevaisuudessa ei oletettavasti aiheuta VSVL:n soveltamista jo sopimuksen voimassaoloaikana, sillä lainkohdan perusteella ainoastaan laskennallinen tuotto verotetaan saajalla, mutta sijoituskohteiden omistusoikeuteen tällä ei ole vaikutusta. Tämä ulkomaisia vakuutuksia koskeva varainsiirtoverovelvollisuus säilynee siis myös tulevaisuudessa sidottuna sijoitus- ja takaisinostohetkiin.

---

[152] *Ossa* 2014, s. 321. Perintö- ja lahjaverolain (378/1940) 9.1 §:n mukaan omaisuus arvostetaan käypään arvoonsa, jolla tarkoitetaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa. Olennainen viranomaislähde arvostamiskysymyksissä on Verohallinnon ohje Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa (25.9.2018, dnro A121/200/2018).
[153] *Verohallinto* 2018a, luku 11.3.2.
[154] *Myllymäki* 2017a, s. 315–316; *Verohallinto* 2018a, luku 6.3.
[155] Arvopaperin määritelmä kyseisessä laissa sisältyy VSVL 17 §:ään. Sillä tarkoitetaan muun muassa osaketta sekä yhteisön antamaa velkakirjaa, jonka korko määräytyy tuoton perusteella.
[156] Varainsiirtoverovelvollinen on luovutuksen saaja (VSVL 4 §). Sijoitettaessa kiinteistöjä tai arvopapereita ulkomaiseen sijoitusvakuutukseen, on lähtökohtaisesti vakuutusyhtiö verovelvollinen. Mikäli luovutuksensaajana on rajoitetusti verovelvollinen, on VSVL 16 § mukaan luovuttaja kuitenkin velvollinen perimään tämän veron luovutuksensaajalta. Takaisinostettaessa kyseisiä varoja sopimuksesta, on sijoittaja itse verovelvollinen.
[157] *Myllymäki* 2017a, s. 317; *Verohallinto* 2018a, luku 8.3.

Kappaleessa kuvattuja sopimuksen luovutukseen sekä myöhemmin tapahtuvaan takaisinostoon liittyviä erilaisia veroseuraamuksia (pois lukien mahdolliset veronkorotukset ja muut hallintosanktiot) on havainnollistettu alla olevassa esimerkissä.

Esimerkki 3. A Oy luovuttaa kapitalisaatiosopimukseen perustuvat oikeutensa Suomessa asuvalle osakkaalleen B:lle ja saa vastikkeena asuinhuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet. Sopimukseen tehdyt sijoitukset ovat yhteensä 200 000,00 euroa ja sen takaisinostoarvo (käypä arvo) luovutushetkellä on 250 000,00 euroa. Vastikkeena luovutettavien huoneisto-osakkeiden käypä arvo on yhteensä 220 000,00 euroa. Myöhemmin B takaisinostaa sopimuksen kokonaisuudessaan, jolloin sen takaisinostoarvo on yhteensä 300 000,00 euroa.

1. A Oy on varainsiirtoverovelvollinen vastikkeena saaduista huoneisto-osakkeista. Veron määrä on 2 % vastikkeen käyvästä arvosta, 4 400,00 eur.
2. B saa edun osakkuusasemansa perusteella olennaisesti käyvän arvon alittavaan hintaan. B:lle muodostuu verotusta toimitettaessa peiteltynä osinkona verotettavaa ansiotuloa käyvän arvon ja luovutushinnan välinen erotus, 30 000,00 euroa (250 000,00 – 220 000,00).[158]
3. Koska myös A Oy:n katsotaan luopuneen vastaavasta tulosta, lisätään yhtiön tuloon vastaavan suuruinen peitelty osinko.
4. B:n takaisinostaessa sopimuksen, muodostuu pääomatulona verotettavaa tuottoa yhteensä 100 000,00 euroa (300 000,00 – 200 000,00).

3.5 Kansainväliset tilanteet

Kotimaisten vakuutustentarjoajien tuotteiden lisäksi varoja on mahdollista sijoittaa ulkomaisten henkivakuutusyhtiöiden sijoitussidonnaisiin vakuutuksiin. Verotuksessa sovelletaan samoja säännöksiä ja periaatteita siitä riippumatta, onko vakuutus kotimaisen vai ulkomaisen yhtiön tarjoama. Lisäksi EU-oikeudellisten periaatteiden pääomien vapaasta liikkuvuudesta ja palveluiden vapaasta tarjonnasta voidaan katsoa edellyttävän yhtenäistä verokohtelua kotimaisten ja rajat ylittävien tilanteiden välillä.[159] Siten eri EU-jäsenvaltioon sijoittautuneella vakuutusyhtiöllä tulee olla yhtäläiset oikeudet tarjota palveluitaan myös Suomessa.[160]

Suomessa asuvat eli yleisesti verovelvolliset henkilöt (luonnolliset- ja oikeushenkilöt) ovat

[158] Peitellyn osingon määritelmästä säädetään VML 29 §:ssä. Siitä 75 % on veronalaista tuloa (TVL 33 d §).
[159] SEUT 56–62 ja 63 artiklat.
[160] *Viitala – Mikkola* 2018, s. 429; *Helminen* 2018a, s. 114–115 ja 122–123.

TVL 9.1 §:n mukaan velvollisia suorittamaan Suomeen veroa Suomesta ja muualta saamastaan tulosta. Muut kuin Suomessa asuvat henkilöt ovat rajoitetusti verovelvollisia, ja velvollisia suorittamaan veroa vain täältä saamastaan tulosta.[161] Kotimainen yhteisö katsotaan Suomessa yleisesti verovelvolliseksi. Verotuskäytännön sekä väliyhteisölakia koskevan hallituksen esityksen mukaan tällaiseksi on katsottu yhteisö, joka on rekisteröity Suomessa tai muuten perustettu Suomen lakien mukaan.[162] Toisin kuin esimerkiksi Saksassa ja Isossa-Britanniassa, ei pelkkä yhtiön johtopaikan sijainti Suomessa saa aikaan yleistä verovelvollisuutta.[163] Yleisesti verovelvollinen henkilö on Suomeen verovelvollinen sekä suomalaisen että ulkomaisen vakuutusyhtiön kanssa tehdyn kapitalisaatiosopimuksen tuotosta.[164]

Kapitalisaatiosopimuksen tuotto on rajoitetusti verovelvollisella TVL 9 §:n mukaista Suomesta saatua tuloa silloin, kun sopimus on tehty Suomessa asuvan vakuutusyhtiön tai muun vakuutuksentarjoajan kanssa.[165] Kansainvälisissä tilanteissa verosopimukset saattavat kuitenkin rajoittaa Suomen oikeutta verottaa kapitalisaatiosopimuksen perusteella saatua tuloa[166]. Verosopimuksissa ei ole erityisiä määräyksiä sopimuksesta saadun tulon verotusoikeuden jakamisesta Suomen ja toisen valtion välillä. Tulon verotusoikeuden ratkaiseminen edellyttää ensinäkin kapitalisaatiosopimukseen perustuvan tulon luonteen (tulotyypin) ratkaisemista. Tulotyyppi vaikuttaa siihen, mitä verosopimuksen määräyksiä suoritukseen sovelletaan ja tulevatko mahdolliset kansallisen verolainsäädännön erityissäännökset sovellettavaksi. Kapitalisaatiosopimuksen rinnastuminen luonteeltaan määräaikaistalletukseen puoltaisi kapitalisaatiosopimuksen tuoton katsomista koroksi. Myös sopimuksen tuotto muistuttaa indeksihyvitystä, mihin sovelletaan eräitä korkotulon verotusta koskevia säännöksiä.

Tulotyypin määräytymisen kannalta on kuitenkin otettava huomioon sopimuksen vakuutusoikeudellinen luonne säästämis- tai sijoittamissopimuksena. Sopimukselle maksettavassa tuotossa ei siten ole kyse tavanomaiselle rahavelalle maksettavasta korosta. Tuottoa on siten pidettävä omana, itsenäisenä tulotyyppinään, johon ei voida soveltaa esimerkiksi korko-, osinko- tai rojaltituloa koskevia verosopimusmääräyksiä. Perustelluinta on siten soveltaa

[161] TVL 10 § sisältää ei-tyhjentävän luettelon Suomesta saadusta tulosta.
[162] *HE 155/1994 vp*, s. 3.
[163] *Helminen* 2018b, luku 6.5.
[164] *Verohallinto* 2018a, luku 14.2.1.
[165] *Verohallinto* 2018a, luku 14.3.1
[166] Tämä pätee myös tilanteisiin, joissa ulkomainen vakuutusyhtiö maksaa tulon suomalaiselle yhtiölle.

erikseen mainitsematonta tuloa koskevan 21 artiklan määräyksiä.[167] OECD:n malliverosopimuksen mukaan tulonsaajan asuinvaltiolla on yksinomainen verotusoikeus verottaa erikseen mainitsematon muu tulo. Mikäli tulosta peritään veroa myös toisessa valtiossa, poistetaan kaksinkertainen verotus 23 artiklan mukaisesti tulonsaajan asuinvaltiossa.[168] Suomen solmimien verosopimusten välillä on kuitenkin eroavaisuuksia muuta tuloa koskevan 21 artiklan sisällössä.[169] Tätä on havainnollistettu alla olevassa esimerkissä, jossa suomalainen osakeyhtiö A on tehnyt kapitalisaatiosopimuksen sveitsiläisen vakuutusyhtiön B AG:n sekä virolaisen C AS:n kanssa. Sekä B että C ovat esimerkissä Suomessa rajoitetusti verovelvollisia.

Esimerkki 4.

Sveitsiläinen vakuutusyhtiö B AG maksaa A Oy:lle kapitalisaatiosopimuksen eräännyttyä sen takaisinostoarvon 50 000,00 euroa. Suorituksesta on tuottoa 10 000,00 euroa ja pääoman palautusta 40 000,00 euroa. Suomen ja Sveitsin välisen verosopimuksen 21 artiklan määräykset estävät Sveitsiä verottamasta tuloa. Suorituksesta ei peritä Sveitsissä lähdeveroa. Mikäli suorituksesta olisi peritty virheellisesti veroa, tulisi A Oy:n hakea lähdeveroa palautettavaksi Sveitsistä.	Virolainen vakuutusyhtiö C AS maksaa A Oy:lle kapitalisaatiosopimuksen takaisinostoarvon 50 000,00 euroa, josta tuottoa on 10 000,00 euroa. Suomen ja Viron välisen verosopimuksen 21 artiklan mukaan Virolla on lähdevaltiona oikeus verottaa tulo. Vakuutusyhtiö perii suorituksesta Viron sisäisen lainsäädännön mukaisen lähdeveron. Kaksinkertainen verotus poistetaan Suomessa A Oy:n asuinvaltiossa.

Tuoton tulotyyppiä koskevaa systematiikkaa ei voida kuitenkaan suoraan soveltaa edellisessä alaluvussa kuvattuihin tilanteisiin, joissa ulkomaiseen sopimukseen sijoitetaan muuta varallisuutta kuin rahaa tai sopimukseen perustuvat oikeudet (kuten velkasaaminen) luovu-

[167] *Myllymäki* 2016b, s. 506. Samoin myös *Verohallinto* 2018a, luku 14.3.1.
[168] *OECD* 2017, s. 369 ja 376.
[169] Yhteensä 25:ssä Suomen solmimassa verosopimuksessa ns. muu tulo voidaan verottaa myös lähdevaltiossa, esimerkiksi Kanadan, Kiinan ja Viron sopimuksissa.

tetaan ulkomaiselle yhtiölle. Ensin mainitussa tilanteessa kyse on omaisuuden luovutuksesta, jossa sijoitettava varallisuus luovutetaan vakuutusyhtiölle, jälkimmäisessä taas saamisoikeuden luovutuksesta.

Mikäli esimerkiksi osakehuoneiston hallintaan oikeuttavat osakkeet luovutetaan maksuna ulkomaiseen kapitalisaatiosopimukseen, nousee esiin kysymys luovutuksen arvostamisesta ja siitä, rajoittaako verosopimus tilanteessa verotusoikeutta.[170] Luovutuksessa saatavan vastikkeen muodostaa kapitalisaatiosopimukseen perustuvan saamisoikeuden määrä vakuutusyhtiöltä. Kapitalisaatiosopimuksen pääomasijoituksen arvo vastaa siten luovutettavan omaisuuden nimellisarvoa[171]. Yhtiölle muodostuu paitsi luovutuksen nimellisarvon suuruinen tulo (EVL 5 ja 19 §), myös vastaava, rahoitusomaisuudeksi kirjattava saamisoikeus vakuutusyhtiöltä. Luovutushintaan ei siten kohdistu vähennyskelpoista hankintamenoa, vaan epäsymmetria kompensoituu yleisten periaatteiden nojalla käsittelemällä takaisinostoja verovapaina pääoman palautuksina sijoitettuun määrään asti. Lisäksi lähdeverolain 7 §:ssä mainitaan, että rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksetuista suorituksista peritään lähdevero vain, mikäli kyse on osingosta, korosta tai rojaltista tai muista 3 §:ssä tarkemmin yksilöidyistä suorituksista. Lain mukaan veroa ei siten ole perittävä luovutettaessa ulkomaiselle vakuutusyhtiölle kiinteää tai irtainta omaisuutta. Suomen luopuessa verotusoikeudestaan, eivät tilanteessa tule sovellettavaksi myöskään verosopimuksen kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta saatua tuloa koskevat tulotyyppiartiklat.[172]

---

[170] Aihetta koskevassa kirjallisuudessa tai viranomaisohjeistuksessa ei ole juurikaan käsitelty asiaa.

[171] ArvostamisL 3.1 §:n mukaan rahoitusomaisuuteen kuuluva saaminen arvostetaan verotuksessa nimellisarvoonsa, kirjanpidon arvostuksesta riippumatta.

[172] OECD:n malliverosopimuksessa kiinteän omaisuuden luovutuksesta voidaan verottaa tulon lähdevaltiossa, kun taas tulonsaajan asuinvaltiolla on yksinomainen verotusoikeus irtaimesta omaisuudesta saatuun tuloon (pl. tilanteet, joissa tulo liittyy tulonsaajan kiinteään toimipaikkaan). Ks. tarkemmin. OECD 2017, s. 33 ja 41. Kiinteän omaisuuden määritelmästä verosopimuksissa, ks. OECD 2017, s. 33.

4 KAPITALISAATIOSOPIMUS VEROSUUNNITTELUSSA

4.1 Verosuunnittelu, veronkierto ja verovilppi

Kuten tutkielman johdantoluvussa todettiin, tarkastellaan kapitalisaatiosopimuksen hyödyntämistä verosuunnittelussa käsitteen oikeuspositivistisen tulkinnan kautta. Verosuunnittelu ei ole itsessään oikeudellinen käsite, joka voitaisiin määritellä esimerkiksi tietyn lainkohdan perusteella. Mediassa verosuunnittelu-termi on usein yhdistynyt erityisesti keinoihin, joilla kansainvälisesti toimivat yritykset pyrkivät alentamaan kokonaisveroastettaan eri valtioiden verolainsääntöjen sekä verosopimusmääräysten poikkeavuuksien avulla. Termiä on käytetty myös verokeidasvilpistä puhuttaessa, jossa yritykset pyrkivät piilottamaan varojaan viranomaisten ulottumattomiin ns. veroparatiisivaltioihin, joista asuinvaltion viranomaiset eivät saa tietoja tietojenvaihdon kautta.[173]

Verolakien tulkinnan lähtökohtana on pidetty, että verovelvollisella on oikeus järjestää taloudelliset toimensa verotuksellisesti edullisimman vaihtoehdon mukaan. Verot ovat yrityksille kuluerä, mistä syystä yrityksillä on intressi kartoittaa mahdollisuutensa veron minimointiin verosuunnittelun keinoin.[174] Kun verovelvollisen suorittamien oikeustoimien taustalla ovat aidot liiketaloudelliset syyt, ei verovelvollisen voida katsoa kiertäneen verolakia valitessaan useista vaihtoehdoista edullisimman. Verosuunnittelu on näin ollen osa verovelvollisen valinnanvapautta, jolla pyritään ennakoimaan asetettujen tavoitteiden veroseuraamukset ja valitsemaan taloudellisesti edullisin vaihtoehto.[175]

Verovelvollisen tavoitellessa taloudellisesti optimaalisinta ratkaisua, tulee punnittavaksi toimea sääntelevän verolain implisiittinen tarkoitus, vaikka toimet olisivatkin muodollisesti lain sanamuodon mukaisia. Tällöin kyse on veron kiertämisen ja verosuunnittelun välisestä rajanvedosta.[176] Verotuksen toimittaja saattaa tulkita, ettei verovelvollisen toimenpiteillä ole liiketaloudellista perustetta ja tämän pyrkineen toimillaan puhtaasti välttämään epämieluisat veroseuraamukset. Kun tällaisen oikeustoimen muoto sivuutetaan, edellyttää se erityistä oikeusperustetta, sillä lähtökohtaisesti siviilioikeudelliset oikeustoimet sitovat sellaisenaan myös vero-oikeudessa.

---

[173] *Finér – Tokola* 2017, s. 281; *Knuutinen* 2015, s. 5–6.
[174] *Finnwatch* 2017, s. 6
[175] *Ossa* 2013, s. 18. Tikka (1972, s. 21) käyttää onnistuneesta verosuunnittelusta termiä *veron säästäminen*.
[176] OECD:n veron kiertämisen määritelmästä, ks. http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm, kohta Avoidance.

Perusteettomien veroetujen estämiseksi on säädetty yleislausekkeella VML 28 §:ssä. Lainkohdan nojalla olosuhteet ja toimenpiteet, joille on annettu asian varsinaista luonnetta vastaamaton oikeudellinen muoto, voidaan sivuuttaa verotuksessa. Lainkohdan soveltaminen edellyttää näin ollen sen tosiseikaston puntarointia, voidaanko verovelvollisen katsoa toimillaan pyrkineen perusteettoman veroedun saamiseen, vaikka tehdyt toimet olisikin muodollisesti esitetty viranomaisille. Yleislausekkeen lisäksi erityisiä veron kiertämistä koskevia erityissäännöksiä sisältyy useisiin verolakeihin (esimerkiksi EVL 52 h §). Erityislain säännöstä sovelletaan ensisijaisesti suhteessa yleislakiin.[177]

Lausekkeen muotoilusta johdettuna voidaan todeta, että veron kiertämisellä tarkoitetaan suppeassa merkityksessä niitä verovelvollisen tavoittelemia veroetuja, jotka yleislausekkeen tai erityislain normin perusteella hylätään. Laajemmassa merkityksessä käsitteellä tarkoitetaan toimia, jotka eivät ole suoraan vastoin lain sanamuotoa, mutta tekevät tyhjäksi säännöksen tarkoituksen. Kiertämisen kohteena on *Tikan* mukaan siten lain ratio (tarkoitus), ei itse oikeussäännös.[178] Tähän on pitkälti syynä lainsäädäntötekniikka, jossa säännöstä ei usein pyritä laatimaan yksityiskohtaiseen ja tarkkaan muotoon. Tämän vuoksi tulkinnanvaraisen toimenpiteen vero-oikeudellinen hyväksyttävyys selviää usein vasta jälkikäteen, esimerkiksi verotuksen toimittamisen tai tuomioistuinratkaisun myötä. Yksityiskohtaisempi muotoilu johtaa väistämättä säännöksen soveltamisalan kaventumiseen. Kaikkien relevanttien tosiseikkojen kuvaaminen saattaa olla myös kielellisesti erittäin haastavaa – ottaen erityisesti huomioon, että PeL 81 §:ssä edellytetään verolain säännökseltä selkeyttä ja tarkkarajaisuutta (korostetun laillisuuden periaate).[179]

Verosuunnittelu yhdistetään julkisessa keskustelussa useasti ns. aggressiiviseksi verosuunnitteluksi nimitettyihin järjestelyihin. Käsitteellä ei ole vakiintunutta tai tyhjentävää määritelmää. Aggressiiviseksi verosuunnitteluksi käsitetään *Knuutisen* mukaan erilaiset keinot, joilla pyritään verolakien aukkokohtien (kuten vajaaverotustilanteiden) tai tulkinnanvaraisuuksien hyödyntämiseen, kuitenkin formaalisti lainmukaisesti toimien.[180] Olennaista määrittelyssä on, että verovelvollinen on disponoinut asiasta, toisin sanoen pyrkinyt tietoisesti

[177] *Knuutinen* 2012, s. 4–5; *Ossa* 2013, s.17–19; *Verohallinto* 2016, kohdat 1 ja 2.1.
[178] Ks. aiheesta Tuori, Kaarlo: *Oikeuden ratio ja voluntas* (Alma Talent 2007).
[179] *Tikka* 1972, s. 11–13; *Wikström* 2006, s. 20–21.
[180] *Knuutinen* 2015, s. 9. Myös EU-komissio on määritellyt suosituksessaan C(2012) 8806 final aggressiivisen verosuunnittelun vastaavalla tavalla.

toimimaan yksinomaan siten, että maksettavalta verolta vältyttäisiin. Toiminta on kuitenkin lainsäätäjän tavoitteen (lain ration) vastaista ja yhteiskunnallisesti ei-hyväksyttävää, mikä erottaa sen asianmukaisesta verosuunnittelusta, jossa myös usein hyödynnetään lainsäädännön epäjohdonmukaisuuksia.[181] Viimeksi mainitun hyödyntämistä ovat esimerkiksi sijoituskohteiden vaihto kapitalisaatiosopimuksen sisällä veroseuraamuksitta sekä verotuksen lykkääntymisetu suoriin sijoituksiin verrattuna.

Rajat ylittävissä tilanteissa korostuvat erityisesti verosopimusjärjestelmän aukkokohtien ja muodollisten tulkintaseikkojen hyödyntäminen veroedun tavoittelussa.[182] Esimerkiksi hybridi-instrumentin tuottoa voidaan kohdella yhden valtion verotuksessa osinkona ja korkona toisessa valtiossa. Koska verosopimukset usein estävät korkojen lähdeverottamisen, voi tämä tulkintaero johtaa tulon nollaverotukseen.[183] Kansainvälisissä järjestelyissä sovellettavan normiston lähtökohtana ovat EU-oikeudelliset sijoittautumisvapautta sekä pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat periaatteet.[184] Jäsenvaltioilla on toisaalta oikeus kohdella verovelvollisia eri tavoin heidän asuinpaikkansa tai pääomien sijoituspaikan perusteella, mikä ei ole syrjintäkiellon vastaista.[185] Veron kiertäminen on kielletty yleisellä tasolla oikeuksien väärinkäytön kiellolla[186], jonka mukaan unionin oikeusnormeihin ei voi vedota vilpillisesti tai veroedun saamiseksi säännösten tavoitteiden vastaisesti. Itsessään perusvapauksien käyttö ei kuitenkaan ole veron kiertämistä. Esimerkiksi järjestelyt, joissa on hyödynnetty pääomien vapaata liikkuvuutta, eivät ole veron kiertoa, vaikka tämän oikeuden käyttäminen olisi johtanut verolta välttymiseen.[187] Keinotekoisen hyväksikäytön kieltäviä normeja sisältyy lisäksi emo-tytäryhtiödirektiiviin, yritysjärjestelydirektiiviin sekä korko-rojaltidirektiiviin.[188]

Veron kiertäminen on estetty lisäksi verosopimusten tasolla. Yleisestä verosopimusten soveltamista ohjaavasta ns. sisältö ennen muotoa -periaatteesta (*substance over form*) voidaan

---

[181] *Knuutinen* 2015, s. 9–11. Tuore esimerkki aiheesta on uutisointi sähköverkkoyhtiö Carunan matalasta tuloveroasteesta suhteessa liikevoittoon, joka on julkisessa keskustelussa nähty tuloksena lain tarkoituksen vastaisesta verosuunnittelusta. Aiheesta esim: https://yle.fi/uutiset/3-9707226
[182] *Knuutinen* 2012, s. 74–76.
[183] *Helminen* 2018b, luku 9.2.
[184]SEUT 49 ja 63 artiklat.
[185] SEUT 18 ja 65 artiklat.
[186] Euroopan unionin perusoikeuskirja, 54 artikla.
[187] Lisäksi on syytä huomioida periaate EU-oikeuden ensisijaisuudesta kansalliseen lainsäädäntöön nähden, mikä antaa unionin alueella toimiville tahoille merkittäviä vapauksia verojärjestelmien erojen hyödyntämiseen sekä rajoittaa jäsenvaltioiden mahdollisuuksia suojata omaa veropohjaansa tämänkaltaiselta toiminnalta.
[188] *Helminen* 2018a, s. 51; *Knuutinen* 2012, s. 54–55. Mainitut direktiivit muodostavat EU:n yritysverotusdirektiivien kokonaisuuden.

johtaa, että pääasiallisesti veroedun saavuttamiseksi tehtyjä toimia, jotka eivät vastaa verosopimusmääräysten tarkoitusta, voidaan pitää ei-hyväksyttävänä veron kiertämisenä. OECD:n malliverosopimuksen kommentaarissa on todettu, että valtiot voivat evätä verosopimusetuudet, mikäli kyse on verosopimuksen väärinkäytöstä. Lisäksi esitetään, että verosopimuksia ei tule tulkita siten, että ne olisivat esteenä kansallisten veronkiertosäännösten soveltamiselle. Siten niiden soveltaminen ei ole ristiriidassa verosopimusmääräysten kanssa.[189] Verosopimuksissa ei ole erikseen varattu valtioille oikeutta omien veron kiertämistä koskevien normiensa soveltamiseen, vaan tämä on kommentaarin perusteella linjassa sopimusten tarkoituksen kanssa.[190]

EU-komissio julkisti tammikuussa 2016 toimenpidepaketin veron kiertämisen estämiseksi. Se sisältää muun muassa direktiiviehdotuksen veron välttämiseen liittyvien toimien rajoittamiseksi (*anti-tax avoidance directive,* ATAD). Direktiivi[191] hyväksyttiin Eurooppa-neuvostossa 12.7.2016. Se sisältää viisi toimenpide-ehdotusta estämään kansallisten verojärjestelmien eroja hyödyntävää aggressiivista verosuunnittelua. Näistä kolme pohjautuu aiempiin OECD:n BEPS-hankkeen suosituksiin: korkojen vähennyskelpoisuuden rajoittaminen, kansallisten väliyhteisölainsäädäntöjen kehittäminen sekä hybridi-istrumentteja koskeva sääntely. Lisäksi direktiivissä esitetään maastapoistumisverotuksen (*exit tax*) implementointia sekä sen 6 artiklassa yleistä veronkierron vastaista sääntöä (G*eneral anti-abuse rules,* GAAR), jolla pyritään veron kiertämisen vastaisen vähimmäissuojan luomiseen kaikkialla Unionissa. Säännön yhteyteen Suomi sisällyttää lisäksi verosopimuksiinsa ns. pääasiallisen tarkoituksen vaatimuksen (*Principal Purpose Test,* PPT) estämään verosopimusten väärinkäyttöä. Myös muut säännökset ovat luonteeltaan ns. vähimmäissäännöksiä, jotka eivät estä jäsenvaltiota soveltamasta laajempaa sääntelyä perusvapauksien puitteissa. Muutokset toteutettiin verosopimusten tasolla 6.7.2017 allekirjoitetulla monenkeskisellä yleissopimuksella, joka hyväksyttiin eduskunnassa 13.2.2019.[192]

---

[189] *OECD* 2017, s. 72–73; *Weckström* 2015, s. 507–508.
[190] *Knuutinen* 2012, s. 80–83. Myös Wienin yleissopimuksen 31.1 artiklan mukaan valtiosopimuksia tulkitaan niiden tarkoituksen valossa.
[191] Neuvoston direktiivi (EU) 2016/1164.
[192] *Viitala* 2016, s. 336–338; *EU-komissio* 2018; *VaVM 31/2018 vp*, s. 3–4. Ks. yleissopimuksen valmistelusta HE 307/2018 vp. Potentiaalisesti sopimus käsittää yhteensä 70 Suomen solmimaa verosopimusta, jotka eivät täytä BEPS:n vähimmäisvaatimuksia.

Vero-oikeudellisessa merkityksessä veron kiertämisessä on kyse aina yksityisten välisistä oikeustoimista. Sen sijaan esimerkiksi väärien tai puutteellisten tietojen antamisessa viranomaisille on kyse rikosoikeudellisesti sanktioiduista verorikoksista tai verovilpistä.[193] Verovelvollinen ei voi vedota tietämättömyyteen kyseisten säännösten sisällöstä toimiessaan niiden vastaisesti (*ignorantia juris non excusat*). Ne muodostavat verosuunnittelun ja veronkierron välisen rajanvedon toisen ääripään. Verorikosten tunnusmerkistöstä ja rangaistavuudesta säädetään rikoslain 29 luvun 1–4 §:ssä.

Veron kiertäminen VML 28 §:ssä tarkoitetulla tavalla ei sen sijaan ole rikosoikeudellisesti lainvastaista, mutta vero-oikeudellisesti ei-hyväksyttävää. Positiivisen oikeuden näkökulmasta laki on sellainen, jollaiseksi se on säädetty. Tällöin esimerkiksi moraaliset ja taloudelliset pohdinnat (esimerkiksi yhteiskuntavastuun osalta) aggressiiviseen verosuunnitteluun liittyen eivät tule punnittaviksi. Koska tarkkaa rajaa hyväksyttävän ja aggressiivisen verosuunnittelun välille ei voida vetää, ei käsitteellä ole sellaisenaan relevanssia oikeusdogmatiikassa.[194] Käsitteen oikeudellisen sisällön selkeyttämiseksi sen tulkinta tässä tutkielmassa perustuu johdantoluvussa esitetyllä tavalla sen traditionaalisen oikeuspositivistiseen tulkintaan. Tarkoitus ei ole ottaa kantaa käsitettä koskevaan laillisuuden ja lain hengen mukaiseen rajanvetoon tai siihen usein liitettyihin moraalisiin kysymyksiin. Tämän rajauksen pyrkimyksenä on siten nostaa esiin mahdollisimman laajasti erityyppisiä lainsäädännön mahdollistamia järjestelyitä, jopa aggressiiviseksi verosuunnitteluksikin luonnehdittavia. Kartoituksen pyrkimyksenä on parantaa lainsäätäjän valmiuksia ei-toivottuihin järjestelyihin puuttumiseksi – ei määrittää sitä, onko kuvattu järjestely tulkittavissa ei-hyväksyttäväksi verosuunnitteluksi[195].

Luvussa kuvattua verosuunnittelun, veron kierron ja verovilpin välistä systematiikkaa sekä olennaista sääntelyä on koottu yhteenvedoksi alla olevaan kuvioon.

---

[193] Tikan (1972, s. 18) mukaan veronvälttämistarkoituksessa toimiva verovelvollinen pyrkii toimimaan siten, etteivät toimenpiteet täyttäisi niitä rasittavien säännösten tunnusmerkistöjä. Sen sijaan ilmoittamisvelvollisuutensa vastaisesti toimiva taho pyrkii salaamaan toimensa disponointien jo tapahduttua.
[194] *Tikka* 1972 s. 22; *Knuutinen* 2013, s. 177–181 ja 2015, s. 18–19.
[195] Rajanvedon hankaluutta korostaa yhtenä tekijänä myös aihetta koskevan oikeuskäytännön vähäisyys.

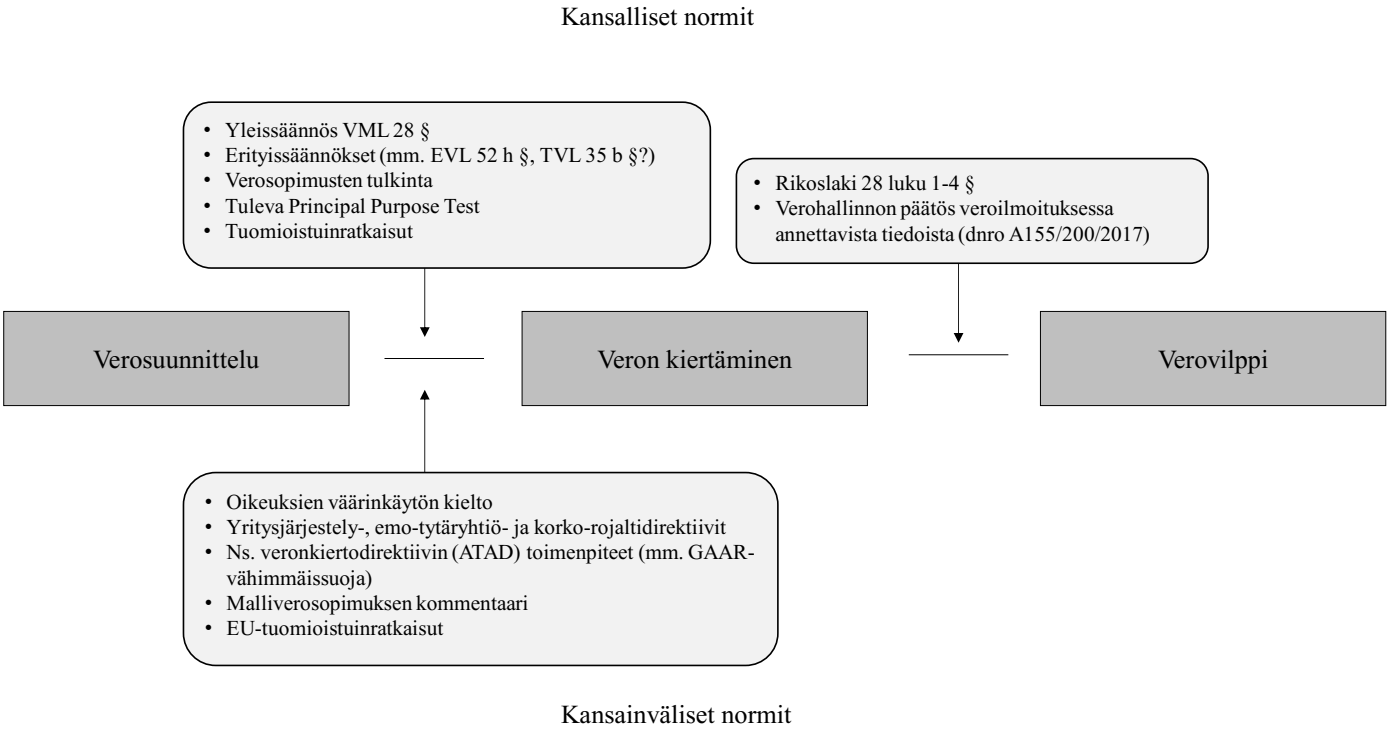

Kuvio 3. Verosuunnittelun, veron kierron ja verovilpin systematiikka.[196]

4.2 Lykkääntymisetu

Kapitalisaatiosopimuksen tuotto verotetaan sijoittajalla säästämisajan lopussa tai nostettaessa sopimuksesta varoja. Tämä verotuksen lykkääntymisetu koskee sekä sopimuksen arvonnousua, että sijoituskohteiden kerryttämää juoksevaa tuottoa. Etu on tunnustettu merkittäväksi, verovelvollisen päätöksentekoon vaikuttavaksi tekijäksi. Saatavaan etuun vaikuttavat sijoitetun pääoman määrä, arvonnousu, allokaatiomuutokset sekä säästämisaika. Vakuutusyhtiön perimät palkkiot pienentävät edun määrää.[197]. Lisäksi sijoittajalla on ratkaisuun KVL 34/2011 perustuen oikeus vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan ja siten harjoittaa verovapaasti aktiivista salkunhoitoa. Jopa aktiivisen päiväkaupan käyminen sopimuksen sisällä on nähty mahdolliseksi, mikäli se sallitaan sopimusehdoissa.

Lykkääntymisetu voi kuitenkin jäädä hyödyntämättä, mikäli yhteisö arvostaa rahoitusomaisuutensa käypään arvoonsa IFRS-standardien tai KPL 5 luvun 2 a §:n nojalla. Lykkääntymisetu edellyttää siten EVL-tulolähteessä kapitalisaatiosopimuksen kirjaamista alkuperäiseen hankintamenoonsa. Samoja arvostamisperiaatteita sovelletaan myös TVL-tulolähteessä.[198]

[196] Mukaillen *Knuutinen* 2013, s. 179.
[197] *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 60; *HE 275/2018 vp*, s. 20.
[198] *Haapaniemi* 2014, s. 382; *Myllymäki* 2016b, s. 503 ja 510.

Lisäksi *Wahlroos* esittää, että lykkääntymisestä saatavan edun määrää rajoittavat sellaiset sijoituskohteet, joiden tuotosta vakuutusyhtiön on maksettava veroa. Mikäli esimerkiksi luxemburgilainen vakuutusyhtiö sijoittaa suomalaisiin pörssiosakkeisiin, peritään osingoista verosopimuksen mukainen 15 % lähdevero. Sen sijaan esimerkiksi Suomen ja Irlannin välinen verosopimus estää lähdevaltiota verottamasta yhtiön saamaa osinkotuloa.[199] Asiassa tulee kuitenkin huomioida, että vakuutusyhtiöillä tuoton veronalaisuus kuittaantuu sillä, että vakuutusyhtiö voi vakuutusyhtiölain 9 luvun 7 §:n nojalla siirtää vastuuvelan lisäykseksi sijoitusten arvonnousun sekä siitä saadun tulon. Tämä siirto on EVL 8.1 §:n 10 kohdan nojalla vähennyskelpoinen meno.

Lähdeverokohtelua on *Wahlroosin* artikkelin jälkeen täsmennetty ennakkoratkaisussa KHO 2016:77, jossa luxemburgilainen sijoitussidonnaisia vakuutuksia tarjoava yhtiö sijoitti osan vakuutusmaksuista (vakuutusyhtiön vastuuvelasta) myös suomalaisiin osakkeisiin. Tilanteessa, jossa ulkomainen vakuutusyhtiö omistaa alle 10 % osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta, on osinkotulo lähtökohtaisesti lähdeveron alaista. KHO katsoi, että vakuutusyhtiön saamasta osinkotulosta ei tule kuitenkaan periä lähdeverolain (1978/627, LähdeVL) 7 §:n mukaista lähdeveroa siltä osin, kun osinkotulo on lisätty osaksi yhtiön vastuuvelkaa. Käytännössä vastuuvelan lisäyksellä tarkoitetaan ratkaisun mukaan bruttomääräistä osinkotulon määrää vähennettynä vakuutusyhtiön perimillä hallinnointipalkkioilla, jotka pienentävät vakuutuksen arvoa ja siten vastuuvelan määrää. EU-tuomioistuin totesi KHO:n ratkaisua edeltäneessä tuomiossaan C-342/10, että lähdeveron periminen tilanteessa, jossa osinkotulon ja EVL 8.1 §:n 10 kohdan mukaisen vähennyksen välillä vallitsee välitön yhteys, on pääomien vapaan liikkuvuuden vastaista.[200] Vaikka mainittu ratkaisu koskikin ulkomaista eläkevakuutuslaitosta, katsottiin ratkaisuperusteiden muodostavan sovellettavan oikeusohjeen myös käsillä olleeseen tilanteeseen.

Lykkääntymisetu on ollut myös kansainvälisesti pitkään yksi eri vakuutustuotteiden ominaispiirteistä, vaikkakin niiden verokohtelussa on merkittäviä eroja eri maiden välillä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa peruskorkoisia (*fixed annuity*) sekä myöhemmin myös sijoitussidonnaisia (*variable annuity*) vakuutuksia on markkinoitu niiden veroeduilla jo 1960-luvulta

[199] *Wahlroos* 2012, s. 83–86.
[200] SEUT 63 artikla. Perustelulla viitataan siihen, että suomalainen eläkevakuutusyhtiö olisi vastaavissa olosuhteissa ollut oikeutettu mainittuun vastuuvelan lisäyksestä tehtävään vähennykseen, jolloin veronalainen tulo ja vastaava vähennys olisivat tilanteessa käytännössä kumonneet toisensa (ja siten hypoteettisen lähdeveron perusteen).

alkaen.[201] Kuten Suomessa, myös Yhdysvalloissa laki sallii vakuutuksen tuoton nostamisen ennen pääomaa. Tuottoa ei myöskään veroteta sen maksuhetkellä, vaan realisoitaessa vakuutuksesta varallisuutta.[202] Useissa EU-maissa verotuksen lykkääntymisetu on kuitenkin poistettu tai sitä on rajoitettu. Esimerkiksi Ruotsissa henkivakuutusten tuottoa verotetaan laskennallisen tuoton malliin perustuen. Eräissä maissa on myös erityissääntelyä, jotka kohdistuvat tuotteisiin, joiden sisällä sijoittaja voi käyttää merkittävää määräysvaltaa (esim. antaen myyntimääräyksiä).[203] Erityisiä vakuutuskuoren sivuuttamista koskevia säännöksiä on muun muassa Saksassa, jossa sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia ei vuodesta 2009 alkaen ole katsottu luettavan tuloverotuksessa henkivakuutuksiin.[204] Yhdysvalloissa vakuutuksen tuotto verotetaan suoraan vakuutuksenottajalla, mikäli tällä on oikeus vaikuttaa sijoituskohteiden allokaatioon osto- tai myyntimääräyksin tai mikäli varoja ei sijoiteta tarpeeksi kattavaan portfolioon.[205] Käytäntöä voidaan pitää olennaisesti omaa verotuskäytäntöämme tiukempana, sillä Suomessa on katsottu, että vakuutuksenottajalla on oikeus vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan veroseuraamuksitta, riippumatta sijoituskohteiden ominaisuuksista.[206]

Lykkääntymisestä saatavan edun vaikutusta suoraan osakesijoitukseen verrattuna EVL:n mukaan verotetulla yhtiöllä on tutkittu alla olevassa esimerkissä.[207] Yksityiskohtaiset laskelmat ovat myös lisätty tutkielman liitteeksi 2. Tarkoituksena on verrata lykkääntymisedun vaikutusta sijoituksen nettotuottoon sekä tarkastella, miten uusi suhteellinen verotustapa tulee vaikuttamaan edun määrään. Laskelmia on siten kolme:

1. Suora osakesijoitus;
2. Osakesijoitus kapitalisaatiosopimuksen kautta nykyisen verotustavan mukaisesti;
3. Osakesijoitus kapitalisaatiosopimuksen kautta uuden, suhteellisen verotustavan mukaisesti.

---

[201] Lykkääntymisetu vahvistettiin Yhdysvalloissa myös sijoitussidonnaisille vakuutuksille kongressin määräyksellä vuonna 1959 (*Life Insurance Company Income Tax Act of 1959*). *Luke* (2005, s. 142) nimeää vakuutusalan toimijoiden lobbauksen merkittäväksi syyksi siihen, miksi etu on säilynyt 2000-luvulle asti.
[202] Ks. 26 U.S. Code § 101 (Certain death benefits).
[203] *HE 275/2018 vp*, s. 14–15.
[204] *PwC* 2009, s. 11.
[205] *Luke* 2005, s. 137–141 ja 144–145. *Investor Control Doctrine* -nimellä kutsuttu käytäntö muodostui Yhdysvalloissa oikeuskäytännön ja IRS:n (Internal Revenue Service) verotuskäytännön myötä 1970- ja 80-luvuilla.
[206] Ks. *Webber v. Commissioner*, 144 T.C. No 17, 30.6.2015. Tapauksessa vakuutuksenottajan oikeutta vaikuttaa sijoituskohteiden valintaan ja vakuutuksen hallinnointiin sekä tämän takaisinosto-oikeutta pidettiin perusteina sivuuttaa vakuutus ja verottaa tuotto suoraan sijoittajalla.
[207] Mukaillen Valtiovarainministeriö 2018, s. 61–65. Lykkääntymisedusta saatava taloudellinen hyöty laskettiin kyseisessä esimerkissä luonnollisen henkilön näkökulmasta. Siten osinkotulot olivat TVL 33 a §:n nojalla 85 %:sti veronalaisia ja luovutusvoittoihin voitiin soveltaa hankintameno-olettamaa.

Säästämisaika on kaikissa vaihtoehdoissa kymmenen vuotta. Vuoden 10 lopussa kapitalisaatiosopimus erääntyy, jolloin koko jäljellä oleva vakuutussäästö nostetaan sopimuksesta. Myös suoran sijoituksen kohteena olleet osakkeet luovutetaan. Tätä ennen, 5. vuoden lopulla osakkeita luovutetaan 100 000,00 euron arvosta.[208] Myös kapitalisaatiosopimuksesta tehdään tällöin vastaavan suuruinen osittainen takaisinosto. Lisäksi oletetaan seuraavaa:

- Sijoitus tehdään Suomessa julkisesti noteeratun yhtiön osakkeisiin.
- Sijoittajana toimiva listaamaton yhteisö omistaa listatun yhtiön osakekannasta alle 10 %.[209]
- Kapitalisaatiosopimuksen arvonkehitys sidotaan vastaavien osakkeiden arvonkehitykseen.
- Pääomasijoitus vuonna 0 on kaikissa vaihtoehdoissa 200 000,00 euroa. Vuotuinen osinkotuotto on 2 % ja osakkeiden arvonnousu 5 %.
- Vuotuinen, verojen jälkeinen osinkotulo sijoitetaan uudelleen samoihin osakkeisiin.
- Osakkeiden hankintamenon laskentaan sovelletaan ns. FIFO-periaatetta[210].
- Verotekijäksi oletetaan 20 % yhteisöverokanta (2019).
- Suoraan omistettujen osakkeiden katsotaan kuuluvan yhtiön EVL-tulolähteeseen ja yhtiön rahoitusomaisuuteen[211]. Myös kapitalisaatiosopimus kuuluu yhtiön rahoitusomaisuuteen.
- Kapitalisaatiosopimuksen pääoma nostetaan ennen tuottoa.
- Välittäjäpankin tai vakuutusyhtiön perimiä toimenpidepalkkioita tai muita säästämisen kuluja ei oteta huomioon.

---

[208] Osakkeiden hankintahinta on laskettu diskonttaamalla luovutushinta hankintahetkeen (vuoteen 0) kaavalla $k = K / (1 + p/100)^t$, jossa k on diskontattu nykyarvo, K luovutushinta, p arvonnousu prosentteina ja t aika vuosina.

[209] EVL 6 a §:n mukaan osinko on saajansa veronalaista tuloa, jos osingonjakajana on julkisesti noteerattu yhtiö ja saajana muu kuin julkisesti noteerattu yhtiö, joka omistaa välittömästi alle 10 % osinkoa jakavan yhtiön osakepääomasta.

[210] First in, first out -periaatteen mukaisesti omistusten luovutusjärjestys on alkaen vanhimmasta kohti uusinta ja viimeisintä omaisuuserää. Käsitteestä tarkemmin, ks. Fasoúlas – Manninen – Niiranen (2012): Sijoittajan verotus, s. 106–107.

[211] Esimerkiksi EVL 6 b §:n käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittoverovapaus ei tule sovellettavaksi.

Taulukko 2. Kapitalisaatiosopimuksen lykkääntymisedun vaikutus tuottoon verrattuna suoraan osakesijoitukseen

Kertasijoitus vuonna 0: 200 000,00 eur. Vuotuinen osinko 2 %, arvonnousu 5 %. Yhteisövero 20 %. Säästöaika 10 v. Vuoden 5 lopussa 100 000,00 osakeluovutus / takaisinosto.			
	Pääoma vuoden lopussa (sis. arvonnousun ja osingon)		
Vuosi	**Suora sijoitus**	**Kapitalisaatiosopimus, nykyinen**	**Kapitalisaatiosopimus, suhteellinen**
0	200 000,00	200 000,00	200 000,00
1	213 200,00	214 000,00	214 000,00
2	227 271,20	228 980,00	228 980,00
3	242 271,10	245 008,60	245 008,60
4	258 260,99	262 159,20	262 159,20
5	275 306,22	280 510,35	280 510,35
Luovutus/takaisinosto 100 000,00 eur	175 306,22	180 510,35	180 510,35
6	186 876,43	193 146,07	193 146,07
7	199 210,27	206 666,30	206 666,30
8	212 358,15	221 132,94	221 132,94
9	226 373,79	236 612,24	236 612,24
10	**241 314,46**	**253 175,10**	**253 175,10**
Luovutus/takaisinosto, jäljellä oleva po	0,00	0,00	0,00

Taulukko 3. Eri sijoitusvaihtoehtojen kokonaistuotto sekä verorasitus sijoitusajalta

	Tuotto, koko sijoitusaika	**Verot, koko sijoitusaika**
Suora sijoitus	149 878,97	29 975,79
Kapitalisaatiosopimus, nykyinen	153 175,10	30 635,02
Kapitalisaatiosopimus, uusi	153 175,10	30 635,02
Erotus	3 296,13	

Taulukot havainnollistavat, että suhteellinen verotustapa ei vaikuta kapitalisaatiosopimuksen kokonaistuottoon tai verorasitukseen (verotettavan tulon määrään). Erona nykyiseen malliin on, että esimerkissä 5. vuoden lopulla tapahtuvan takaisinoston verotus toteutuu nykyistä ajankohtaa aiemmin (ks. erittely liitteestä 2). Seikalla ei ole vaikutusta sijoituksen

tuottoon, sillä takaisinostettuja varoja ei tapauksessa sijoiteta uudelleen.[212] Taulukko konkretisoi lakiesityksessä mainittua väitettä siitä, että muutos on kokonaisuutena hyvin maltillinen, eikä se edellytä osapuolilta muutoksia nykyisiin vakuutussopimuksiin.[213]

Jälkimmäisestä taulukosta ilmenee, miten kapitalisaatiosopimuksen tuotto poikkeaa samoissa olosuhteissa suoran osakesijoituksen tuotosta. Lykkääntymisetu on merkittävin tekijä erotukseen: vaikka suoran omistuksen tilanteessa vuotuinen osinkotulo sijoitetaan uudelleen samoihin osakkeisiin, pienentää niistä maksuhetkellä perittävä vero sijoitettavissa olevan pääoman määrää (ja siten korkoa korolle -vaikutusta). Kapitalisaatiosopimukseen osingot kertyvät verovapaasti, ja tuotto on veronalaista vasta takaisinoston yhteydessä. Eri vaihtoehtojen välinen ero ei kuitenkaan ole esimerkissä erityisen merkittävä. Tähän on syynä suhteellisen lyhyt sijoitusaika sekä viidennen vuoden takaisinosto, joista molemmat rajoittavat korkoa korolle -vaikutusta. Ero suoraan sijoitukseen korostuu sijoitusajan pidentyessä.

Vaikka kapitalisaatiosopimus vaikuttaa kokonaistuoton perusteella kannattavammalta vaihtoehdolta on pankin, arvopaperisäilyttäjän tai vakuutusyhtiön perimät kulut olennaista ottaa eri vaihtoehdoissa huomioon. Kuten luvun 2.3 lopussa on kuvattu, esimerkiksi Nordea perii kapitalisaatiosopimuksen hallinnoinnista useita erityyppisiä palkkioita, joista olennaisimpana vuotuinen 0,95 % osakekorien hallinnointipalkkio. Erityisesti ulkomaisissa, yksilöllisesti räätälöidyissä vakuutuksissa vuosikulujen määrä voi oletettavasti nousta korkeaksikin. Tilanteissa, joissa kapitalisaatiosopimus solmitaan ulkomaista tytäryhtiötä käyttäen, tulee huomioida myös yhtiön asuinvaltion lainsäädäntö. Esimerkiksi Yhdysvalloissa henkivakuutusten vapaata takaisinosto-oikeutta on pyritty rajoittamaan lakisääteisellä 10 % verolla takaisinostettavasta määrästä, mikäli takaisinosto tehdään ennen määritettyä vähimmäisaikaa.[214]

---

[212] Mikäli takaisinostetut varat olisi sijoitettu uudelleen esimerkiksi toiseen sijoituskohteeseen, olisi hyöty nykyiseen malliin verrattuna pienempi, sillä aiemmin tapahtuva verotus poistaisi korkoa korolle -vaikutuksen tällöin perityn veron suuruiselta osalta (vrt. nykymalliin, jossa koko takaisinosto on verovapaa 5. vuonna).
[213] *HE 275/2018 vp*, s. 58.
[214] *Luke* 2005, s. 169–170. Lisäksi muiden kuin henkivakuutusten takaisinostoa kohdellaan ensisijaisesti tuottona.

4.3 Palkkaus- ja eläkejärjestelyt

Kapitalisaatiosopimus tarjoaa mahdollisuuden yhtiön henkilöstön palkitsemis- ja eläkejärjestelyihin.[215] Aihetta käsitellyt *Myllymäki* toteaa, että sijoittajasta erillisen vakuutetun ja edunsaajan puuttuminen kuitenkin rajoittaa kapitalisaatiosopimuksen hyödynnettävyyttä näissä tilanteissa.[216] Verokohteluun vaikuttaa, onko sijoittajana itse työnantaja vai palkansaaja. Hyödynnettävyyden lähtökohtana on VSL 51.1 §:n vapaa luovutus- ja panttauskelpoisuus, mikäli tätä ei ole rajoitettu vakuutussopimuksessa.

Panttauskelpoisuutta voidaan hyödyntää järjestelyissä, joissa sekä työnantaja että työntekijä ovat sijoittajan roolissa. Työnantajan tekemä kapitalisaatiosopimus voidaan esimerkiksi pantata tietyn palkkausjärjestelyn vakuudeksi. Sopimus voidaan aikanaan siirtää työnantajan omistukseen tai siitä voidaan nostaa varoja velvoitteen täytyttyä. Pantatun kapitalisaatiosopimuksen avulla työnantaja voi myös täyttää työntekijän lisäeläkejärjestelyn lain edellyttämän eläkevastuun.[217]

Koska kapitalisaatiosopimusta ei pidetä verotuksessa henkivakuutuksena, siihen ei voi sisältyä kuolemanvaraturvaa perhe-eläkkeen muodossa tai vanhuuseläkevakuutusturvaa vakuutetun itsensä hyväksi. Sopimukseen ei voida soveltaa TVL 68 §:n säännöksiä säästöhenkivakuutuksen tai vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen verotuksesta tai TVL 96 a §:n säännöstä kollektiivisen eläkevakuutuksen verotuksesta. Myöskään EVL 8.3 §:n nimenomainen säännös henkivakuutusmaksujen vähennyskelpoisuudesta ei ole sovellettavissa.

Ratkaisun KHO 22.3.2006 t. 667 perusteella työntekijälle ei synny veronalaista tuloa sopimukseen tehdyistä maksuista, vaikka työnantajan ottama kapitalisaatiosopimus olikin pantattu eläkelupauksen vakuudeksi ja tulevan eläkkeen maksamiseksi. Vastaavalla tavalla ratkaisussa KVL 28/2012 katsottiin, että työntekijä ei saanut veronalaista etua järjestelystä, jossa työnantaja maksoi työntekijän lisäpalkan (ns. bonukset) kapitalisaatiosopimukseen. KVL katsoi, ettei palkansaaja ollut millään tavoin osallisena kapitalisaatiosopimuksessa ja

---

[215] Yhtiön näkökulmasta maksetut palkat ja eläkkeet ovat vähennyskelpoisia kuluja (EVL 7.1 § ja 8.1 § 4 kohta). Aihetta on käsitellyt kattavasti Myllymäki artikkelissaan *Kapitalisaatiosopimus palkitsemis- ja eläkejärjestelyissä* (Verotus 5/2017, s. 559–572). Tässä tutkielmassa pitäydytään tiiviissä yleisesityksessä aiheesta.
[216] *Myllymäki* 2017b, s. 559.
[217] *Myllymäki* 2017b, s. 559–561; *Verohallinto* 2018a, luvut 10.1 ja 10.2. Työnantajan on turvattava vähintään puolet lisäeläkevastuun määrästä tämän konkurssin tai saneerausmenettelyn varalta (lisäeläkejärjestelyn turvaamisesta annettu laki 209/2015, 3.1 §).

palkanmaksua tuli käsitellä vakuutussijoituksesta erillisenä. Tulo realisoituu yleisten periaatteiden mukaisesti vakuutuksenottajalla takaisinostettaessa varoja sopimuksesta tai mikäli sopimuksen omistusoikeus siirretään työntekijälle. Tilannetta on havainnollistettu seuraavassa kuviossa, jossa työnantajan ottaman kapitalisaatiosopimuksen perusteella maksetaan suorituksia työntekijälle:

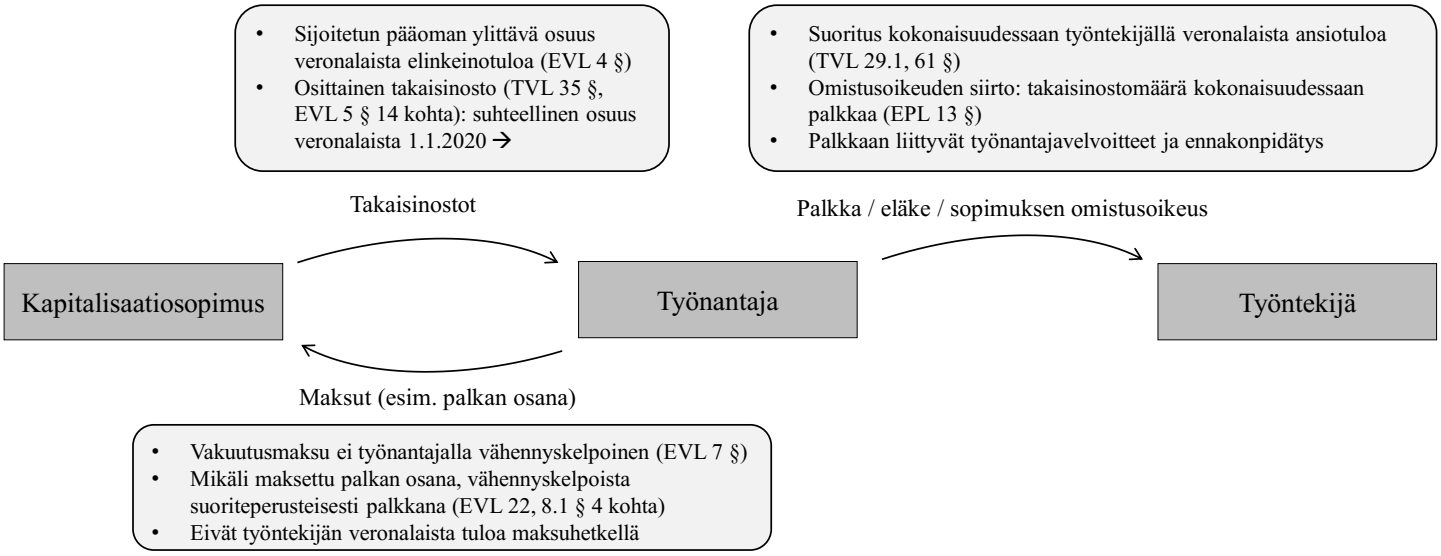

Kuvio 4. Työnantajan ottaman kapitalisaatiosopimuksen verotus maksettaessa palkansaajalle suorituksia

KVL:n ja KHO:n ratkaisut noudattavat verojärjestelmän yleisiä periaatteita: omaisuuden verotettava tuotto kuuluu sen omistajalle. Palkansaaja ei omista sopimusta, eikä tämän henkilökohtaiseen verotukseen vaikuta esimerkiksi työnantajan kanssa sovittu vakuusjärjestely.[218] Mikäli sopimuksen omistusoikeus luovutetaan työntekijälle, on luovutushetken takaisinostomäärän ja palkansaajan mahdollisesti työnantajalle maksaman vastikkeen välinen erotus saajan palkkatuloa.[219]

Palkansaajalle ei KVL:n ennakkoratkaisun perusteella olisi syntynyt etua sopimukseen maksetuista suorituksista myöskään silloin, jos tämä olisi ollut itse sijoittajana. Tämä poikkeaa Verohallinnon yleisestä linjasta, jonka mukaan työnantajan ollessa sijoittajana tämä saa veronalaisen edun sillä hetkellä, kun työnantaja suorittaa maksun sopimukseen. Kun sopimus

[218] Pääsäännöstä poiketen maksu voidaan katsoa jo maksuhetkellä saaduksi palkaksi, mikäli maksun suorittamisella on korvattu palkanmaksua.
[219] *Myllymäki* 2017b, s. 562–564; *Verohallinto* 2018a, luku 10.2.1. Suoritukset on katsottu nimenomaisesti palkkatuloksi Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisussa 25.6.2014 t. 14/0569/6.

myöhemmin takaisinostetaan, on tehtyjen maksujen ja takaisinostoarvon (tuoton) välinen erotus työntekijän veronalaista pääomatuloa. Ennakkoratkaisuhakemuksen mukaan järjestelyssä sopimus oli pantattu työnantajalle. Lisäksi oli sovittu ns. purkavasta ehdosta, jonka mukaan työntekijä menettäisi oikeuden säästöön, jos hänen työsuhteensa yhtiöön päättyisi ennen sovittua aikarajaa. *Myllymäki* on kritisoinut ratkaisua verojärjestelmän yleisten periaatteiden vastaisena: purkavalla ehdolla tai panttauksella ei tule olla vaikutusta omistusoikeuteen liittyviin veroseuraamuksiin.

Palkkaus- ja eläkejärjestelyihin liittyvät verosuunnittelumahdollisuudet ovat yhtiön kannalta vähäiset. Huomioitavaa on erityisesti vähennyskelpoisen palkkatulon määrä (EVL 8.1 § 4 kohta). Ratkaisussa KVL 29/2012 yhtiö sijoitti edellisen ratkaisun tavoin työntekijälleen maksamansa bonuspalkkiot omistamaansa kapitalisaatiosopimukseen. Bonuksen perusteet määräytyivät vuosittaisen ansaintajakson perusteella. Ratkaisussa katsottiin, että yhtiöllä vähennyskelpoisen palkkamenon määräksi tuli katsoa ansaintavuoden bonuksen määrä. Kapitalisaatiosopimuksen arvonmuutokset eivät siten vaikuttaneet vähennyskelpoiseen menoon. Voitollinen kapitalisaatiosopimus johtaa siten yhtiön kannalta epäedullisempaan lopputulokseen, kun taas tappiollisessa sopimuksessa yhtiö on oikeutettu sopimuksen käypää arvoa suurempaan vähennykseen. Meno katsottiin suoriteperusteisesti vähennyskelpoiseksi siltä vuodelta, jolloin sen suorittamisvelvollisuus oli syntynyt (EVL 22 §) – vaikka palkkana verotettava suoritus maksettiin työntekijälle vasta takaisinoston yhteydessä. Vähennyskelpoisuuteen liittyy työnantajalla siten kaksi puolta: vakuutusmaksu itsessään ei ole vähennyskelpoinen meno, mutta palkkana myöhemmin maksettava suoritus sen sijaan on.[220]

4.4 Vaikutus nettovarallisuuteen ja osingonjaon verotukseen

Osingonjaon yhteydessä verovapaan pääomatulo-osingon määrä osakkaalla on riippuvainen arvostamislain (1142/2005, arvostamisL) mukaan lasketusta yhtiön nettovarallisuudesta. Rahoitusomaisuuteen kuuluvan kapitalisaatiosopimuksen arvoksi katsotaan arvostamislain 3 §:n mukaan sen nimellisarvo vähennettynä EVL 17 §:ssä tarkoitetuilla arvonalentumisvähennyksillä.[221]. Sopimus arvostetaan siten EVL-tulolähteessä nimellisarvoonsa. Ratkaisun KILA 1754/2005 mukaan varovaisuusperiaate edellyttää, että sijoitussidonnaisen sopimuksen tuotto tuloutetaan myös kirjanpidossa vasta, kun vakuutusyhtiö tosiasiallisesti suorittaa

[220] *Myllymäki* 2017b, s. 565 ja 568–571.
[221] Kuten luvussa 3.2 on esitetty, kapitalisaatiosopimuksen lukeminen yhtiön rahoitusomaisuudeksi on esitetyn oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden perusteella perustelluin vaihtoehto.

tuoton maksun takaisinoston tai erääntymisen yhteydessä.

Tutkielman lykkääntymisetua käsittelevässä kappaleessa mainitaan, että *Wahlroosin* mukaan etu voi jäädä hyödyntämättä yhteisön arvostaessa rahoitusvälineensä käypään arvoon esimerkiksi IFRS-periaatteiden nojalla.[222] Seikalla ei kuitenkaan ole vaikutusta arvostamislain mukaan laskettuun yhtiön nettovarallisuuteen, sillä rahoitusomaisuus arvostetaan verotuksessa nimellisarvoonsa lain 3 §:n nojalla, kirjanpitoarvosta riippumatta. Rahoitusomaisuuteen kuuluvilta eriltä ei siten edellytetä EVL 54 §:n mukaista kirjanpitosidonnaisuutta.

Luonnollisen henkilön muusta kuin julkisesti noteeraamattomasta yhtiöstä saadun osinkotulon verotuksesta säädetään TVL 33 b §:ssä. Osingosta 25 % on veronalaista pääomatuloa siihen määrään asti, joka vastaa 8 % vuosituottoa osakekohtaisesta matemaattisesta arvosta (1 mom.)[223]. Tämän ylittävältä osin osinko on 75 %:sti ansiotuloa (2 mom.). Lisäksi 1 momentissa säädetään, että 150 000 euroa ylittävä osinko verotetaan 85 %:sti pääomatulona. Sopimusaikana tapahtuva kapitalisaatiosopimuksen arvonnousu ei pääsääntöisesti kasvata osakekohtaista matemaattista arvoa verrattuna tilanteeseen, jossa yhtiö saa tuloa esimerkiksi suorasijoitusosingoista. Arvostettaessa rahoitusomaisuus nimellisarvoonsa, ei tappiollinen sopimus toisaalta laske matemaattista arvoa. Tämä pätee myös vakuutusyhtiön sopimusaikana perimiin kuluihin. Mikäli olennaisesti tappiollisen sopimuksen vaikutus yhtiön nettovarallisuuteen ja siten osingonjaon verotukseen halutaan minimoida, on optimaalisinta jakaa osinkoa mahdollisimman paljon ennen sitä tilikautta, jolloin sopimus takaisinostetaan tai se erääntyy. Näin toimittaessa yhtiön nettovarallisuuslaskennassa kapitalisaatiosopimuksen arvo perustuu reaaliarvoa korkeampaan sijoitushetken arvoon. Seikka pätee käänteisesti myös tuottaviin sopimuksiin: hyöty on suurin, mikäli osinko jaetaan tilikaudelta, jolloin sopimus erääntyy. Osakkaan kokonaisverorasituksen kannalta tulee kuitenkin huomioida myös mainittu 150 000 euron raja.

---

[222] *Wahlroos* 2012, s. 83. Hän esittää, että vaikka rahoitusomaisuuden tuotot eivät kuulu nimenomaisesti EVL 54 §:n kirjanpitosidonnaisiin eriin, on lainkohta ymmärrettävissä verotuksen kirjanpitosidonnaisuutta koskevaksi yleissäännökseksi.

[223] Matemaattisella arvolla tarkoitetaan tilinpäätöshetken yhtiön nettovarallisuutta jaettuna ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä.

4.5 Muuna kuin rahana tehtävä sijoitus

Suomalaisten vakuutusyhtiöiden tarjoamiin kapitalisaatiosopimuksiin tehtävät maksut on suoritettava rahana, mutta ulkomaisiin vakuutuksiin on mahdollisuus sijoittaa lähes mitä tahansa varallisuutta, esimerkiksi osakkeita tai kiinteistöjä.[224] Tällaisia järjestelyitä tarjoaa esimerkiksi myös suomalaisille palveluitaan tarjoava Lombard International Assurance S.A.[225] Sijoitus realisoi omaisuuden luovutuksen verotuksen, ja esimerkiksi arvopaperin luovutukseen sovelletaan TVL-tulolähteessä luovutusvoiton laskentaa koskevia säännöksiä. Muutoin kuin rahana tehty sijoitus synnyttää EVL-tulolähteessä yhtiölle saamisoikeuden vakuutusyhtiötä kohtaan, jonka luovutushinta on veronalaista tuloa ja hankintameno vähennyskelpoinen kulu. Hankintameno määräytyy omaisuuslajista riippuen hyödykkeen hinnasta ja valmistuksesta johtuneiden muuttuvien menojen määrän (vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuus, EVL 14.1 §) tai alkuperäisen hankintamenon perusteella (rahoitusomaisuus, KPL 5 luku 2 §). Poikkeuksena on EVL 6.1 §:n 1 kohta sekä 6 b §, joiden mukaan käyttöomaisuusosakkeiden luovutushinnat eivät ole veronalaista tuloa säännöksissä määriteltyjen edellytysten täyttyessä.[226]

Muuna kuin rahana tehty sijoitus tarjoaa rahamääräistä sijoitusta kattavammat mahdollisuudet lykkääntymisedun hyödyntämiseen. Mikäli sopimukseen sijoitetaan esimerkiksi noteeraamattoman yhtiön osakkeita, vuokraustoiminnassa käytettyjä kiinteistöjä tai muita kuin nollakorkoisia pääomalainoja, kuuluu näiden kerryttämä juokseva tulo tai voitonjako ulkomaiselle vakuutusyhtiölle. Kapitalisaatiosopimuksen verotuksen yleisten periaatteiden mukaisesti sijoittajalle muodostuu verotettavaa tuloa vasta, kun takaisinostojen määrä ylittää sijoitetun pääoman määrän.[227]

Tilanteessa, jossa osakkaan yhtiölle myöntämä pääomalaina sijoitetaan pääomaksi kapitalisaatiosopimukseen, ei osakkaalle synny lainalle maksetusta korosta verotettavaa tuloa, kunnes tämän tekemät nostot sopimuksesta ylittävät pääomalainan nimellisarvon. Sen sijaan yhtiön lainasta vakuutusyhtiölle maksama korko on suoriteperusteisesti vähennyskelpoinen sen verovuoden kuluna, jona se suoritetaan (EVL 23 §).

---

[224] *VaVM 37/2018 vp,* s. 32.
[225] Ks. https://eu.lombardinternational.com/en-GB/Our-expertise/Non-traditional-assets
[226] *Myrsky – Malmgrén* 2014, s. 132–133; *Verohallinto* 2018a, luku 8.
[227] *Verohallinto* 2018a, luku 6.1.

Verohallinnon ohjeessa *Peitelty osinko* mainitaan, että yhtiön ja osakkaan välisissä sopimuksissa tulee noudattaa ehtoja, joita toisistaan riippumattomien osapuolten välillä noudatettaisiin. Yhtiön pääomalainasta osakkaalleen maksama ylisuuri korko voi siten täyttää peitellyn osingon (VML 29 §) määritelmän. Kapitalisaatiosopimukseen siirretyssä pääomalainassa ei ole tätä riskiä, sillä lainasta maksettu korkotulo kuuluu juridisesti vakuutusyhtiölle. Mikäli lainanantajalla on sijoittajan roolissa oikeus vaikuttaa lainan korkotasoon vakuutusehtojen puitteissa, mahdollistaa tämä yhtiön tulokseen vaikuttamisen vähennyskelpoisten korkomenojen avulla.[228]

Koska lainajärjestelyn osapuolina onkin kaksi toisistaan riippumatonta tahoa, ei koron markkinaehtoisuuden tarkasteluun sovelleta samoja säännöksiä (kuten siirtohinnoitteluoikaisua koskeva VML 31 §), kuin etuyhteyssuhteessa oleviin osapuoliin. Lisäksi voidaan ajatella, että osakas saa järjestelyn kautta nostettua yhtiöstä puhtaasti pääomatulona verotettavaa tuloa, jonka verotusta on mahdollisuus lykätä pitkällekin tulevaan. Siviilioikeudellisen muodon ollessa myös vero-oikeudessa lähtökohtana, edellyttää järjestelyn juridisen muodon sivuuttaminen nykyisessä oikeustilassa veronkiertosäännöksen (VML 28 §) soveltamista. Säännöksen soveltamisesta kyseisissä tilanteissa ei ole olemassa oikeuskäytäntöä.[229] Esimerkki kuvastaa hyvin sitä, miten vakuutusyhtiön asemaa sijoitusten juridisena omistajana sekä yhtiöstä riippumattomana tahona voidaan hyödyntää.

Vastaavalla periaatteella myös yhtiön harjoittaman kiinteistöjen vuokraustoiminnan tuottojen sekä osingonjaon verotusta voidaan siirtää. Edun määrä muodostuu sitä merkittävämmäksi, mitä suurempi luovutettavan omaisuuden luovutushinta on. Osinkoverosuunnittelussa lykkääntymisvaikutuksen kautta saatavaa veroetua on kuvattu seuraavassa esimerkissä. Lisäksi havainnollistetaan, kuinka alun perin osinkona maksettu tulo (kohta 2) muuttuu järjestelyssä tulotyypiltään lopullisen saajansa verotuksessa (kohta 4):

---

[228] On syytä huomata, että oikeutta vaikuttaa lainan korkotasoon pidetään omistajalle kuuluvana oikeutena, joka aiheuttaa verovuodesta 2020 alkaen TVL 35 b §:n soveltamisen.

[229] *Verohallinto* 2018c, luku 1.2.2. Särkikangas ja Tuominen (2017, kohta KVL 34/2011) kuitenkin mainitsevat, että Ruotsissa Regeringsrätten (nyk. Högsta förvaltningsdomstolen) on yhdessä tuomiossaan (mål nr 3819–09 ja 3820–09) pitänyt veronkiertona järjestelyitä, joissa sijoitusvakuutukseen tuotto sidotaan kohteisiin, jotka ovat vakuutuksenottajan määräysvallassa.

Esimerkki 5.

1. A sijoittaa kokonaisuudessaan omistamansa B Oy:n osakekannan luxemburgilaisen vakuutusyhtiön (C SA) kanssa tekemäänsä kapitalisaatiosopimukseen.
2. B Oy maksaa voitonjakona osinkoa osakkeenomistajalleen C SA:lle. Osingosta ei peritä lähdeveroa[230].
3. A nostaa osingonjakoa vastaavan määrän takaisinostona vakuutuksesta. Määrän alittaessa sijoitetun pääoman käyvän arvon, ei A:lle synny verotettavaa tuloa.
4. Nostojen ylittäessä pääoman määrän, on ylittävä osuus kokonaisuudessaan A:n veronalaista pääomatuloa.

Kuten aiemmassa luvussa on todettu, kapitalisaatiosopimuksen tuotto on verosopimusoikeudellisesti muu tulo -artiklan mukaista tuloa. Pääsääntöisesti artiklan mukainen tulo verotetaan vain tulonsaajan asuinvaltiossa. Siten sopimukseen alun perin maksettu korko- tai osinkotulo menettää verosopimuksen mukaisen alkuperäisen tulotyyppinsä. Suomen sisäisessä lainsäädännössä seikka näkyy siten, että sopimuksen tuottoa verotetaan TVL 32 § mukaisena pääomatulona, mutta esimerkiksi osinkotulon verotuksesta on omat säännöksensä TVL 33 a–d §:ssä.

Tilanteissa, joissa toinen valtio ei sisäisen lainsäädäntönsä perusteella verota lainkaan sijoitusvakuutuksesta saadun voiton tyyppistä tuloa, on verotus mahdollista välttää jopa kokonaisuudessaan. Edellistä esimerkkiä jatkaen, mikäli A muuttaa ennen veronalaisen takaisinoston tekemistä pois Suomesta tällaiseen valtioon siten, että Suomea ei voida pitää hänen verosopimuksen mukaisena asuinvaltionaan, välttyy hän takaisinoston tuoton verottamiselta. Osinkoverosuunnittelusta saatava hyöty on sitä suurempi, mitä korkeampi osinkoverorasitus olisi ollut ns. perustilanteessa, jossa A olisi saanut osingon suoraan.[231] Usein tämänkaltaisista valtioista puhutaan ns. veroparatiiseina. OECD määrittelee[232] veroparatiisin matalan tuloverotuksen ja usein tiukan pankkisalaisuuden valtioksi, joka ei ole sitoutunut kansainväliseen verotustietojen vaihtoon. Veronkiertodirektiiviin sisältyvän *exit tax* -sääntelyn yhtenä tarkoituksena on puuttua verosuunnitteluun, jossa luonnollinen henkilö muuttaa

[230] Lähtökohtaisesti rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksetusta suorituksesta peritään 20 % lähdevero. Veroa ei peritä, mikäli osingonsaaja on emo-tytäryhtiödirektiivin edellytykset täyttävä yhteisö. Näitä edellytyksiä on käsitelty tarkemmin jäljempänä.
[231] Hyödyn kokonaismäärä = suoraan maksetuista osingoista perittävät verot yhteensä – takaisinostoista perittävät verot yhteensä – vakuutusyhtiön perimät kulut yhteensä
[232] Ks. https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm, kohta Tax Haven.

ennen omaisuuden realisointia matalan verotuksen valtioon pyrkimyksenään ainoastaan välttyä maksettavalta verolta.[233]

Kuten edellisen esimerkin kohdasta 2 ilmenee, rajoitetusti verovelvolliselle vakuutusyhtiölle maksetuissa suorituksissa tulee myös ottaa huomioon suoritusten lähdeverotus sekä verosopimusten että kansainvälisen normiston sille asettamat rajoitteet. LähdeVL 7 §:n mukaan rajoitetusti verovelvolliselle yhteisölle maksetusta suorituksesta peritään 20 % lähdevero, ellei tulo kuulu lain 3.5, 3.6 tai 13 §:ien poikkeuksien piiriin. Osinkotulon osalta rajoitukset tarkoittavat, että Suomi ei verota toisessa EU-valtiossa asuvalle yhtiölle maksettuja suorasijoitusosinkoja, jos saajana on emo-tytäryhtiödirektiivin 2 artiklan mukainen yhteisö[234], joka välittömästi omistaa vähintään 10 % osinkoa maksavan yhtiön pääomasta. Esimerkin tapauksessa luxemburgilainen vakuutusyhtiö omistaa kokonaisuudessaan osinkoa maksavan yhtiön osakekannan ja täyttää muut emo-tytäryhtiödirektiivin vaatimukset, jolloin osingosta ei peritä lähdeveroa (vrt. edellisessä kappaleessa mainittuun ratkaisuun KHO 2016:77). Myös verosopimukset sallivat yleensä 20 %:a alhaisemman lähdevaltion veron.[235] Lisäksi kapitalisaatiosopimukseen maksettujen korkotulojen osalta on huomioitava, että Suomi ei TVL 9.2 §:n nojalla verota suoritusta lainkaan, vaikka verosopimus sen sallisikin.[236] *Wahlroosin* esittämä väite[237], että lykkääntymisetu voi jäädä hyödyntämättä, mikäli suorituksesta peritään lähdeveroa, ei siten päde järjestelyihin, joissa velkakirjat tai yli 10 % osakekannasta kerryttävät sopimukseen osinko- tai korkotuloa.

Osinko- ja korkotulon lisäksi ulkomaiseen sopimukseen on mahdollista kerryttää sopimusehtojen puitteissa myös tuloa erilaisista immateriaalioikeuksista, kuten patenteista ja muista teollisoikeuksista. Tämä mahdollistaa verotuksen lykkääntymisedun hyödyntämisen myös esimerkiksi patentin käytöstä maksetulle korvaukselle. Teollisoikeuden käytöstä maksettu rojaltitulo on määritelty eri verosopimuksissa varsin samansisältöisesti: rojaltilla tarkoitetaan lähinnä aineettomien oikeuksien käytöstä tai käyttöoikeudesta saatuja korvauksia. Rojaltitulon käsite on siten varsin laaja, kattaen patentille, tavaramerkille ja tekijänoikeudelle

---

[233] *Viitala* 2016, s. 342–343.
[234] Tällä tarkoitetaan, että osingonsaaja on yhtiömuodoltaan direktiivin liitteessä mainittu yhteisö (mm. suomalainen osakeyhtiö). Sen kotipaikan on oltava EU-jäsenvaltiossa ja sen tulee olla velvollinen maksamaan voitostaan yhteisöveroa ilman mahdollisuutta valita verovapaa kohtelu. Vaatimukset ovat sisällytetty LähdeVL 3.6 §:ään.
[235] OECD:n malliverosopimuksessa osingosta perittävän veron enimmäismäärä on 15 %.
[236] OECD 2017, s. 231–232 ja 254–255; *Helminen* 2018a, luvut 9.1 ja 9.2.
[237] *Wahlroos* 2012, s. 84.

maksetut korvaukset sekä hyvitykset tietotaidon (*know-how*) luovutuksesta toisen käyttöön. Rojaltitulo verotetaan vain etuuden omistajan asuinvaltiossa.[238]

Aineettoman oikeuden kokonaisluovutuksessa on kyse käyttöomaisuuden luovutuksesta (EVL 12 §) tai luovutusvoitosta (TVL 45 §).[239] Mikäli esimerkiksi teollisoikeus sijoitetaan maksuksi kapitalisaatiosopimukseen, sovelletaan luovutukseen samoja periaatteita kuin muissakin tapauksissa, joissa sopimukseen sijoitetaan muuta omaisuutta kuin rahaa. Arvostamislain 2 luvun 3.4 §:n mukaan käyttöomaisuuden arvoksi katsotaan vuoden lopun poistamaton hankintameno. Tämä muodostaa siten sekä veronalaisen luovutushinnan, että rahoitusomaisuudeksi kirjattavan saamisoikeuden arvon. Rahoitusomaisuus kirjataan saman lain 3.1 §:n mukaan nimellisarvoonsa. Mikäli vakuutusyhtiö tekee asuinvaltionsa lainsäädännön sallimissa puitteissa poistoja sijoitetusta teollisoikeudesta, alentavat nämä myös teollisoikeuden arvoon sidotun kapitalisaatiosopimuksen arvoa. Yleisten periaatteiden nojalla arvonalentuminen on sijoittajalla lopullinen nostettaessa sopimuksesta varoja, jolloin mahdollinen tappio realisoituu.[240] Ottaen kuitenkin huomioon poiston lopullisen luonteen, voidaan argumentoida, että sijoittajan tulee olla oikeutettu vähentämään tämä vakuutusyhtiön tekemä poisto vastaavasti vuosittain rahoitusomaisuuden lopullisena arvonalentumisena[241].

Kapitalisaatiosopimus on kirjattu osakeyhtiön taseessa usein rahoitusomaisuudeksi.[242] Taseerittelyt, josta kunkin erän yksityiskohtainen sisältö ilmenee, eivät ole julkisesti saatavilla olevaa informaatiota. Tämän vuoksi yhtiön tekemä kapitalisaatiosopimus tai sen arvoon sidottujen sijoituskohteiden allokaatio ei käy ilmi julkisesta materiaalista. Tämä anonymiteetti mahdollistaa myös immateriaalioikeuden ”todellisen” oikeudenhaltijan piilottamisen erityisesti tilanteissa, joissa sijoitetun omaisuuden palauttamisesta vakuutusyhtiöltä sijoittajalle on sovittu sijoitusajan päättyessä[243]. Kun vakuutukseen tehtyjen sijoitusten juridinen omistusoikeus kuuluu vakuutusyhtiölle, voidaan järjestelyllä hämärtää myös esimerkiksi yhtiön

---

[238] *OECD* 2017, s. 37.
[239] *Andersson – Penttilä 2014,* s. 357; *Helminen* 2018a, luku 10.1
[240] *Myllymäki* 2016b, s. 512; *Verohallinto* 2018a, luku 7.2.
[241] Muiden kuin myyntisaamisten arvonalenemisen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on EVL 17 §:n 2 kohdan mukaan arvonalenemisen lopullisuus.
[242] *Ossa* 2014, s. 317.
[243] Järjestelyn edullisuutta lisää, mikäli vakuutussopimuksessa mahdollistetaan sijoittajan oikeus käyttää immateriaalioikeuden tuottamia oikeuksia. Jatkossa tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä kyseisen omistajalle kuuluvan oikeuden pidättäminen aiheuttaa TVL 35 b §:n soveltamisen (lainkohdan 2 kohta).

omistusrakenne tai sen olennaiset omistukset muista yhtiöistä. Anonymiteetin turvin voitaneen myös pienentää mahdollisuutta sisäpiiritiedon väärinkäyttöepäilyn esilletuloon, vakuutusyhtiön toimiessa eräänlaisena hallintarekisterinä.[244]

4.6 Etuyhteystilanteet

Kappaleessa kuvataan kapitalisaatiosopimusta hyödyntäviä järjestelyitä, jotka liittyvät etuyhteydessä tehtyihin liiketoimiin.[245] Tyypillisimmän etuyhteysrelaation, konsernin, monikansalliseen verosuunnitteluun liittyy olennaisena kysymyksenä eri valtioiden poikkeavien verokantojen hyödyntäminen muun muassa korkojen avulla.[246] Etua saadaan sillä, että konsernin sisällä maksettu korko pienentää konsernin kokonaisverorasitusta, mikäli korkomenoa vastaavaa tuloa verotetaan saajan asuinvaltiossa matalammalla verokannalla kuin Suomessa. Pääsääntöisesti elinkeinotoiminnasta johtuneiden velkojen korkomenot ovat EVL 18.1 §:n nojalla laajasti vähennyskelpoisia. Verolainsäädäntöön ei sisälly yleistä koron käsitteen määritelmää, vaan sellaiseksi on yleisesti katsottu korvaus vieraasta pääomasta. Määritelmää on täsmennetty oikeus- ja verotuskäytännössä.[247] Korkojen vähennysoikeutta niin yhteisöillä kuin avoimilla- ja kommandiittiyhtiöillä rajoitettiin ensimmäisen kerran vuodelta 2013 toimitettavassa verotuksessa.[248] Rajoituksilla pyritään turvaamaan Suomen veropohjaa sekä estämään verosuunnittelua, joka pyrkii hyödyntämään oman ja vieraan pääoman eroavaa verotuksellista asemaa. Niiden soveltamiseen ei kuitenkaan vaikuta, onko maksettu korko ollut liiketaloudellisesti perusteltu vai onko järjestelyn taustalla ollut pyrkimys veron välttämiseen. Ennen rajoitussääntelyn voimaantuloa vähennysoikeuteen voitiin puuttua lähinnä vain siirtohinnoitteluoikaisu- ja veronkiertosäännösten kautta.[249]

Vähennyskelpoisuutta rajoittavan EVL 18 a §:n mukaan korkomenot voidaan vähentää täy-

---

[244] Sisäpiirintieto on julkaisematonta tietoa, joka voi olennaisesti vaikuttaa rahoitusvälineen arvoon. Tiedon väärinkäyttö on säädetty rikosoikeudellisesti rangaistavaksi (RL 51 luvun 1 ja 2 §).

[245] Etuyhteydellä tarkoitetaan osapuolen määräysvaltaa toisesta osapuolesta. Määritelmän tarkasta sisällöstä, ks. mm. VML 31.2 §.

[246] Eri verokantojen hyödyntäminen ei ole oikeuksien väärinkäytön kiellon vastaista, mikäli kyse ei ole veronvälttämistarkoituksessa tehdyistä liiketoimista. Ks. linjauksesta EUT:n ratkaisu C-196/04 Cadbury-Schweppes.

[247] *Myrsky – Malmgrén* 2014, s. 505–506. Esimerkiksi ratkaisussa KHO 29.4.2014 t. 1443 (julkaisematon) katsottiin, että leasingmaksut eivät olleet kyseisessä tilanteessa luonteeltaan EVL 18 a §:n soveltamisalaan kuuluvia suorituksia.

[248] Korkojen vähennysoikeutta on Suomen lisäksi rajoitettu muun muassa Alankomaiden, Ison-Britannian, Italian, Norjan, Ranskan, Ruotsin, Saksan ja Tanskan verolainsäädännöissä.

[249] *Malmgrén* 2013, s. 6 ja 11.

simääräisesti korkotuloihin saakka. Korkotulon ylittävä osuus korkomenoista (ns. nettokorkomeno) on vähennyskelpoinen 500 000,00 euroon asti. Mikäli tämä raja ylittyy, on nettokorkomenot ylittävästä osuudesta vähennyskelpoista 25 % oikaistusta elinkeinotoiminnan tuloksesta[250]. Rajoitus koskee vain etuyhteysyrityksille suoritettuja korkoja. Lisäksi rajoituksia ei sovelleta, jos verovelvollinen esittää selvityksen siitä, että tämän oman pääoman suhde tilinpäätöksen mukaiseen taseen loppusummaan on suurempi tai yhtä suuri kuin konsernitaseen vastaava suhdeluku (ns. tasevapautus).[251] Tarkasteltaessa vähennysrajoituksia erityisesti kapitalisaatiosopimuksen ominaispiirteiden valossa, huomioitava on erityisesti lainkohdan 6 momentti, jonka mukaan kolmannelta osapuolelta otettua velkaa pidetään etuyhteysosapuolelta otettuna, mikäli:

- etuyhteydessä olevalla osapuolella on saatava muulta kuin etuyhteydessä olevalta osapuolelta *ja* saatavalla on yhteys velkaan, *tai*
- velan vakuutena on etuyhteysosapuolen saatava.

Kuvatun 6 momentin sääntelyn on tarkoitus estää muun muassa niin sanotut back-to-back-järjestelyt, joissa etuyhteydessä oleva osapuoli lainaa kolmannelle osapuolelle, kuten pankille. Kolmas osapuoli lainaa tämän jälkeen varat toiselle etuyhteydessä olevalle osapuolelle.[252] Ilman säännöstä kolmatta osapuolta hyödyntävä ketjutus mahdollistaisi yksinkertaisen tavan korkovähennysrajoitusten välttämiseen. Lainajärjestely (esimerkiksi emo- ja tytäryhtiön välillä) on kuitenkin mahdollista toteuttaa ulkomaisen vakuutuksentarjoajan kapitalisaatiosopimuksen avulla, sillä ulkomaisiin vakuutuksiin on mahdollista sijoittaa rahan lisäksi myös muuta omaisuutta, kuten osakkeita, kiinteistöjä tai velkakirjoja.[253]

Etuyhteydessä olevan osapuolen sijoittaessa toiselle etuyhteysosapuolelle antamansa lainan maksuna kapitalisaatiosopimukseen, katkeaa lainan antajan ja saajan välinen etuyhteyssuhde, jolloin myöskään EVL 18 a §:n säännökset eivät tule sovellettavaksi. Myöskään esitetty 6 momentti ei sen sanamuodon perusteella sovellu, sillä kolmannelle osapuolelle luo-

[250] Tällä tarkoitetaan EVL 18a.2 §:n 1 kohdan mukaan elinkeinotoiminnan tulosta (EVL 3 §), johon on lisätty korkomenot, verotuksessa vähennettävät poistot sekä saatu konserniavustus. Lisäksi vähennetään annettu konserniavustus.
[251] *Tikka ym*. 2018, luku 9; *Verohallinto* 2018c, luku 1.2.1.
[252] *Malmgrén* 2013, s. 13.
[253] *Verohallinto* 2018a, luku 2.2.

vutettuun saatavaan ei liity kuvattua ketjutettua järjestelyä tai vakuutta. Maksussa, jossa velkakirja sijoitetaan pääomaksi kapitalisaatiosopimukseen, on kyse omaisuuden luovutuksesta. Luovutuksen kohteen muodostaa siten velkasuhteeseen perustuva saamisoikeus, jonka vastikkeeksi vakuutusyhtiö suorittaa vastaavan suuruisen kapitalisaatiosopimukseen perustuvan saamisoikeuden luovuttavalle yhtiölle. Tällöin myös siirtyy velkaan liittyvä saamisoikeus etuyhteysyritykseltä vakuutusyhtiölle, josta tulee velkasuhteen uusi velkoja. Yleisen velvoiteoikeudellisen periaatteen mukaan tietyn velvoitteen velkoja saa vapaasti siirtää saamisoikeutensa kolmannelle, mikäli tätä ei ole lailla tai osapuolten välisellä sopimuksella rajoitettu. Siirto ei lähtökohtaisesti velkakirjalain (622/1947) 27 §:n mukaan vaikuta saamisoikeuden sisältöön.[254]

Veronkiertodirektiivin implementoinnin myötä korkovähennysrajoitukset muuttuivat vuoden 2019 alusta. Direktiivin vähimmäisvaatimusten myötä EVL 18 a §:n soveltamisala laajeni koskemaan myös muille kuin etuyhteysyrityksille maksettuja nettokorkomenoja niiden määrän ylittäessä kolme miljoonaa euroa. Rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta ennen 17.6.2016 otettuihin lainoihin, eikä uudessa EVL 18 b §:ssä määriteltyihin itsenäisiin yrityksiin. Käsitteellä tarkoitetaan verovelvollista, joka ei ole osa kirjanpidollista konsernia tai jolla ei ole etuyhteydessä olevaa yritystä tai kiinteää toimipaikkaa toisessa valtiossa. Etuyhteydellä tarkoitetaan tässä yhteydessä vähintään 25 %:n omistusosuutta omistettavan yksikön äänioikeuksista, pääomasta tai oikeutta vastaavaan osuuteen yksikön voitosta.[255] Itsenäisten yrityksien vapauttamista sääntelystä on perusteltu seikalla, että laina- ja korkojärjestelyillä saatavia verohyötyjä tavoitellaan usein etuyhteystilanteissa, eikä itsenäisillä yrityksillä siten ole tähän liittyvää veronvälttämisriskiä verrattuna konserniyrityksiin.[256]

Kapitalisaatiosopimusten osalta muutos tarkoittaa, että vakuutusyhtiölle maksettujen korkomenojen vähennyskelpoisuutta voidaan rajoittaa niiden nettomäärän ylittäessä kolme miljoonaa euroa. Aiemmin kuvatussa lainajärjestelyssä korkoa maksava yhtiö on osa konsernia, jolloin itsenäisen yhtiön rajoitus ei tule sovellettavaksi. Rajoitus on sikäli erikoinen, sillä vähennyskelpoisuuden rajoituksen perusteena on yksinomaan korkoa maksavan yhtiön

---

[254] *Norros* 2018, s. 326–328 ja 330. Ratkaisussa KHO 2016:77 katsottiin, että sijoituskohteet, joiden arvonkehitykseen sijoitussidonnaisen henkivakuutuksen tuotto oli sidottu, olivat juridisesti vakuutusyhtiön omaisuutta, jota tuli myös pitää niiden perusteella maksetun osinkotulon tosiasiallisena edunsaajana.
[255] Lainkohdan sanamuodossa viitataan omistettavaan tahoon termillä yksikkö. Perustelujen mukaan sillä tarkoitetaan laajasti eri toimijoita yritysmuodosta riippumatta (HE 150/2018, s. 43).
[256] *Viitala* 2016, s. 339; *HE 150/2018 vp*, s. 43.

omistusrakenne, eikä siinä oteta huomioon tapauskohtaisesti velkasuhteen muotoa. Vakuutusyhtiölle maksettu korkotulo on velallisen näkökulmasta ulkopuoliselle toimijalle suoritettu meno, jonka veronalaista tuloa kyseinen suoritus myös on. Kapitalisaatiosopimus on ainoastaan sidottu laskennallisesti kyseiseen velkaan. Vaikka rajoitus soveltuisikin, on kolmen miljoonan alaraja kuitenkin olennaisesti EVL 18 a §:n 500 000 euron rajaa korkeampi. Kapitalisaatiosopimuksen käyttö mahdollistaa siten merkittävästi suurempien korkomenojen vähentämisen tilanteissa, joissa menot olisivat muuten 18 a §:n nojalla vähennyskelvottomia. Kolmen miljoonan rajaa voidaan pitää varsin korkeana, sillä yli 99 %:lla suomalaisista yrityksistä nettokorkomenot ovat alle 500 000 euroa, jolloin rajoitus ei sovellu kuin harvoihin suuryrityksiin.[257]

Korkovähennysrajoituksia koskevan veroedun lisäksi kapitalisaatiosopimus tarjoaa muitakin etuja. Yleisten periaatteiden nojalla osittaisia takaisinostoja pidetään verovapaina sijoitetun pääoman määrään asti, mikä mahdollistaa korkotulon kerryttämisen sopimukseen ja sen nostamisen verovapaasti sijoitetun pääoman määrään asti.[258] Lisäksi sijoittajalla on mahdollisuus osittaisten takaisinostojen tekemiseen sopimusaikana. Velallisen maksama korkomeno on tällä lähtökohtaisesti (pois lukien EVL 18 a – b §) verovuoden kuluna vähennyskelpoinen, ilman kytkentää mahdollisiin takaisinostoihin.

Vakuutusyhtiön toimiessa velkasuhteen ulkopuolisena osapuolena, poistuu siirtohinnoitteluun liittyvä riski tältä osin. Siirtohinnoittelua koskeva sääntely rakentuu markkinaehtoperiaatteen[259] käsitteelle, jonka mukaan etuyhteysyritysten välisen hinnoittelun on vastattava toisistaan riippumattomien osapuolten käyttämiä hintoja. Markkinaehtoisesta poikkeavaa hintaa voidaan viranomaisaloitteisesti oikaista VML 31 §:n mukaisella siirtohinnoitteluoikaisulla.[260] Koska säännöksen soveltaminen edellyttää etuyhteyssuhdetta osapuolten välillä, ei tätä riskiä sisälly kapitalisaatiosopimuksen kautta toteutettuun lainajärjestelyyn, sillä kyse ei ole juridisesti etuyhteysosapuolten välisestä lainasta. VML 31 § ei sisällä valtuutusta puut-

[257] *VaVM 21/2018 vp*, s. 6, 13 ja 22. Myös direktiivin sallima enimmäisraja on 3 milj. euroa.
[258] Tällä tarkoitetaan lainajärjestelyn osalta saamisoikeuden käypää arvoa luovutushetkellä.
[259] Markkinaehtoperiaate (*arm's length principle*) on sisällytetty useihin eri tasoisiin oikeuslähteisiin, joista olennaisimpina VML 31.1 § sekä malliverosopimuksen 9 artikla.
[260] *Karjalainen – Raunio* 2018, s. 5–6 ja 12.

tua liiketoimen muotoon, vaan sivuuttaminen edellyttää nimenomaisen säännöksen, esimerkiksi VML 28 §:n, soveltamista.[261] Lainasta perittyyn korkoon ei voida siten soveltaa siirtohinnoitteluoikaisua, vaikka koron määrä ylittäisikin markkinaehtoisen koron määrän, eli se täyttäisi VML 31 §:n soveltamisen edellytykset.

Kuvattu lainajärjestely tarjoaa myös mahdollisuuden sivuuttaa EVL 16 §:n 7 kohdan, joka rajoittaa konserniyhteydessä annettujen lainojen menetysten vähennyskelpoisuutta. Kohdan mukaan muiden kuin myyntisaamisten menetykset eivät ole vähennyskelpoisia, mikäli yhtiö yksin tai yhdessä muiden konserniyhtiöiden kanssa omistaa vähintään 10 % velallisyhtiön osakepääomasta. Vaikkakin säännöksen muotoilu viittaa olennaisesti EVL 6 b §:n verovapaisiin käyttöomaisuusosakeluovutuksiin, ei sen soveltamista ole rajattu tilanteisiin, joissa velallisyhtiön osakkaat kuuluvat velkojan käyttöomaisuuteen.[262] Myyntisaamisten käsitettä ei ole määritelty laissa. Hallituksen esityksessä elinkeinoverolain sekä konserniavustuslain muuttamiseksi (203/1992 vp) todetaan niillä tarkoitettavan "verovelvollisen varsinaiseen toimintaan liittyvien suoritteiden luovutuksista syntyneitä saamisia"[263]. Siten esimerkiksi rahoitustarkoitukseen myönnetyt lainat eivät ole poikkeuksen piirissä. Oikeuskäytännössä on korostettu saamisten kirjanpidollista käsittelyä niiden tosiasiallisen luonteen arvioinnissa.[264]

Luovutettaessa toiselle konserniyhtiölle annettu, muu kuin myyntisaamisiin perustuva saamisoikeus maksuna kapitalisaatiosopimukseen, poistuu lainanantajan riski vähennyskelvottomasta menetyksestä. Mikäli saamisen menetys todetaan velallisen maksukyvyttömyystilanteessa lopulliseksi, menettää kapitalisaatiosopimuksen tehnyt yhtiö saamisoikeuden arvoon perustuvan pääoman kokonaisuudessaan. Varsinainen velkasuhteeseen perustuva saamisoikeus kuuluu sen sijaan vakuutusyhtiölle. Mikäli vakuutussopimuksessa ei muutoin sovita, muodostuu tappion määrä sijoitetun (laskennallisen) pääoman, sopimukseen maksettujen korkotulojen sekä sopimuksen hoitopalkkioiden erotuksena. Kapitalisaatiosopimuksen

---

[261] Linjaus pohjautuu vuosikirjaratkaisuun KHO 2014:119. Tapauksessa A Oy oli saanut pääomistajaltaan luxemburgilaiselta yhtiöltä ns. hybridilainan, jota kohdeltiin yhtiön IFRS-tilinpäätöksessä omana pääomana mutta verotuksessa vieraan pääoman luonteisena. KHO katsoi, ettei Konserniverokeskus voinut VML 31.1 §:n, verosopimuksen 9 artiklan tai OECD:n siirtohinnoitteluohjeiden nojalla sivuuttaa lainajärjestelyä ja katsoa lainaa omaan pääomaan rinnastettavaksi (ja lainasta maksettua korkoa siten A Oy:llä vähennyskelvottomaksi). Ks. vastaavasti myös KHO 2017:145.
[262] *Andersson – Penttilä 2014*, s. 411–412.
[263] *HE 203/1992 vp*, s. 10.
[264] Ks. KHO 2016:50 ja KHO 2018:77. Esimerkiksi jälkimmäisessä ratkaisussa osa A Oy:n myyntisaamisista tämän tytäryhtiöltä oli tahojen keskinäisellä sopimuksella muutettu pääomalainaksi. Myöhemmin tytäryhtiö oli asetettu konkurssiin. KHO katsoi, että pääomalainaksi muunnettu saatava oli menettänyt luonteensa myyntisaamisena eikä se siten ollut emoyhtiön tuloverotuksessa vähennyskelpoinen.

yleisten periaatteiden nojalla sijoittajalle muodostuu tappiosta siten EVL 17 §:n mukainen, rahoitusomaisuuden lopullinen arvonalentuminen. Tappio voidaan vähentää nykyisellään vain EVL-tulolähteessä.

4.7 Poikkeavien verokantojen ja verosopimusetuuksien hyödyntäminen

1970-luvulla veropoliittiseen ja vero-oikeudelliseen keskusteluun nousi verokilpailun käsite. Sen perusajatuksena on, että valtiot voivat kilpailla sijoituksista ja veronmaksajista verojärjestelmiensä tasolla ja toimivuudella.[265] Finanssikriisin jälkeinen poliittinen ilmapiiri on yhä enenemässä määrin muuttunut verokilpailun vastaiseksi, sillä sen on katsottu merkittävästi rapauttavan valtioiden veropohjia. Valtioiden kannalta haitalliseen verokilpailuun liittyvät olennaisesti tiukan pankkisalaisuuden sekä anonymiteetin ns. veroparatiisivaltiot, joiden torjuntaan OECD ja G20-maat ovat keskittäneet yhä enemmän resursseja.[266] Veroparatiisivaltioita luonnehtiva vähäinen tietojenvaihto on tehnyt niistä työkalun paitsi veron välttämiselle, myös rahanpesulle ja korruptiolle. Myös arvopaperi- ja pankkilainsäädännön tiukentuneiden normien kiertäminen on *Kuortin* mukaan mahdollista.[267]

Lähtökohtaisesti matalan verokannan valtion hyödyntäminen verosuunnittelussa ei kuitenkaan ole laitonta.[268] Merkittävä osa kansainvälisesti toimivan yhtiön konsernitason verosuunnittelua on suunnitella, missä valtiossa tulo on verorasituksen kannalta mahdollista kotiuttaa. SEUT-sopimuksen 49 artiklan sisältämän sijoittautumisvapauden nojalla yritykset voivat vapaasti sijoittua edullisemman verotuksen tarjoavan valtion alueelle EU:ssa.[269] EY-tuomioistuimen *Cadbury Schweppes* -tapauksessa[270] katsottiin, että puhtaasti keinotekoiset, veronvälttämistarkoituksessa tehdyt järjestelyt ovat kuitenkin oikeuksien väärinkäytön kiellon vastaisia, eivätkä ne siten nauti sijoittautumisvapauden suojaa.

---

[265] *Wikström* 2006, s. 18.
[266] Ilmiötä kuvaa veroparatiisi-termiä laajemmin käsite salainen lainkäyttöalue (*secrecy jurisdiction*), jolla kuvataan laajasti rakenteita, jotka mahdollistavat yhtiön toiminnan sääntelyn ulottumattomissa (esim. kirjanpitosääntelyn olematon valvonta tai sen jäsentymättömyys).
[267] *Kuortti* 2012, s. 414–416.
[268] Veroparatiisivaltioita hyödynnetään erittäin laajasti. Finnwatchin arvion mukaan aggressiiviseksi verosuunnitteluksi luonnehdittavien järjestelyiden myötä verotulojen menetykset ovat vuosittain 75–180 miljardia euroa, josta Suomen osuus on noin 430–1 400 miljoonaa. Ks. tarkemmin *Finnwatch* 2017, s. 4.
[269] *Keinonen* 2014, s. 404–405.
[270] Asia C-196/04, *Cadbury Schweppes*, EU:C:2006:544.

Ossa mainitsee apuyhtiön käytön verorasitusta keventävänä menettelynä, jolla tuloja saadaan allokoitua matalan verorasituksen valtioon. Apuyhtiö voi toimia esimerkiksi holdingyhtiönä, johon voidaan kotiuttaa voittoja esimerkiksi lainajärjestelyin (alikapitalisointi).[271] Kapitalisaatiosopimuksen avulla vakuutusyhtiö voi toimia lainajärjestelyssä eräänlaisena apuyhtiönä. Mikäli ei-verosopimusvaltioon asettunut yhtiö myöntää suomalaiselle konserniyhtiölleen lainan, on lähdevaltiolla oikeus periä korosta lähdevero rajoituksetta (TVL 10 § 7 kohta). Tilanne on toinen, mikäli laina sijoitetaan pääomaksi verosopimusvaltioon sijoittautuneen vakuutusyhtiön tarjoamaan kapitalisaatiosopimukseen. Verosopimukset estävät usein korkotulon lähdeverottamisen.[272] Tällöin korkotulo voidaan kerryttää verovapaasti sopimukseen ja takaisinostaa valittuna ajankohtana. Mikäli vakuutusyhtiön asuinvaltion ja lainan myöntäneen yhtiön asuinvaltion välillä on solmittu laaja verosopimus, sovelletaan takaisinoston verotukseen sovelletaan ns. muu tulo -artiklaa. Takaisinosto verotetaan tällöin vain tulonsaajan asuinvaltiossa. Tämä mahdollistaa merkittävänkin veroedun. Mikäli verosopimusta ei ole tai tulo ei kuulu sen soveltamisalaan (suppea verosopimus), voi myös asuinvaltio sisäisen lainsäädäntönsä puitteissa verottaa takaisinostoa.

Tilanne kuvastaa osaltaan kapitalisaatiosopimuksen ns. hybridi-instrumentin luonteista roolia. Sopimukseen maksettua korkotuloa kohdellaan lähdevaltion verotuksessa korkona, mutta takaisinostettu varallisuus katsotaan verosopimuksissa ns. muuksi tuloksi. Tämä estää verosopimustilanteissa myös lähdevaltiota (vakuutusyhtiön asuinvaltiota) verottamasta takaisinoston perusteella saatua tuloa. Lopputuloksena korkotuloa verotetaan ainoastaan lainan myöntäjän asuinvaltiossa. Järjestelystä saatava etu on sitä suurempi, mitä kevyempi tämän valtion kokonaisverorasitus on. Seikka käy ilmi seuraavasta esimerkistä, jossa verrataan suoraa lainajärjestelyä kapitalisaatiosopimuksen kautta toteutettuun.[273]

---

[271] *Ossa* 2002, s. 106–107.

[272] Tätä on hyödynnetty Yhdysvalloissa jo 1980-luvulla. Järjestelyissä (etenkin ns. *Aiken*-tapaus) verosopimusvaltioon rekisteröidyn apuyhtiön (*conduit)* avulla saatiin estettyä korkotulon lähdeverotus Yhdysvalloissa, kun lainan alun perin antanut emoyhtiö oli rekisteröity ei-verosopimusvaltioon (Marian 2016, s. 1165–1166.).

[273] Esimerkissä on syytä huomata, että Suomen ja Caymansaarten välillä on voimassa ns. suppea verosopimus (SopS 34/2010). Sopimuksen 3 artiklan mukaan sitä sovelletaan myös rajoitetusti verovelvollisen lähdeveroon, mutta sopimus ei sisällä sovellettavaa tulotyyppiartiklaa tai ns. kaatoartiklaa. Esimerkin ensimmäisessä kohdassa on katsottu, ettei verosopimus rajoita Suomen verotusoikeutta pidättää korosta lähdeveroa.

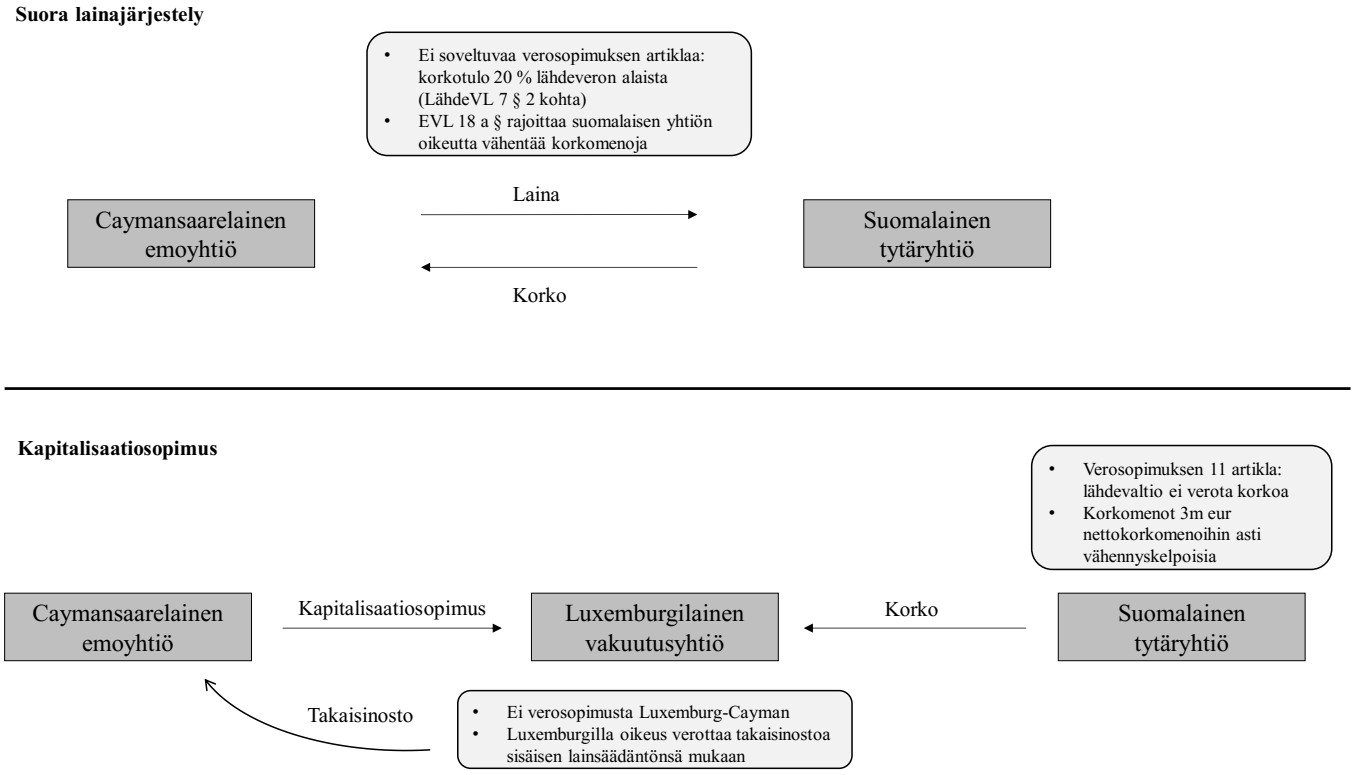

Kuvio 5. Kapitalisaatiosopimuksen kautta toteutetun ja suoran lainajärjestelyn verokohtelun erot

Caymansaarilla ei peritä veroa yhteisön muualta saamasta tulosta[274], jolloin ainoastaan Luxemburg verottaa takaisinostoa oman lainsäädäntönsä mukaisesti. Luxemburgin ja Caymansaarten välillä ei ole voimassa olevaa verosopimusta, mikä rajoittaisi tilanteessa lähdevaltion verotusoikeutta. Mikäli takaisinostoon olisi sovellettu verosopimuksen ns. muu tulo -artiklaa, ei konsernia olisi verotettu lainkaan korkotulosta (tai siihen kytkeytyvästä kapitalisaatiosopimuksen tuotosta). Lisäksi on olennaista huomata, että suomalainen yhtiö on jälkimmäisessä tilanteessa oikeutettu merkittävästi suurempiin nettokorkomenojen vähennyksiin, sillä kyse ei ole etuyhteyssuhteessa maksetusta korkomenosta.

4.8 Lakimuutosten vaikutus verosuunnittelun keinoihin

Luvussa 3.3 kuvatut sijoitustuotteiden verotusta koskevat lakimuutokset hyväksyttiin eduskunnassa 13.3.2019. Niitä sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodesta 2020 alkaen. Muutokset muodostavat sijoittajan kannalta kolme olennaista kokonaisuutta:

[274] *PwC* 2019.

1. Tappiollisen kapitalisaatiosopimuksen vähennysoikeus laajenee ja tulolähdesystematiikka selkeytyy
2. Osittaisesta takaisinostosta veronalaista tuloa on aina takaisinoston suhteellinen osuus muusta vakuutussäästöstä
3. Uusi TVL 35 b § sallii verottaa vakuutuksen tuotot suoraan sijoittajalla, mikäli tälle on vakuutusehdoissa varattu oikeus vaikuttaa omistajalle kuuluviin oikeuksiin

Ensin mainitulla muutoksella on selkeyttävä vaikutus elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön verotukseen: TVL-tulolähteestä luopuminen selkeyttää kapitalisaatiosopimuksen verotusta poistamalla eri tulolähteiden välillä vallinneen epäsymmetrian erityisesti tappion vähennyskelpoisuutta koskien, sillä kaikkia elinkeinotoimintaa harjoittavan yhtiön tuloja tullaan verottamaan EVL:n mukaan.[275] Jatkossa EVL-toimintaa harjoittavan yhtiön sisällä ei siten ole tarpeen myöskään tutkia, täyttääkö yhtiön harjoittama sijoitustoiminta elinkeinotoiminnan tunnusmerkistön. EVL- ja TVL-tulolähteiden välinen rajanveto tulee muuttumaan omaisuuslajia koskevaksi rajanvedoksi. Uudella muun omaisuuden omaisuuslajilla on merkitystä erityisesti holdingyhtiöiden kannalta: muuhun omaisuuteen kuuluvien osakkeiden ja yhtymäosuuksien luovutuksista syntyneet tappiot ovat ainoastaan omaisuuslajin sisällä vähennyskelpoisia. Kapitalisaatiosopimuksesta syntyneen tappion verokohteluun seikalla ei sen sijaan ole vaikutusta, sillä sopimus ei ole luonteeltaan osake tai muukaan arvopaperi.[276]

Tutkielman luvussa 4.2 havainnollistettiin suhteellisen verotustavan vaikutusta kapitalisaatiosopimuksen kokonaistuottoon ja verorasitukseen. Mikäli sopimuksesta tehtyjä osittaisia takaisinostoja ei sijoiteta uuteen sijoituskohteeseen, ei muutoksella ole vaikutusta sijoituksen kokonaistuottoon eikä siten lykkääntymisedun määrään verrattuna nykyiseen verotustapaan. Osittaisten takaisinostojen määrällä ei siten ole myöskään vaikutusta koko sijoitusajan kumulatiiviseen verorasitukseen. Muutokset eivät myöskään edellytä muutoksia jo voimassa oleviin vakuutussopimuksiin.[277]

---

[275] Kapitalisaatiosopimuksen tappio on TVL 35.3 §:n perusteella säädetty jatkossa erikseen vähennyskelpoiseksi. Tällä on vaikutusta lähinnä luonnollisten henkilöiden ja muuta kuin elinkeinotoimintaa harjoittavien yhteisöjen kannalta, sillä mainittu TVL-tulolähteen poistaminen EVL-yhteisöiltä luo asiassa saman lopputuloksen.
[276] *HE 257/2018 vp,* s. 24; *Myllymäki* 2016a, s. 273.
[277] *HE 275/2018 vp,* s. 58.

Ehdottomasti olennaisimman muutoksen tässäkin tutkielmassa kuvattuihin verosuunnittelujärjestelyihin tuo uusi, erityisesti ulkomaisiin vakuutuksiin sovellettava TVL 35 b §, jonka nojalla henkivakuutuksen tuotto voidaan verottaa ns. läpivirtausperiaatteella suoraan vakuutuksenottajalla. TVL 35 b §:n 1 momentissa on määritelty tyhjentävästi luettelo omistajalle kuuluvista oikeuksista, joista yhdenkin pidättäminen vakuutuksenottajalla aiheuttaa lykkääntymisedun sivuuttamisen. Soveltamiseen riittää, että vakuutuksenottajalla on ollut mahdollisuus käyttää tällaista oikeutta. Lainkohta koskee siten tilanteita, joissa sijoittaja tai hänen määräämänsä henkilö voi päättää kohde-etuutta koskevista oikeuksista täysin itsenäisesti, vaikka kysymyksessä on juridisesti vakuutusyhtiölle kuuluva omaisuus.[278]

Ensimmäinen kohta koskee tilanteita, joissa vakuutuksenottaja pidättää itsellään kohde-etuuteen liittyvän määräys- tai äänivallan. Tämä koskee sanamuodon perusteella erityisesti aiemmassa luvussa 4.5 käsiteltyjä tilanteita, joissa vakuutuspääomaksi sijoitetaan esimerkiksi listaamattoman yhtiön osakekanta. Vakuutussopimuksessa sekä vakuutusyhtiön että sijoittajan edun kannalta on olennaista sopia siitä, että osakkeiden tuottama ääni- ja määräysvalta säilyy sopimusajan sijoittajalla. Oletettavaa on, että vakuutusyhtiön intressissä ei ole ottaa vastattavakseen esimerkiksi pienyhtiön päätösvaltaa – eikä toisaalta sijoittajan intressissä ole luopua tästä. Seikkaa korostaa, että vakuutussopimuksessa voidaan sopia asiasta ilman riskiä veroetujen menetyksestä. Lainkohdan perusteluissa mainitaan lisäksi, että äänivallan käyttämisestä on kyse myös niissä tilanteissa, joissa vakuutusyhtiö käyttää äänivaltaa sijoittajan määräysten mukaisesti.[279]

Osinkojärjestelyjen lisäksi kohta soveltuu tilanteisiin, joissa vakuutuspääomaksi sijoitetaan pääomalaina tai teollisoikeus. Perusteluissa nostetaan nimenomaisesti esille ensimmäisen kohdan tyyppisoveltumistilanteesta järjestely, jossa sijoittajalla on oikeus sopia velan ehdoista, maksuaikatauluista, niiden muuttamisesta tai käyttää muita velkojalle kuuluvia oikeuksia. Tähän rinnastettaneen myös oikeus vaikuttaa esimerkiksi käyttöoikeudesta maksettavan korvauksen määrään. Pääomalainan sijoittaminen ei siten itsessään aiheuta sivuuttamissäännöksen soveltamista, olettaen, että sijoittaja luopuu kaikista omistajalle kuuluvista oikeuksistaan.

Mikäli osakkeet, pääomalaina, immateriaalioikeus tai muu siirtokelpoinen varallisuus on

[278] *HE 275/2018 vp,* s. 51; *VaVM 2018 vp,* s. 9.
[279] *HE 275/2018 vp,* s. 51 ja 63.

sovittu palautettavaksi sijoittajalle vakuutusajan päättyessä, soveltuu TVL 35 b § 2 kohdan perusteella. Omistajalle kuuluva oikeus päättää siitä, kenelle kohde-etuutena oleva varallisuus luovutetaan, pätee tilanteisiin, joissa varallisuus luovutetaan kenelle tahansa vakuutuksenottajan määräämälle taholle. Olennaista ei siten ole nimenomaisesti varallisuuden palautus, vaan kohta soveltuu kaikkiin niihin tilanteisiin, joissa sijoittaja itse disponoi tästä asiasta. Siten lainkohdan soveltamisen aiheuttaa edellisessä luvussa kuvattu tilanne, jossa vakuutussopimuksessa sovitaan vakuutuspääomaksi sijoitetun immateriaalioikeuden palauttamisesta vakuutusajan lopussa.

Kolmas kohta koskee tilanteita, joissa vakuutuksenottajalla on mahdollisuus päättää kohde-etuutta koskevasta käyttö- tai hallintaoikeudesta. Perusteluiden mukaan tämä soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa kohde-etuutena on yhtiön hallinnoima rakennus tai muu kiinteistö, joka halutaan säilyttää myös vakuutussijoituksen jälkeen entisessä käytössään.[280] Esimerkiksi yhtiön käyttöomaisuuskiinteistön sijoittaminen vakuutukseen ja vuokraaminen tämän jälkeen vakuutusyhtiöltä entiseen käyttöönsä mahdollistaa paitsi vuokramenojen vähentämisen kuluna, myös lykkääntymisedun vastaavalle tuotolle. Kolmatta kohtaa sovelletaan, mikäli sijoittaja määrää varallisuuden käyttöoikeudesta esimerkiksi siten, että omaisuus säilyy sijoittavan yhtiön hallinnassa myös vakuutussijoituksen jälkeen.

Valiokunnan asiantuntijalausuntojen perusteella eniten epäselvyyttä on aiheuttanut lainkohdan viimeinen neljäs kohta, jonka soveltamisperusteita on tarkennettu myös valiokuntamietinnössä. Siinä tarkoitettuna omistajalle kuuluvana oikeutena pidetään sijoittajan oikeutta tehdä varallisuuteen liittyviä toimeksiantoja suoraan kolmannelle osapuolelle, vakuutusyhtiön asema sivuuttaen.[281] Verohallinto on kuvannut kohdan soveltamisalan tyyppitilanteita, ns. *self management* -järjestelyitä, mietintöön antamassaan lausunnossa. Tällaisia ovat esimerkiksi vakuutuksenottajan suorat osto- ja myyntimääräykset varainhoitajalle tai välittäjälle vakuutusyhtiön antaman valtakirjan nojalla. Vakuutuksenottaja voi tehdä tilanteessa sijoituspäätökset itsenäisesti, vaikka varat kuuluvat vakuutusyhtiön omistukseen. Tällaiseksi rinnastetaan myös konsultatiiviset sekä täyden valtakirjan varainhoitosopimukset, joissa vakuutusyhtiö sopii omaisuudenhoitosopimuksen varainhoitajan kanssa. Sopimuksen

[280] *HE 275/2018 vp,* s. 51.
[281] Esimerkiksi Suomen Asianajajaliitto esitti valiokuntamietintöön antamassaan lausunnossa, että lainkohdan tulkinnanvarainen muoto aiheuttaa epävarmuutta myös sellaisten kotimaisten vakuutustuotteiden osalta, joihin liittyy vahvasti self management -rakenne, mutta jotka eivät ole lain tarkoittamia keinotekoisluonteisia järjestelyitä.

perusteella sijoittaja oikeutetaan antamaan suoraan varainhoitajalle ohjeita tai osto- tai myyntimääräyksiä sijoituskohteiden allokaatiomuutoksista.[282]

Olennaista on huomata, että viimeksi kuvattuna oikeutena ei pidetä vakuutuksenottajan oikeutta valita haluamansa vakuutusyhtiön tarjoamista vaihtoehdoista ja muuttaa allokaatiota sopimusaikana antamalla määräyksen vakuutusyhtiölle, sen asettamien reunaehtojen puitteissa (esimerkiksi vakuutusyhtiön määrittelemät sijoituskohteet). Kyseisissä toimissa ei ole kyse vakuutusyhtiölle, vaan sijoittajalle itselleen kuuluvan oikeuden käyttämisestä. TVL 35 b §:n kohdissa 1–4 sen sijaan pyritään puuttumaan niihin epätavanomaisiin tilanteisiin, joissa vakuutuksenottaja sijoittajan asemassa käyttää varojen omistajalle kuuluvia oikeuksia. Viimeinen kohta vastaa erityisesti järjestelyihin, joissa sijoittajalla on mahdollisuus toimia suoran sijoittamisen tapaan kuitenkin henkivakuutuksen tarjoamin veroeduin.[283]

Verraten TVL 35 b §:n soveltamisalaa tässä tutkielmassa kuvattuihin verosuunnittelukeinoihin voidaan todeta, että kohta soveltuu sanamuodoltaan merkittävään osaan muihin kuin puhtaan sijoittamisen järjestelyihin. Lakimuutos ei kuitenkaan tule vaikuttamaan kapitalisaatiosopimuksen asemaan puhtaana sijoitustuotteena, jossa osto- ja myyntimääräykset annetaan vakuutusyhtiölle, ilman *self management* -rakenteita. Myöskään esimerkiksi velkakirjan sijoittaminen vakuutukseen ei lähtökohtaisesti aiheuta sivuuttamissäännöksen soveltamista. Kuten mainittua, muihin kuin rahamääräisiin sijoituksiin liittyy kuitenkin olennaisesti TVL 35 b §:n soveltamisalaan kuuluva ehto, esimerkiksi sijoittajan oikeus pidättää osakkeiden äänioikeus tai vaikuttaa velkakirjan ehtoihin. Lainkohta on luonteeltaan aineellinen, eikä se esityksen perusteluissa edellytä nimenomaista veronkiertotarkoitusta. Sovellettavaksi voi siten tulla myös edelleen yleinen veronkiertosäännös (VML 28 §). Uusi säännös selventää kuitenkin merkittävästi oikeustilaa siltä osin, mitkä järjestelyt ovat tulkittavissa lain hengen vastaisiksi. Tämän hetkinen verotus- tai oikeuskäytäntö ei tunne tilanteita, että esimerkiksi äänivallan pidättäminen olisi syy ohittaa sopimuksen siviilioikeudellinen muoto. Riski sopimuksen sivuuttamiseen verotuksessa VML 28 §:n nojalla tilanteissa, joissa osakas pidättää itsellään esimerkiksi osakkeiden tuottaman äänioikeuden, on mainittu kapitalisaatiosopimuksen verotusta käsittelevässä Verohallinnon ohjeessa, mutta oikeuskäytäntöä aiheesta ei ole olemassa.[284]

---

[282] *Verohallinto* 2019, s. 1–2.
[283] *HE 275/2018 vp,* s. 51–52.
[284] *Verohallinto* 2018a, luku 8.1. Samoin myös *Myllymäki* 2016a, s. 271–272.

Siirtymäaika lain soveltamisessa tarjoaa vakuutusosapuolille aikaa purkaa sivuutussäännöksen soveltamisalaan kuuluvat järjestelyt tai muuttaa vakuutussopimuksia riittävin osin. Kuten aiemmin on esitetty, yleisen velvoiteoikeudellisen periaatteen perusteella uudistaminen katsotaan uudeksi sopimukseksi, mikä luetaan verotuksessa vakuutuksen takaisinostoksi. Sijoittajat voivat myös välttyä suhteellisen verotustavan soveltamiselta nostamalla 1.1.2020 mennessä varoja sijoitettuun pääomaan asti. Tällöin koko jäljellä oleva vakuutussäästö katsotaan tuoton osuudeksi, joka johtaa sekä nykyisen verotuskäytännön että tulevien säännösten mukaan samaan lopputulokseen.[285]

Läpivirtausmallissa on nähtävissä tulkinta siitä, että sen soveltamisalaan kuuluvissa järjestelyissä tulon tosiasialliseksi edunsaajaksi (*beneficial owner)* on katsottavissa vakuutuksenottaja itse. Käsite on tyypillisesti yhdistetty verosopimuskeinotteluun (*treaty shopping*)[286], ja sillä on pyritty rajaamaan verosopimusetuudet tulon tosiasialliselle saajalle, juridinen omistusrakenne sivuuttaen. Edellytys tosiasiallisesta edunsaajasta on sisällytetty vuodesta 1977 alkaen malliverosopimuksen 10–12 artikloihin[287]. *Ryynänen* mainitsee aihetta käsittelevässä artikkelissaan, että vaikka kyse on verosopimuslähtöisestä käsitteestä, on periaatetta tulkittu kansainvälisesti tätä soveltamisalaa laajemminkin.[288] Tätä ilmentää OECD:n maaliskuussa 2019 julkaisema ohje tyypillisistä *beneficial owner* -käsitteen soveltamistilanteista[289], joka käsittelee laajasti erilaisia järjestelyitä, joissa tulon tosiasiallinen omistajuus pyritään piilottamaan juridisen rakenteen taakse. Tätä on havainnollistettu seuraavassa yksinkertaistetussa esimerkissä, jossa yksityishenkilön sijoitustoimintaa harjoitetaan holdingyhtiön kautta:

---

[285] *HE 275/2018 vp,* s. 50 ja 58.

[286] *Helminen* 2018, luku 4.3 Tällä tarkoitetaan tyypillisesti tilanteita, joissa hyödynnetään korkojen, osinkojen ja rojaltien verosopimusten rajoittamia lähdeveroprosentteja. *Beneficial owner* -käsitteellä ei ole vakiintunutta suomennosta, minkä Ryynänen (2003, s. 451.) artikkelissaan mainitsee. Tässä tutkielmassa käytetään englanninkielisen termin lisäksi rinnakkain käsitettä tosiasiallinen edunsaaja.

[287] Esimerkiksi Iso-Britannian verosopimuksessa (SopS 2/1970) 12 artiklan 1 kohta on ilmaistu: ”Sopimusvaltiossa asuvan henkilön saamasta ja *hänelle korkoetuuden omistajana tulevasta korosta* verotetaan vain tässä valtiossa.”.

[288] *Ryynänen* 2003, s. 451–453. Hän toteaa, että OECD:n konsensus on pitkälti ollut, että käsitettä tulee tulkita irrallaan kansallisista lainsäädännöistä.

[289] A Beneficial Ownership Implementation Toolkit, ks. http://www.oecd.org/ctp/new-beneficial-ownership-toolkit-will-help-tax-administrations-tackle-tax-evasion-more-effectively.htm

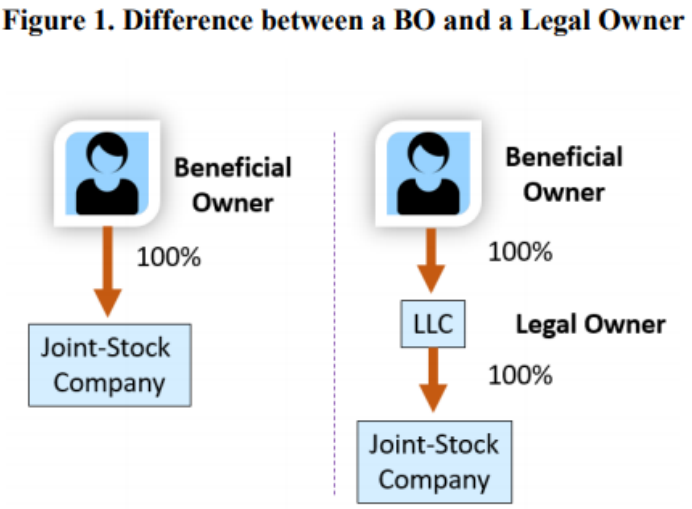

Kuvio 6. Juridinen omistaja ja tosiasiallinen edunsaaja[290]

Ohjeen pyrkimyksenä on antaa erityisesti OECD:n Global Forumin jäsenvaltioille työkaluja tosiasiallisen edunsaajan määrittelyyn, tunnistamiseen sekä tätä koskevaan maidenväliseen raportointiin.[291] Yhtenevän *beneficial owner* -käsitteen puuttuminen eri jäsenvaltioiden välillä on ohjeen mukaan hidastanut kehitystä, jonka pyrkimyksenä on OECD:n mukaan tulon verottaminen tosiasiallisella saajallaan.[292] Myös aihetta koskeva oikeuskäytäntö on vähäistä. EU-tuomioistuin antoi 26.2.2019 ratkaisun C-116/16[293], koskien korkoetuuden tosiasiallista edunsaajaa. Tilanteessa Tanskaan rekisteröity tytäryhtiö maksoi korkotuloa toiseen EU-jäsenvaltioon rekisteröidylle emoyhtiölle, jonka puolestaan omistivat muun muassa Bermudaan ja Cayman-saarille rekisteröidyt yhtiöt ja sijoitusrahastot. Tuomioistuimen linjauksen mukaan kyseisiä tilanteita voidaan pitää oikeuksien väärinkäytön kieltona, mikäli jäsenvaltiolla on mahdollisuus näyttää, että järjestelyllä on pyritty vapautumaan korkotulon lähdeverosta[294]. Koron tosiasiallisena edunsaajana ei tällöin tulisi pitää tulon nimellisesti saanutta tahoa.

Suomen sisäisessä lainsäädännössä oikeustoimen juridisen muodon sivuuttaminen edellyttää

---

[290] *OECD 2019,* s. 3.
[291] *OECD 2019*, s. 30–32.
[292] Tosiasiallisen toimijan piilottaminen mahdollistaa verosopimuskeinottelun lisäksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen. Toimijan tunnistamista vaikeuttaa, mitä pidempi ketju juridisen toimijan ja tosiasiallisen edunsaajana välillä vallitsee. Ks. OECD 2019, s. 4–5. Moniportainen ja useamman valtion kattava ketju muistuttaa siten rakenteeltaan myös arvonlisäverotuksen ns. *missing trader* -petoksia.
[293] Skatteministeriet v. T Danmark ja Y Denmark Aps, yhdistetyt ratkaisut C-116/16 ja C-117/16.
[294] EU-jäsenvaltioihin asettautuneiden konserniyhtiöiden välillä maksettu korko- tai osinkotulo on lähdeverosta vapaata tuloa emo-tytäryhtiödirektiivin tai korko-rojaltidirektiivin edellytysten täyttyessä.

erityistä oikeusperustetta.[295] Tyypillisimpänä tästä voidaan pitää VML 28 §:n yleistä veronkiertosäännöstä, jonka 1 momentin perusteella oikeustoimen muoto voidaan sivuuttaa, mikäli se ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta. Juridisen omistusrakenteen sivuuttaminen mahdollistaa myös väliyhteisölaki, jonka nojalla suomalaista osakasta voidaan verottaa suoraan ulkomaisen väliyhteisön saamasta tulosta, lain edellytysten täyttyessä (VYL 2–3 §).[296] Myös TVL 35 b §:ssä voidaan katsoa olevan kyse vastaavanlaisesta aineellisesta säädöksestä, joka mahdollistaa juridisen muodon sivuuttamisen. Tilannetta, jossa vakuutusyhtiö omistaa juridisesti henkivakuutuksen arvoon sidotut arvopaperit, voidaan pitää samankaltaisena kuin jälkimmäisessä edellä esitetyistä kuvioista. Olennaista kuitenkin on, että *beneficial ownerin* vakuutuksenottajasta tekee se, että tällä on oikeus vaikuttaa omistajalle kuuluviin oikeuksiin esimerkiksi suoraan osto- ja myyntimääräyksiä varainhoitajalle antaen. Pelkkä sijoitusvakuutuksen kautta sijoittaminen (tai sijoituskohteiden vaihtaminen osto- ja myyntimääräyksiä vakuutusyhtiölle antaen) ei luo vakuutuksenottajasta tulon tosiasiallista edunsaajaa.

---

[295] *Ossa 2013,* s. 18.

[296] Väliyhteisölaki on luonteeltaan aineellinen, eikä sen soveltaminen edellytä erityistä veronkiertotarkoitusta (vrt. mainittuun VML 28 §).

5 YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT

Kapitalisaatiosopimus on sijoitusinstrumentti, jonka verokohteluun liittyy useita kansallisen ja kansainvälisen verolainsäädännön kysymyksiä. Vakuutusmarkkinoiden vapautumisen myötä suomalaisten vakuutuksentarjoajien tuotteet saivat rinnalleen ulkomaiset, usein monipuolisesti räätälöitävät tuotteet, joiden kysyntä on kasvanut olennaisesti 2010-luvulle tultaessa.[297] Kyse on erityisesti varakkaiden henkilöiden suosimista tuotteista: CRS-vertailutietojen sekä Verohallinnon toteuttamien hankkeiden perusteella keskimääräinen sijoitussumma oli vuonna 2016 yli 600 000 euroa. Ulkomaisiin vakuutuksiin yli miljoona euroa sijoittaneita henkilöitä oli yli tuhat kappaletta. Esimerkiksi Lombard International Assurance SA:n keskittyy markkinointimateriaalissaan tarjoamaan sijoitussidonnaisiin tuotteisiin keskittyneitä *wealth planning* -palveluitaan eritoten varakkaille henkilöille.[298]

Tutkielman tavoitteena on ollut vastata siihen, miten kapitalisaatiosopimusta verotetaan osakeyhtiön näkökulmasta sekä kuvata sopimusta hyödyntäviä verosuunnittelukeinoja osakeyhtiön näkökulmasta. Lisäksi olennaisena osana on ollut pohtia, miten sijoitustuotteiden lainsäädäntömuutokset tulevat vaikuttamaan kapitalisaatiosopimuksen verotukseen sekä verosuunnittelun keinoihin.

Vakuutusmarkkinoiden kehityksen myötä myös kansainvälinen vero-oikeus on noussut kapitalisaatiosopimusten verokohtelussa aiempaa merkittävämpään rooliin. Kun suomalaisiin vakuutustuotteisiin tehtävät maksut on suoritettava rahana, on ulkomaisiin vakuutuksiin mahdollisuus sijoittaa myös muuta varallisuutta. Tähän piirteeseen liittyy olennaisia omaisuuden luovutukseen, omistuksen juridiseen omistusoikeuteen sekä verosopimusoikeuteen liittyviä kysymyksiä. Se mahdollistaa myös merkittävät keinot verosuunnitteluun verrattuna kotimaisiin vakuutustuotteisiin. Luvussa 4.7 on havainnollistettu, kuinka ulkomaisen kapitalisaatiosopimuksen ja verosopimusetuuksien avulla yhtiön on mahdollisuus vapautua jopa täysin korkotulosta perittävästä verosta. Myös osakkaan on mahdollista välttyä vakuutukseen sijoitetun pääomalainan verotukselta, mikäli tämä muuttaa ennen takaisinoston tekemistä matalan verotuksen verosopimusvaltioon.

---

[297] *HE 275/2018 vp*, s. 50.
[298] *Lombard International Assurance* 2018, s. 15–16; *Valtiovarainministeriö* 2018, s. 43.

Sijoitussidonnaisten vakuutusten verotuksellinen ominaispiirre on, että tuotto verotetaan vasta säästämisajan lopulla tai takaisinoston yhteydessä. Lisäksi takaisinostoa kohdellaan nykyisen verotuskäytännön perusteella verovapaana, mikäli sen määrä alittaa sijoitetun pääoman määrän. Luvussa 4.2 on esitetty, kuinka verotuksen lykkääntymisestä saatava etu vaikuttaa kapitalisaatiosopimuksen kokonaistuottoon verrattuna suoraan osakesijoitukseen. Sijoitetun pääoman määrä sekä sijoitusaika vaikuttavat edun kokonaismäärään, mutta olennaista on myös huomioida erityisesti kapitalisaatiosopimuksen hallinnoinnista perityt kulut.

Verovuodesta 2020 sovellettavat sijoitustuotteiden lainsäädäntömuutokset muuttavat kapitalisaatiosopimuksen verotusta merkittävin tavoin. Verotuksen lykkääntymisetu tulee säilymään ennallaan tilanteissa, joissa vakuutuksesta ei tehdä takaisinostoja kesken vakuutuskauden. Sen sijaan osittaisesta takaisinostosta katsotaan veronalaiseksi tuloksi aina suhteellinen osuus koko vakuutussäästöstä. Muutosta on kuvattu maltilliseksi, ja tutkielmassa laadittu esimerkki myös osoittaa, kuinka verotustavan muutoksella ei ole vaikutusta sopimuksen kokonaisverorasitukseen tai tuottoon siinä tilanteessa, jossa osittaisia takaisinostoja ei sijoiteta uuteen sijoituskohteeseen[299]. Muutos lähentää kapitalisaatiosopimuksen verokohtelua muihin välillisen sijoittamisen muotoihin, kuten sijoitusrahastoihin.

Olennainen muutos erityisesti ulkomaisten vakuutustuotteiden hyödynnettävyyden kannalta on uusi TVL 35 b §, joka mahdollistaa vakuutuksen tuottojen verottamisen suoraan sijoittajalla. Tapa poikkeaa olennaisesti yleisestä ns. maksuperiaatteesta, jonka mukaan tulo on saajalleen sen verovuoden tuloa, jolta se maksetaan[300]. Läpivirtausmallin mukaisesti sijoittajaa verotetaan fiktiivisesti laskennallisella osuudella siitä tulosta, jonka vakuutusyhtiö (sijoituskohteiden juridinen omistaja) on saanut. TVL 35 b § sisältää nelikohtaisen kriteeristön omistajalle kuuluvista oikeuksista, joista yhdenkin täyttyminen johtaa verotustavan soveltamiseen. Verrattaessa tutkielmassa esitettyjä erilaisia verosuunnittelukeinoja ja lainkohdan soveltamisalaa, voidaan todeta sen soveltuvan kattavasti järjestelyihin, joissa vakuutuksella pyritään saavuttamaan muita kuin säästämiseen perustuvia veroetuja. Järjestelyihin, joissa hyödynnetään ulkomaisen vakuutuksen tarjoamaa mahdollisuutta sijoittaa sopimukseen esi-

[299] Mikäli varat sijoitetaan uudelleen, sijoituksen kokonaistuotto on uudessa verotusmallissa osittaisen takaisinoston yhteydessä peritylle verolle lasketun tuoton (pääoman ja ajan funktiona) verran pienempi.
[300] Laskennallisen tuoton mallia sovelletaan muun muassa Ruotsissa. Kansainvälisesti tarkasteltuna läpivirtausmallin soveltaminen verotuksen pääperiaatteena (ilman kytkentää takaisinostoihin) on kuitenkin hyvin harvinaista. Ks. aiheesta *HE 275/2018 vp,* s. 14–15 ja 27.

merkiksi osakkeita tai kiinteistöjä, liittyy merkittävin osin pyrkimys myös muuhun kuin lykkääntymisedun tavoitteluun. Verrattaessa tarkasteltujen järjestelyiden luonnetta lain sanamuotoon, voidaan uutta nelikohtaista säännöstä pitää kattavuudeltaan onnistuneena.

Lakimuutos tuo myös kaivattua selkeyttä siihen, millaisia vakuutusjärjestelyjä voidaan pitää verolain hengen (ration) vastaisina. Rajanvedon haastavuutta on korostanut erityisesti oikeuskäytännön vähäisyys VML 28 §:n soveltamisesta. Kapitalisaatiosopimuksia koskeva oikeuskäytäntö on painottunut kapeisiin erityiskysymyksiin, kuten palkkausjärjestelyihin. Myöskään EU-oikeuskäytäntö ei tarjoa selkeitä vastauksia, lukuun ottamatta yleisiä perusoikeuksien soveltamista koskevia ratkaisuja[301]. Tähän on oletettavasti syynä vakuutusmarkkinoiden kirjavuus ja eri vakuutustuotteiden suuri määrä jo EU:n sisällä.

TVL 35 b § kuvastaa, kuinka lainsäätäjän kannalta ei-toivottaviin järjestelyihin puututaan verolainsäädännön keinoin. Omistajalle kuuluvien oikeuksien pidättäminen ei ole jatkossakaan rangaistavaa. Läpivirtausmallin myötä veroetu kuitenkin poistuu vakuutuksen tuoton verotuksen rinnastuessa suoraan omistukseen. Ottaen huomioon vakuutusyhtiön perimät kulut, on malli sijoittajan näkökulmasta huomattavan epäedullinen. Säännöksellä on siten kiellon luonteinen rooli oikeusnormina: se määrittelee, mikä ei ole hyväksyttävää. Vastaava 'estävä' luonne on esimerkiksi väliyhteisölailla, jonka soveltamiseen myös liittyy juridisen muodon sivuuttaminen[302].

Välttyäkseen lain soveltamiselta, on sijoittajan purettava TVL 35 b §:n soveltamisalaan kuuluvat järjestelyt ennen 1.1.2020. Kuten todettua, säännöksen soveltaminen ei edellytä, että sijoittaja on faktisesti käyttänyt omistajalle kuuluvia oikeuksiaan. Soveltamiseen riittää, että tämä on vakuutussopimuksessa tai esimerkiksi valtakirjassa mahdollistettu. Lakimuutos tullee siten aiheuttamaan vuoden 2019 aikana merkittävän määrän ulkomaisten vakuutussopimusten purkamisia ja sopimusten uudelleenjärjestelyitä. Järjestelyistä aiheutuva takaisinoston verotus luo tarpeen myös Verohallinnon suuntaan lisätä ulkomaisten sijoitusten verovalvontaa verotuksen oikeellisuuden varmistamiseksi. Sopimusneuvottelut aiheuttavat myös

[301] Hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän verosuunnittelun välisessä rajanvedossa vastakkain ovat erityisesti pääomien vapaa liikkuvuus sekä oikeuksien väärinkäytön kielto. Periaatteet eivät ole sisäisestä lainsäädännöstä täysin irrallisia käsitteitä, sillä esim. jälkimmäinen sisältyy oikeusperiaatteena lukuisiin säädöksiin.
[302] Näkemys perustuu kirjoittajan omakohtaisiin kokemuksiin väliyhteisölain soveltamisesta Verohallinnossa.

henkivakuutusvakuutusyhtiöille kertaluonteisia kustannuksia. Lisäksi kustannuksia syntyy esimerkiksi tietojärjestelmä- ja koulutuskuluista.[303]

TVL 35 b § ei kuitenkaan rajoita toimia, joilla pyritään korkovähennyksiä koskevan rajoituksen (EVL 18 a §) kiertämiseen. Sijoittamalla etuyhteysosapuolelle annettu velka pääomaksi kapitalisaatiosopimukseen, siirtyy myös siihen liittyvä saamisoikeus vakuutusyhtiölle, josta tulee velkasuhteen uusi velkoja. Tällöin katkeaa lainanantajan ja -saajan välinen etuyhteyssuhde, jolloin korkomenojen vähennyskelpoisuutta rajoittava EVL 18 a § ei tule sovellettavaksi. Vakuutusyhtiötä ei pidetä etuyhteysosapuolen asemassa, jolloin myöskään markkinaehtoisen määrän ylittävään korkoon ei voida puuttua siirtohinnoitteluoikaisun (VML 31 §) kautta, mikäli korkotaso on määritelty ennen lainan sijoittamista sopimukseen. TVL 35 b § kuitenkin rajoittaa sijoittajan oikeutta varaamasta itselleen omistajalle kuuluvaa oikeutta lainan ehtojen tai korkotason määrittelemiseksi sopimusaikana. Verotus- ja oikeuskäytännön vähäisyydestä[304] johtuen ei voida kuitenkaan yksiselitteisesti todeta, soveltuisiko VML 28 §:n veronkiertosäännös tilanteeseen, jossa lainan korkotasosta on sovittu etuyhteysosapuolten kesken ennen sijoitushetkeä.[305] Sen soveltaminen edellyttää näyttöä, että kyse on ollut oikeustoimesta, jolla on pyritty puhtaasti välttymään maksettavalta verolta.[306]

Vuoden 2019 alussa voimaantullut korkovähennysrajoitusten muutos laajensi rajoituksen koskemaan myös muille kuin etuyhteysyrityksille maksettuja korkomenoja, nettokorkomenojen ylittäessä kolme miljoonaa euroa. Rajoitusta ei sovelleta yrityksiin, joka ei ole osa kirjanpidollista konsernia tai jolla ei ole etuyhteydessä olevaa yritystä toisessa valtiossa (EVL 18 b §). Vaikka rajoitus soveltuisikin, kapitalisaatiosopimukseen luovutetun pääomalainan osalta tämä mahdollistaa kuitenkin olennaisesti suurempien nettokorkomenojen vähentämisen, sillä etuyhteyskorkomenoja rajoittavan EVL 18 a §:n vähimmäisraja on 500 000 euroa. Rajoitusten kiertäminen vakuutusjärjestelyiden avulla kirjattiin myös korkovähennysrajoitusten uudistamista koskevan lakimuutoksen esitöihin, mutta asiaa ei tarkasteltu tuossa

---

[303] *HE 275/2018 vp,* s. 42–43.
[304] Ennen lakiuudistusta markkinaehtoisen määrän ylittävään korkoon ei voitu puuttua VML 31 §:n kautta, sillä vakuutusyhtiötä ei pidetä lainasuhteessa etuyhteysosapuolena.
[305] Tähän on myös osaltaan syynä säännöksen yleisluontoisuus, mikä heijastaa osaltaan jo Tikan (1972, s. 107.) mainitsemaa abstraktia ja niukkaa lainsäädäntötekniikkaa, jossa monien ongelmien ratkaisukriteeristön kehittely jätetään oikeuskäytännön tehtäväksi.
[306] *Verohallinto* 2016, luku 2.2. Näyttövelvoite asiassa on veroviranomaisella. Mikäli tällä on perusteltu syy epäillä verovelvollisen pyrkineen toimillaan välttämään maksettu vero, on verovelvollisen näytettävä toteen, että asiassa ei ole menetelty esitetyllä tavalla. Näyttötaakka poikkeaa esim. rikosprosessista siten, että sen osapuolen, jolla on siihen paremmat edellytykset, on esitettävä asiasta selvitystä (VML 26.4 §).

yhteydessä seikkaperäisemmin.[307] Lainajärjestelyn kautta yhtiön on myös mahdollisuus välttyä EVL 16 § 7 kohdan soveltamiselta, jonka perusteella konserniyhtiölle annetun lainan menetys ei ole vähennyskelpoinen. Mikäli laina sijoitetaan kapitalisaatiosopimukseen, katsotaan esimerkiksi maksukyvyttömyystilanteessa pääoman menetys rahoitusomaisuuden lopulliseksi arvonalentumiseksi, joka on EVL-tulolähteessä vähennyskelpoinen.

Kapitalisaatiosopimuksen kirjaaminen yhtiön rahoitusomaisuudeksi on nykyisen oikeuskirjallisuuden ja -käytännön valossa perustelluinta. Rahoitusomaisuus kirjataan arvostamislain 3 §:n nojalla nimellisarvoonsa. Tätä 'staattista' arvostamistapaa on mahdollista hyödyntää yhtiön osakkaan osinkoverosuunnittelussa. Olennaisesti tappiollinen sopimus on edullisinta takaisinostaa vasta osingonjaon jälkeisenä ajankohtana, jolloin nettovarallisuuslaskennassa kapitalisaatiosopimuksen arvo perustuu reaaliarvoa korkeampaan sijoitushetken arvoon. Seikka pätee käänteisesti myös tuottaviin sopimuksiin: sopimus on edullisinta takaisinostaa osingonjakoa edeltävänä tilikautena.

Tutkielmassa tarkasteltiin myös kapitalisaatiosopimuksen hyödyntämistä erilaisissa palkkaus- ja eläkejärjestelyissä. Sopimus voidaan esimerkiksi pantata eläkelupauksen tai tietyn työsuorituksen vakuudeksi. Henkilöstöä voidaan myös sitouttaa yhtiöön sopimalla omistusoikeuden siirrosta yhtiöltä työntekijälle esimerkiksi tietyn ajan kuluttua. Varsinaiset palkkaus- ja eläkejärjestelyihin liittyvät verosuunnittelukeinot ovat kuitenkin vähäiset.

Tiivistetysti voidaan todeta sijoitustuotteiden lainsäädäntömuutosten aiheuttavan merkittäviä muutoksia vakuutustuotteiden verotukseen ja niitä hyödyntävään verosuunnitteluun. Tarkastellun perusteella erityisesti TVL 35 b § tulee soveltumaan merkittävään osaan ulkomaisista vakuutusjärjestelyistä, joissa vakuutuspääomana on muuta omaisuutta kuin rahaa. Myös tätä seikkaa hyödyntävät verosuunnittelumahdollisuudet tulevat kaventumaan olennaisesti. Ulkomaisilta vakuutusyhtiöiltä poistuu lakimuutoksen myötä merkittävä kilpailuetu suomalaisiin vakuutusalan toimijoihin verrattuna, mikä luo kotimaisille toimijoille tasavertaisemman kilpailuasetelman. Tämä pyrkimys on ilmaistu myös lainvalmisteluaineistossa[308]. Lisäksi on oletettavaa, että muutoksen myötä ulkomaisiin vakuutuksiin sijoitetut pääomat tulevat vähenemään.

---

[307] *VaVM 21/2018 vp,* s. 10–11.
[308] *HE 275/2018 vp,* s. 59.

Lakimuutokset eivät kuitenkaan vaikuta kapitalisaatiosopimuksen luonteeseen sijoitustuotteena: verotuksen lykkääntymisetu säilyy sekä kotimaisilla että ulkomaisilla vakuutuksilla jatkossa ennallaan. Suhteellisen verotustavan vaikutus kapitalisaatiosopimuksen kannattavuuteen on vähäinen, eikä sillä ole esimerkiksi lainkaan vaikutusta niissä tilanteissa, joissa sopimuksesta ei tehdä osittaisia takaisinostoja. Sijoitustuotteiden verokohtelun muutosta koskevassa lakiesityksessä on kuitenkin arvioitu, että verovapaiden pääomanpalautusten nostot vakuutuksista tulevat nousemaan siirtymävaiheessa vuoden 2019 kuluessa.[309]

[309] *HE 275/2018 vp,* s. 38.

LIITTEET

Liite 1: Tuotto- ja kululaskelma esimerkkiin 2.

Liite 2: Suoran osakesijoituksen sekä kapitalisaatiosopimuksen kahden verotustavan mukaiset tuottolaskelmat (3 kpl) kappaleessa 4.2 esitettyyn esimerkkiin.

Liite 1
Tuotto- ja kululaskelma esimerkkiin 2

Pääoma	300 000,00
Vuosituotto	5 %
Hoitopalkkio vuosittain	0,50 %
Kuormituspalkkio sijoitushetkellä	1,00 %

Vuosi	**Pääoma**	**Kulut**
0	300 000,00	3 000,00
1	315 000,00	1 575,00
2	330 750,00	1 653,75
3	347 287,50	1 736,44
4	364 651,88	1 823,26
5	382 884,47	1 914,42
6	402 028,69	2 010,14
7	422 130,13	2 110,65
8	443 236,63	2 216,18
9	465 398,46	2 326,99
10	488 668,39	2 443,34

Kulut yht.	22 810,18
Nettoarvo, säästö yht.	465 858,21
Veronalainen tuotto	165 858,21
20 % yhteisövero	33 171,64

Liite 2, laskelma 1
Suora osakesijoitus

Arvonnousu	5 %
Osinko	2 %
Pääomasijoitus	200 000,00

Vuosi	Pääoma vuoden alussa	Pääoma vuoden lopussa	Arvonnousu	Osinko	Vero tuotosta	Luovutushinta	Luovutuksen hankintameno	Luovutusvoitto
0		200 000,00						
1	200 000,00	213 200,00	10 000,00	4 000,00	800,00			
2	213 200,00	227 271,20	10 660,00	4 264,00	852,80			
3	227 271,20	242 271,10	11 363,56	4 545,42	909,08			
4	242 271,10	258 260,99	12 113,55	4 845,42	969,08			
5	258 260,99	275 306,22	12 913,05	5 165,22	1 033,04			
Osakeluovutus		175 306,22			4 329,48	100 000,00	78 352,62	21 647,38
6	175 306,22	186 876,43	8 765,31	3 506,12	701,22			
7	186 876,43	199 210,27	9 343,82	3 737,53	747,51			
8	199 210,27	212 358,15	9 960,51	3 984,21	796,84			
9	212 358,15	226 373,79	10 617,91	4 247,16	849,43			
10	226 373,79	241 314,46	11 318,69	4 527,48	905,50			
Osakeluovutus		0,00			17 081,80	241 314,46	155 905,43	85 409,02
Tuotot ja verot yht.				**42 822,56**	**29 975,79**			**107 056,41**

5. vuoden luovutuksen hankintameno (nykyarvo)	
Luovutushinta	100 000,00
Arvonnousu	5 %
Aika, vuosia	5
Luovutuksen nykyarvo (vuonna 0)	
k = K/(1+p/100)^t	78 352,62

10. vuoden luovutuksen hankintameno	
Luovutushinta	241 314,46
Vuoden 0 hankintamenoa jäljellä	121 647,38
Hankintameno osinkotuotoista	34 258,05
Yhteensä	155 905,43

Tuotto yht	**Verot yht**
149 878,97	29 975,79

Liite 2, laskelma 2
Kapitalisaatiosopimus, nykyinen verotustapa

Arvonnousu	5 %
Osinko	2 %
Pääomasijoitus	200 000,00

Vuosi	Pääoma vuoden alussa	Pääoma vuoden lopussa	Arvonnousu	Osinko	Takaisinoston määrä	Veronalainen osuus	Vero tuotosta
0		200 000,00					
1	200 000,00	214 000,00	10 000,00	4 000,00			
2	214 000,00	228 980,00	10 700,00	4 280,00			
3	228 980,00	245 008,60	11 449,00	4 579,60			
4	245 008,60	262 159,20	12 250,43	4 900,17			
5	262 159,20	280 510,35	13 107,96	5 243,18			
Takaisinosto		180 510,35			100 000,00	0,00	
6	180 510,35	193 146,07	9 025,52	3 610,21			
7	193 146,07	206 666,30	9 657,30	3 862,92			
8	206 666,30	221 132,94	10 333,31	4 133,33			
9	221 132,94	236 612,24	11 056,65	4 422,66			
10	236 612,24	253 175,10	11 830,61	4 732,24			
Takaisinosto		0,00			253 175,10	153 175,10	30 635,02
Tuotot ja verot yht.						**153 175,10**	**30 635,02**

Veronalainen osuus 10. vuoden takaisinostosta	
Takaisinosto yht	253 175,10
Vakuutussäästö yht	253 175,10
Aiemmin nostettu säästö	100 000,00
Jäljellä oleva säästö	100 000,00
Veronalainen osuus	153 175,10

Tuotto yht	**Verot yht**
153 175,10	30 635,02

Liite 2, laskelma 3
Kapitalisaatiosopimus, suhteellinen verotustapa

Arvonnousu	5 %
Osinko	2 %
Pääomasijoitus	200 000,00

Vuosi	Pääoma vuoden alussa	Pääoma vuoden lopussa	Arvonnousu	Osinko	Takaisinoston määrä	Veronalainen osuus	Vero tuotosta
0		200 000,00					
1	200 000,00	214 000,00	10 000,00	4 000,00			
2	214 000,00	228 980,00	10 700,00	4 280,00			
3	228 980,00	245 008,60	11 449,00	4 579,60			
4	245 008,60	262 159,20	12 250,43	4 900,17			
5	262 159,20	280 510,35	13 107,96	5 243,18			
Takaisinosto		180 510,35			100 000,00	28 701,38	5 740,28
6	180 510,35	193 146,07	9 025,52	3 610,21			
7	193 146,07	206 666,30	9 657,30	3 862,92			
8	206 666,30	221 132,94	10 333,31	4 133,33			
9	221 132,94	236 612,24	11 056,65	4 422,66			
10	236 612,24	253 175,10	11 830,61	4 732,24			
Takaisinosto		0,00			253 175,10	124 473,72	24 894,74
Tuotot ja verot yht.						**153 175,10**	**30 635,02**

Suhteellinen tuoton määrä 5. vuoden takaisinostosta	
Takaisinosto yht	100 000,00
Vakuutussäästö yht.	280 510,35
Tuoton osuus	80 510,35
Suhde	0,29
Veronalainen osuus	28 701,38
Pääomaa jäljellä	128 701,38

Suhteellinen tuoton määrä 5. vuoden takaisinostosta	
Takaisinosto yht	253 175,10
Vakuutussäästö yht	253 175,10
Tuoton osuus	124 473,72
Suhde	0,49
Veronalainen osuus	124 473,72

Tuotto yht	**Verot yht**
153 175,10	30 635,02